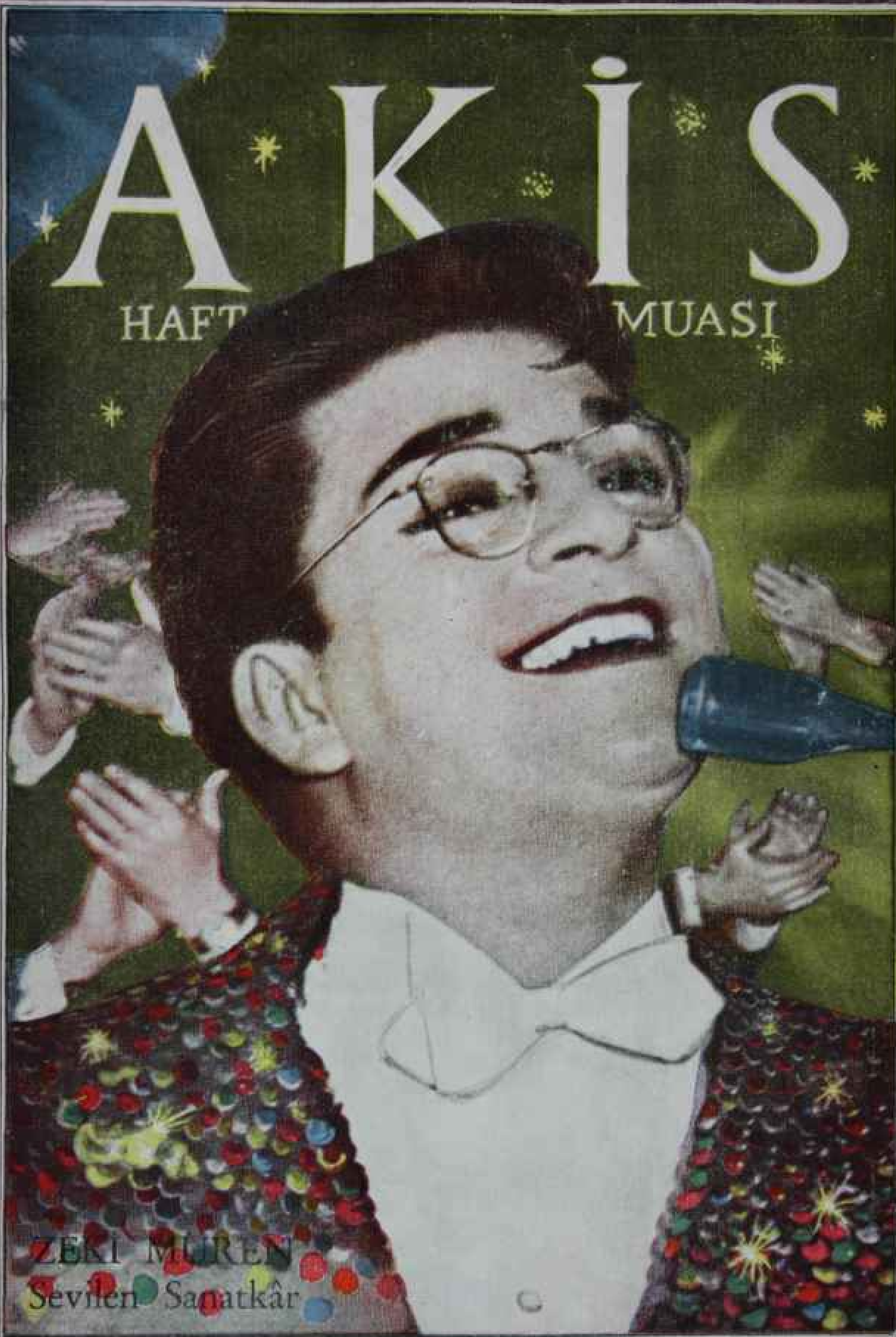
10 ŞUBAT 1960 SAYI : 28

YEPYENİ BİR...

AKŞAM

7 den 70 e kadar herkesin gazetesi

A K İ S

Haftalık Aktütalite Mecmuası

Yıl: 6, Cilt: XVII, Sayı: 289

Yazı işleri :
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 18992 P. K. 582 - Ankara

•

İdare:
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiyatı 125 Kuruş

•

Başyazar

Metin Toker

•

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür
Kurtul ALTUĞ

•

Karikatür :
TURHAN

•

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

•

Klişe :
Doğan Klişe

•

Müessese Müdürü :
Mübin TOKER

•

Abone şartları :

3 aylık	(12 nüsha)	: 12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	: 25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	: 52.00 lira

•

İlân şartları :
Santimi : 8 lira
3 renkli arka kapak : 750 lira
(İlan münderecatından mes'uliyet kabul edilmez)

•

İlân işleri :
Tel : 15221

•

Dizildiği ve Basıldığı yer :
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı Tarih : 9.2.1960

Kapak resmimiz

Zeki Müren

Milyonların gözdesi

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Bu hafta, AKİS yazarları için hareketli bir hafta oldu. Atillâ Bartınlıoğlunun Başbakanla birlikte Kırşehirden dönmesini takiben Metin Toker Muhalefet liderinin maceralı Konya seyahatine iştirak etti. YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımız bu hafta her iki seyahatin başka hiç bir yerde bulunmayacak geniş ve eğlenceli tafsilâtı ile doludur. Okuyucularımız gerek "C. H. P." ve gerekse "D. P." başlıklı yazılarda AKİS mensuplarının, bütün hâdiseleri ne kadar yakından takip ettiklerinin delillerini bulacaklardır. Seçim kampanyasının kızıştığı bu günlerde AKİS, böylece, hâdiselerin perde arkasını öğrenmek isteyenler için okunması elzem bir mecmua haline gelmektedir. Okuyucularımızdan aldığımız mektuplar bir noktayı onların da gördüklerini ve uygun bulduklarını ortaya koyuyor. AKİS, hadiselerin günlük gazeteler tarafından verilen kısımlarına kendi havadis sütunlarında hemen hiç dokunmamakta, meselâ nutuk veya konuşma metinlerini hülâsa dahi etmemektedir. Zira bizim kanaatimizce bir tek AKİS okuyucusu yoktur ki günlük gazete okumasın ve nutukların, konuşmaların metinlerini oradan takip etmesin. AKİS okuyucusu AKİS'te kendi günlük gazetesinde bulamayacağı tafsilâtlı, hadiselerin içyüzünü bulmalıdır ki alâkalansın, mecmuasını heyecanla ve merakla beklesin. AKİS okuyucularının başka bir kimse tarafından bilinmeyen malûmata sahip olmaları, neşriyatımızda bu prensibi gütmemiz neticesidir.

Hadiseler hareketlendikçe, elbette ki bunları yaratan şahsiyetlerin AKİS'ci gözüyle takibi daha meraklı, eğlenceli bir hal alacaktır. Önümüzdeki sayılarımızın iç politikaya ayrılan kısımlarında bu şekil çalışmanın yeni örneklerini görecek ve pek çok kimse gibi siz de hayret edeceksiniz: "Allah, Allah! Nasıl ve nereden öğreniyorlar!"

Halbuki bu, bir bektaşi sırrı değildir. AKİS, hadiseleri en yakından ve bilgili şekilde takip eden tek mecmuadır. Meselâ bu hafta İKTİSADİ VE MALİ SAHADA kısmında yer alan "Yatırımlar" başlıklı yazı bu iddiamızın inkar kabul etmez delilidir.

D.P. iktidarının diline doladığı görülmemiş kalkınma şaheserleri -barajların- nelere mal olduğunu, ve hangi neticelerin istihsal edildiğini ortaya koyması bakımından bir hayli alâka çekici olan bu yazının, bazı zihinlerde uyanan istihfamları çözeceğine, eminiz.

Bu hafta dolaşanlar, sadece politikacı peşinde koşan AKİS'ciler değildi. Kurtul Altuğ da bir "Kapak Yazısı" hazırlamak için haftanın boş günlerinde İstaubula gitti. İstanbul muhabirimizle birlikte ve Türkiyenin en şöhretli ses sanatkârı, Zeki Mürenle konuştu. Zeki Müreni şimdiye kadar pek çok kimse anlatmıştır. Ama milyonlarca hayrana sahip sanatkârı bir de AKİS gözüyle görmek okuyucularımızı alâkalandıracaklar.

AKİS Genel Kurmayı, bu sayısının kapağına Zeki Müreni koyarken iki mucip sebebi göz önünde tuttu. Evvelâ AKİS, yalnız politika meraklıları tarafından değil, bütün bir aile tarafından tam bir hafta müddetle okunan aktüalite mecmuasıdır. Nasıl TIME, Amerikanın Zeki Müreni Liberace'yi okuyucularına tanıtmayı bir vazife sayıyorsa AKİS de hiç şüphesiz İnönü ve Menderesten sonra memleketin en şöhretli insanı olan bu sanatkârı bilinmeyen taraflarıyla takdimi lüzumlu görmektedir. Ama "Kapaktaki Sanatkâr" olarak Zeki Müreni seçmemizin başka bir sebebi vardır. Zeki Müren, hayatı sanatından ibaret olan, bu sanatını ileriye götürmek için şöhrete kavuştuktan sonra da ciddiyetle, gayretle çalışan, kazandığı parayla başı dönmeyen ve "sanat sanat içindir" prensibine inanmış, mesleğinin adabını ve haysiyetini, mesuliyetini müdrik batılı sanatkârların belki de Türkiyedeki tek örneğidir. Zaten başarısı, tuttuğu yolun delili değil midir?

Saygılarımızla

AKİS

Cilt: XVII, Sayı: 289

A K İ S

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

10 Şubat 1960

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Gözler B. M. M. de

Bu haftanın başında bütün gözler Büyük Millet Meclisine çevrilmiştir. Her şey göstermektedir ki- eğer son dakikada gene ürküp cayılmazsa- meşhur Tahkikat Önergeleri cuma günü gündeme alınacak ve nihayet görüşülecektir. Böylece D. P. önergeleri görüşmemenin görüşmekten daha fazla tahribat yaptığını ve bunları hasıraltı etmenin hiç bir fayda sağlamadığını anlamış olduğunu ortaya koyacaktır.

Aslında, bu fikir doğrudur. Her gün sayısı kabaran ve pek çoğu suiistimal ihbarı mahiyeti taşıyan önergelerin radyolarda günde üç posta da okunsa tek taraflı beyanlarla geçiştirilmesine imkân yoktur ve bu hiç kimseyi tatmin etmemektedir. Nitekim, başta bizzat İsmet İnönü, Muhalefetin bütün hatipleri her konuşmalarında o temayı işlemektedirler ve bu tema halk üzerinde inanılmaz tesir bırakmaktadır. Muhalefet liderinin karlar arasından geçerek gittiği Konyadaki konuşmasının o kısmı kongrede nasıl alkışlanmıştır ve gazetelerde yayınlandığında ne derece beğenilmiştir, İktidarın başları sadece bunu bilseler şimdiye kadar önergeleri görüştürmemekle işledikleri hatanın haşmetini anlayabilirler.

Ancak, Demokrat büyüklerin bütün önergeleri bir tek güne sığdırmak ve hepsini birden görüştürmek niyetleri bir bumerang gibi dönüp gene kendilerini yaralayacak mahiyettedir. Zira yirmidört saat de çalışsa, Büyük Meclisin bu önergeler üzerinde gerektiği şekilde durmaması hiç bir şeyi halletmeyecek, dava gene askıda kalacak ve Muhalefetin yeni tema halinde işleyeceği bu durum halk tarafından daha da şiddetle tenkit edilecektir. Cuma günü onbir Tahkikat Önergesi birden getirilir ve tahmin olunacağı veçhile hepsi toptan reddedilirse Muhalefetin silahı elinden alınmış olmayacak, Muhalefetin eline mükemmel çalışacak yeni bir silah verilmiş olacaktır.

Zira İktidar böylece, D. P. iktidarının suistimal ihbarlarını ne derece ciddiyetle incelediğinin müşahhas, elle tutulur delilini vermiş olacak ve İsmet İnönünün konuşmaları büsbütün tesirli hale gelecektir.

Demokrasi

Yolcu yolunda gerek

Bu haftanın ilk günü, pazartesi sabahının erken saatlerinde Konyadan Ankaraya doğru bir otomobil kafilesi geliyordu. Kafile yedi otomobilden müteşekkildi. Yol ve yolun alabildiğine iki tarafı bembeyazdı.

İsmet İnönü
Kar vız geliyor

Kar her tarafı kaplamıştı. Hava müthiş soğuktu. Buna rağmen kafileyi teşkil eden otomobilleri doldurmuş planlar son derece neşeliydiler. İkinci arabanın ön tarafında, şoför mahallinin yanında, pencere kenarında oturan beyaz saçlı adam ise herkesten canlı, keyifli ve sıhhatliydi. Yollara çıkan köylüler, yandan geçen otobüs yolcuları hatta bir köyden ötekine yaya gidenler birbirlerine bu yetmişlik delikanlıyı saygıyla, sevgiyle gösterdiler: İsmet İnönü!

İsmet İnönü, partisinin Konya il kongresinde bulunmak üzere pazar sabahı evinin önünden yola çıkarken her taraf gene bembeyazdı. Bir gece evvel yeniden kar yağmıştı. Bazı kimseler Muhalefet liderine seyahatinden vaz geçmesini tavsiye ettiler. Ne oluyordu? Tatlı canını üzmekte ne mana vardı ? Pek âlâ sıcak evinde kalabilir, nutkunu mesaj şeklinde başkasına okutabilirdi. İnönü bu tavsiyelere tatlı tebessümlerle cevap verdi. İşini, hele son zamanlarda sımsıkı tutuyordu. Zira milletçe yüzülmüş yüzülmüş kuyruğa gelinmişti. Üstelik, girişilen mücadele Türkiyenin yaşayan tek milli kahramanı kendisine düşen vazifeyi tamamiyle müdrikti. Hele arzuladığı rejim kurulsun, o zaman evinde istirahat, hem de gönül ferahlığı içinde istirahat kabil hale gelecekti. Ama, milletce mücadele devam ederken bir köşeye çekilip oradan "Millet şehit, biz gazi" diye bağırmak! Yetmişbeş senelik ömründe bir tek defa yapmadığı bu hareketi İsmet İnönü şimdi yapacak değildi. Nitekim, yanında en yakın mesai arkadaşları, Muhalefet lideri pazar günü, saat sekize gelirken, cebinde kongrede okuyacağı nutuk, kalbi inanmış insanların cesareti ve imanıyla dolu, Konyaya doğru yola çıktı.

Kalanlar ve dönenler

Seyahat şartları hakikaten berbattı. Fakat ne İnönü, ne arkadaşları aldırdılar. Ama bunun mükâfatını da Konyada, kelimenin tam manasıyla halk tarafından bağra basıldıklarında gördüler. Buna mukabil rahatsızlığa katlanamayanlar çehrelerde tebessümlere yol açtı. Hakikaten, Gölbaşına doğru, kafilenin bazı mensupları Paşaya görünmeden tersyüz etmeyi daha akıllıca buldular. Bunların başında eski Genel Sekreter ve kendisine "Dolaşan Adam" payesini geniş bir propaganda sayesinde verdirmeye muvaffak olmuş bulunan Kasım Gülek vardı. Ancak Kasım Gülek bir ihtiyatsızlık yaptı ve Konya kongresine delegelerin kahkahaları, müstehzi dudak büküşleri arasında okunan bir telgraf gönderdi. Telgrafında eski Genel Sekreter "kar yüzünden" gelemediğini bildiri-

Haftanın içinden

T E K A M Ü L

Büyük Meclisin Başkan vekilleri, artık bir otomobile sahip olacaklar. Tek rey farkla da olsa Bütçe Komisyonunda kabul edilen bu gibi tekliflerin Umumi Heyette reddedilmesi pek âdet sayılmadığından sayın Erozan, sayın Sipahioğlu ve sayın Kirazoğlu bundan böyle resmi plakalı bir arabayı arzuladıkları gibi kullanmak hakkına sahip bulunacaklar, şüphesiz bu zevki doya doya da tadacaklardır. İşin alaka çeken tarafı, bu yeni ve hakiki otoseverlerin otomobilleri savunulurken tanınmış birtakım Demokrat milletvekillerinin mucip sebep olarak ileri sürdükleri iddiadır.

Aslında, hafıza-i beşer nisyanla ne derece malûl bulunursa bulunsun, sayın Celâl Bayarın Büyük Meclise bir kaptıkaçtı içinde geldiği o 1950 Mayısı günlerinde Meclis Başkan vekillerinin otomobillerinin yeni ekseriyet tarafından "bir israf numunesi" halinde teşhir edildiği ve alâyiş içinde kaldırıldığı unutulmamıştı. Bu bakımdan, şimdi aksi istikamette bir karar almak kolay değildi. Üstelik, Demokrat İktidarın on yıllık politikası neticesi milletçe kemerlerimizi sıkmamız lüzumu da selâhiyetli mütehassıslar tarafından ilân edilmiş ve prensip olarak o yola sapılmıştı. Fakat selâhiyet sahibi Demokrat milletvekilleri güçlüğü yenmek için çareyi bulmuşlar ve hadiseyi bir "Tekâmül Kanunu"na bağlayarak ihtimal ki Darwin'den bu yana görülmüş teorilerin en muhteşemine mühürlerini basmışlardır.

Bütçe Komisyonu başkanı Sayın Halil Emre veya vekili sayın Nuri Özsan, hattâ otomobilin müstakbel müşterilerinden sayın Sipahioğlu gibi milletvekillerinin fikrine göre Demokrat İktidar işin başında birtakım acele kararlar almış, meselâ geniş hürriyet fikrinin şampiyonluğunu yapmış, resmi araba saltanatına karşı vaziyet takınmıştır. Bunlar Devlet ve Hükümet mefhumlarının hatalı anlaşılması neticesidir. Demokrat İktidar nasıl on sene içinde büyük politika meselelerinde 1950 nin acemilik devrinin gafletini tamir etmişse, Devlet mefhumu mevzuundaki kanaatlerini de değiştirmiştir. Bugün, Devletin bir bakıma "merasim" demek olduğu kabul edilmektedir. O bakımdan, büyük politika meselelerindeki dönüş bir zaruret sayıldığına göre Meclis Başkan vekillerine tekrar resmi otomobil tahsis etmenin de hiçbir mahzuru yoktur. İşte, on senenin sonunda Demokrat İktidarın gösterdiği tekâmül budur!

Bu parlak görüşün açık açık ifade edilmesindeki bir bakıma fütursuzluğun, bir bakıma saflığın şaşılacak tarafı yoktur. Bunun en parlak misalini Demokrat İktidarın bizzat sayın Başkanı vermiş ve herkesi hayretler içinde bırakan bir soğukkanlılıkla demokratik idarenin zor idare olduğunu söylemiştir. Hattâ bu ifadesini bir izahat değil, bir şikâyet havasına bürümekten de zerrece çekinmemiş ve başarısızlıklarını tamamiyle değiştirmeye maalesef muvaffak olamadığı bu tarz idarenin mahzurlarına, dikenlerine bağlamıştır. Böylece Demokrat İktidarın, bilhassa 1954 ten itibaren "dikensiz gül bahçesi" peşinde niçin böylesine iştiyakla koştuğunu ortaya koymuştur.

Anlaşılıyor ki Demokrat liderlerin kanaatince Muhalefet yıllarında devlet idaresi, hükümet işleri mevzuunda ileri sürdükleri bütün fikirler devlet idaresini, hükümet işlerini ellerinde tutmamış olmalarının verdiği yanlış intibaların neticesidir. Bunların güçlüklerini hiç dikkat nazarına almamışlar, sadece tenkitle yetinmişler, madalyanın bir tarafını görmüşlerdir. Devlet idaresinin, hükümet işlerinin bazı icapları bulunduğunu, sevimli görünmese de bunların gereğinin yapılmasının zaruri olduğunu biraz tecrübe edindiklerinde anlamışlar ve yerlerine alışınca o yerlerden kaldırdıkları insanların usullerini elzem görmeye başlamışlardır. İşin eğlenceli tarafı şudur ki, Demokrat liderler 1943 da girdiğimiz ve kendilerine İktidarın yolunu açan yeni idare sistemini de beğenmemekte, o şartlar altında memleket idaresinin kabil olmayacağını düşünmekte, 1946 nın gerisindeki devreye heves etmektedirler. Bu, sayın Menderes için ideal devlet adamının 1931 İsmet Paşası olması hakikatinin tabii ve makul bir neticesidir. Eski İktidarın tenkit ettikleri her hareketinin makbul olduğunu, "iktidarda olan öyle davranır" demekle göstermişler, üstelik bunların tenkidi hakkını da ellerinden geldiği kadar kayıtlamışlar, kısmışlardır.

Şimdi, Meclis Başkan vekillerine verilen otomobil, sayın Demokrat sözcüler hangi parlak etiket altında takdim ederlerse etsinler, bir tekâmül değil, sadece hazin bir "kendini inkar"dır. Hattâ bunun dışında, bunun üstünde acı bir "başarısızlık ilanı"dır. Bundan on yıl evvel Demokrat İktidar bu millete bir inanç vererek millet işlerinin mesuliyetini üzerine almıştır. Demokrat İktidar, içine girdiğimiz yeni sistem içinde devlet gemisini Halkçı İktidardan daha iyi yürüteceğini temin etmiş, bunun üzerine millet, vekâletini kendisine vermiştir. Demek ki Demokrat İktidar tribünde oturup sahada oynayan futbolcuyu tenkit eden ve "ben çıksam, daha iyi oynarım yahu!" diyen adamdan farksız şekilde övünmüş, topa vurmasını dahi becerecek kabiliyete sahip bulunmadığı halde etrafını kendisine bir şans verilmesi hususunda ikna etmiştir. Demokrat İktidar, sırtına forma giydirilerek sahaya salınmış ve kendisinden marifetini göstermesi istenmiştir. Tecrübenin hazin neticesinin bizzat Demokrat İktidar tarafından bilinmesi ve bu hakikatin "Bu idare, zor idare" veya "'Biz, işin böyle olduğunu bilmiyorduk", "Ancak şimdi tekâmül ettik" gibi yaldızlarla dahi olsa kabul edilmesi elbette ki iyi bir şeydir. Ancak, şaşılacak cihet, başarısız oyuncunun sahayı terkedip formasını ehil oyunculara devredeceği yerde tribündeki eski yerini almamak için ayak diremesi ve oyunun kaidelerini değiştirmeye kalkışmasıdır. Demokrat sözcülerin şimdi "Hele siz şu oyunun kaidelerini değiştirmeme bir müsaade edin, bakın ben ne mükemmel oyun göstereceğim" diyerek sızlanmaları hakikaten ibretle seyredilecek bir cüretten başka şey değildir.

Tribünlerden yükselen -en kibar tâbirle- "ademi tasvip sedaları"nı bakalım beceriksiz oyuncu daha ne müddet duymamazlıktan gelecek. Ama, zerrece tereddüdü bulunmasın, oyunun kaideleri değişmeyecek, bu kaidelere göre en iyi oynayacak oyuncular sahaya yerleşecek ve kendisi sahayı terketmemekte ısrar ederse kolundan tutulduğu gibi geldiği yere gönderilecektir. Zira bu oyunda hakem düdüğünü çaldı mı, ona mutlaka boyun eğilir.

İnönü ve Konyadan kendisiyle beraber dönenler
Cephe kumandanı ve arkadaşları

yordu. Dinleyiciler birbirlerine baktılar. Yetmişbeş yaşındaki Paşa, helikopterle mi gelmişti? Anlaşılan ak koyun ile kara koyun böyle günlerde belli oluyordu.

Aslında yolculuk son derece zevkli geçti. İnönü, otomobildeki arkadaşlarıyla bol bol şakalaştı, onlara bir kaç hatırasını nakletti. Kazalar ve köyler halkları yollara çıkmışlardı. Ancak liderin arabasından inmesine bizzat kendileri rıza göstermediler. Onun ellerini öptüler, yolcunun yolunda olması gerektiğini söylediler, başarılar dilediler, dualar ettiler. Bilhassa Kumlular Genel Başkanı pek mütehassis eden bir alaka göstermişler, kalabalık bir kafile halinde, ellerinde bayraklar ve dövizlerle yola çıkmışlardı. İsmet İnönü bu karda zahmete katlanmış olanları sevdi, okşadı, kendilerine teşekkür etti.

260 kilometrelik yol aşağı yukarı altı saatte ancak alındı.Yerler kayıyordu. İnönünün bindiği arabayı kullanan Kars milletvekili Ali Yeniaras da, diğer araba sürücüleri de son derece dikkatli davranıyorlar, bir kazaya meydan vermemek için azami itinayı gösteriyorlardı. Bir çok otosever, sevgili otomobillerini bu karda ve tipide yollara dökmekten çekinmemişti. Böylece, arabalarının Parti emrinde olduğunu göstermek fırsatını bulduklarından seyahate katılan otoseverler pek memnundular. Teşkilâtın milletvekilleri üzerindeki bu faziletli baskısını görenler bir Demokraside murakabenin nasıl mühim olduğunu bir defa daha anladılar.

Cop, kamçı, bomba

Fakat kafile Konyaya girerken, hele büyük meydana geldiğinde ortalıkta bir tedhiş havası estiği derhal dikkat nazarını çekti. C.H.P. merkezinin baktığı bu meydan polisler ve jandarmalar tarafından boşaltılmıştı. Halk, bir tepeye toplanmıştı. Meydana çıkan sokakların başları zabıta kuvvetleri marifetiyle tutulmuş ve Konyaların ancak onların arkasına birikmelerine müsaade edilmişti. Halk, İnönüyü görünce bütün kordonları yararak fırladı. İşte o zaman atlı polisler marifetlerini göstermek fırsatını buldular. Gerçi polislerin fazla merhametsiz davranmamak için gayret sarfettikleri ve iyi niyetli oldukları sezilmiyor değildi. Ne yazık ki atlar daha az akıllıydılar ve onlar bazen insanlara, bazen otomobillere çarpmakta mahzur görmüyorlardı. Elbette ki hata atlı polisleri işin içine sokmak, yaya polislerin pek âlâ sağlayacağı emniyeti bindirilmiş kuvvetlerden beklemekti. Talihsiz emir, ne kadar dikkatle ifa olunursa olunsun büyük kalabalığın asabını bozmakta gecikmedi.

Muhalefet lideri doğruca ve halkın büyük tezahüratı arasında C.H.P merkezine geldi, oradan halkı selamladı. Balkonda bir mikrofon vardı. Ee, Kırşehirde bırakınız Başbakanı, D.P. il başkanı bile halka hitap etmemişmiydi? Kamanda hoparlörler alkışın ve sevgi gösterisinin yasak olmadığını bildirmemiş miydi? Fakat kanunların Kırşehirde başka, Konyada başka mana taşıdığı, daha doğrusu idare âmirlerinin tutumunun gelen Menderes olursa başka İnönü olursa başka olduğu süratle ortaya sıktı. Muhalefet liderinin balkondan, kendisini çılgınca alkışlayan büyük halk topluluğuna eliyle ve şapkasıyla selam verdiğini gören idare âmirleri derhal "mütelâşi bir polis memuru"nu partiye gönderdiler ve bir takım emirler verdiler. Partiyi dolduran milletvekilleri gelen polisi mütebessim dinlediler, kendisini gönderenlere selam söylemesini bildirerek mütelaşi zatı yolcu ettiler. Fakat mikrofonu çalıştırmak kabil olmadığından İnönü mikrofonsuz halka tefekkür etti, öğleden sonra kongreye giderek konuşacağını bildirdi. Bilmediği, meydandaki halktan bir tek kişinin bile kongreye giremeyeceğiydi. Zira toplantının yapıldığı salon ağzına kadar doluydu. Delegelerden ve dinleyicilerden İnönünün parti merkezinde karşılanışında bulunma-

ları istendiğinde hiç kimse yerinden dahi kımıldamamıştı. Yer tutmuş olanların çoğu sabah karanlığında gelmişler ve sinemaya girmişlerdi. Hiç oradan ayrılırlar mıydı? Paşayı dinleyecekler ve köylerine döndüklerinde Paşadan dinlediklerini nakledeceklerdi.

Paşa, kalabalık halkdan dağılmasını rica ederken atlı polislerin kamçıları ve yaya polislerin copları sık sık inip kalkıyor, onlar da aynı şeyi daha az nazik şekilde istiyorlardı. Fakat vali, daha parlak bir buluşla ortaya çıktı. Halka karşı göz yaşartıcı bomba kullanılması için emir verdi. Bir bomba halkın yuha sesleri arasında patlatıldı. Ancak, yuha seslerinin bomba sesinden daha fazla gürültü çıkardığını duyanlar bu oyuna devam etmemeyi tercih ettiler. Zaten rüzgârlı havada bombadan çıkan göz yaşartıcı gazların kimin gözünü yaşarttığı da pek belli olmuyordu.

Nutuk peşinde

İnönü, kongreye geldiğinde delegelerin ayakta, uzun alkışları, yaşa sesleriyle karşılandı. Nutkun okunması yarım saat kadar sürdü. Muhalefet lideri gene düellonun zarif, nükteli konuşmalarından birini hazırlamıştı. Başbakanın Kırşehirde tertiplettiği karşılama töreni ve orada siyasi ahlâk mevzuunda söylediği sözlere ait cümlelerindeki ince istihza Konyalılar tarafından farkedildi ve pek beğenildi. Ama asıl tezahürat, seçimlerin dürüst cereyanı hususunda bütün tedbirlerin alınacağını ve bu husustaki kararın verildiğini İnönü ilan edince yapıldı. Konyalılar coşmuşlardı. Alkış, alkış, alkış.. İnönü işini bitirmişti ki, "alâkalılâr"ın işi başladı. Bunlar, nutkun metni peşindeydiler. Tıpkı Bursadaki gibi, idare âmirleri gayet dostane şekilde Halkçı ahbapları nezdinde teşebbüse geçtiler: Acaba Paşa, nutkun metnini kendilerine verebilir miydi? Gene Bursada olduğu gibi, metnin verilmesinde Halkçılar hiç bir mahsur görmediler. Hatta neşelendiler ve karşı tarafın bu telaşı karşısında eğlenceli nükteler yaptılar. Konuşma, azami süratle Ankaraya nakledildi.

O akşam saat 20.15 de Radyo Gazetesini dinleyenler dehşetengiz başyazarın mutad üslubuyla İnönünün nutkunu bahis mevzuu ettiğini duydular. Memurlar iyi çalışmış, metni İktidarın bu yeni Tahrirat kâtibinin eline ulaştırmışlardı. Ancak Radyo Gazetesinin mukabelesinin havası İnönünün attığı bütün okların tam hedefe isabet ettiğini gösterdi. Mukabele, canı yanmış kimselerin feryatlarını aksettiriyordu. Tahrirat kâtibi, bir kaç küfür sıkıştırmaktan da kendini alamamıştı.

Fakat eğlencenin ikinci kısmı, saat 23 de okunan haber bülteni vesilesiyle ortaya çıktı. Vali Keleşoğlu -Konya valisinin adı budur- bir beyanat vermişti. Keleşoğluna göre İnönüyü pek az kimse karşılamıştı. İnönü pek az alâka görmüştü. Keleşoğlu gaz bombasının patlatılmasını başka sebebe bağladı ama, dinleyiciler bu bombanın acaba İnönüye kalabalık toplamak, İnönüye alâka sağlamak için mi atıldığını düşünmekten kendilerini alamadılar.

Keleşoğlunun beyanatı, Ankara - Konya telefon muhaberesini arttırmaktan başka -böylece P.T.T. ye gelir sağlandı- ameli fayda vermedi. İnönüye refakat edenler, yakınlarının kazaen radyoyu dinlemiş olup telaşlanacaklarını düşünerek telefona sarıldılar ve o gün cereyan eden vak'aların radyoda anlatıldığı şekilde olmadığını bildirdiler.

Aldıkları cevap şu oldu: "Biliyoruz, yahu!"

Konyada emniyet kuvvetleri çalışıyor
Akıllı atlar peşinde

D. P.

Yoklanan nabızlar

Bu haftanın başında B.M.M. nde herkes birbirine şu haberi veriyordu: Bütçe müzakerelerinden sonra Meclis uzunca bir tatile girecek, bu tatil esnasında D.P. milletvekilleri seçim bölgelerine giderek vaziyeti son bir defa görecekler, dönüşlerinde, Mart içinde Meclis seçimler hakkındaki kararını ilân edecek! Haber büyük alaka topladı ve "inanılır kaynaklar" tarafından teyit edildi. Başbakan, seçimlerin sureti katiyede 1960 içinde yapılmasını istiyor, o tarihteki seçimlerde D.P. için şans görüyor, fakat daha geri bir tarihte girilecek seçimler hususunda hiçbir mesuliyet kabul etmiyordu. Hakikaten Adnan Menderes, geçen haftanın sonlarına doğru Kırşehirden başkente döndüğünde "Bölükbaşının bölgesi" nde aradığını bulamamış olması ve hadiselere doğru teşhis koymasını bilenlerin önümüzdeki seçimlerde orada "Bölükbaşılı C.H.P. listesinin kazanacağını anlamış bulunmalarına rağmen seçim senesi hâlâ 1960 ın üzerinde durduğunu belli etti. Yakınları da, bu inancı D.P. Grubu azalarına nakletmekte tehalük gösterdiler.

Menderes Kırşehirde aradığını neden bulamamıştı? Bunu anlamak için, geçen haftanın başlarında bir gün Kırşehirde cereyan eden hadisenin üzerinde durmak gerekir.

İnatçı belediyeciler

Geçen haftanın başındaki o gün Kırşehirin bir karış karla kaplı bozuk caddesinde asık yüzlü bazı adamlar kararsız adımlarla Belediye binasından içeri girdiler. Belediyenin toplantı salonunda kendilerini gene asık yüzlü adamlar bekliyordu. Ağzına kadar doldurulmuş soba, salonu ısıtmağa kâfi gelmiyordu. Soğuğa rağmen asık yüzlü adamlar paltolarını üstlerinden atarcasına çıkardılar ve gruplaşarak konuşmağa başladılar.

Asık yüzlü adamlar Kırşehirin

İSTANBULDA C.H.P.

Muhalefet partisi, İstanbulda geniş çapta bir temizleme hareketine girişmiş bulunuyor. Bir heyet gerekli tahkikatı yaptıktan sonra Genel Merkeze raporunu vermiş, Genel Merkez İnönünün başkanlığında toplanarak raporu müzakere edip bazı kararlara varmış, bu kararların tatbiki için selâhiyetli başka bir heyet İstanbula gönderilmiştir. Evvelâ İstanbul İl İdare Kurulunun istifası temin olunmuş, müteakiben parti kongrelerinde tasvibi asla caiz sayılmayacak usuller kullananlardan bir grup ihraç edilmiş, son olarak da işleri yürütmek üzere bir Geçici Kurul işbaşına getirilmiştir. Bu arada, iki hizipten birinin "Görünür lider"leri O-

Ekrem Özden

Şemsettin Günaltay

İki çiçek bir böcek

Oğuz Oran

ğuz Oran ile Yaşar Keçici partiden muvakkaten çıkarılmaları talebiyle Haysiyet Divanına sevkedilmişlerdir.

Evvelâ, bir partinin yaralarını cesaretle sarması takdir edilecek bir harekettir. Karşı tarafın istismar edeceği düşüncesine kıymet vermeksizin lüzumlu bir temizliğe girişilmesi, aslında, çarkın dişlerini seçimlerin arifesinde yağlamaktan başka mânaya gelmez. Artık ne C.H.P.yi, ne bir başka partiyi D.P. ile mukayese etmeye imkân kalmamıştır; her türlü hayatiyetini kaybeden ve ses vermez hale gelen İktidar partisi, kuruluşunun ondördüncü yılında idarecilerini kongre dahi yapmaya zorlayamayan ve bunları bir de tüzüğün bulunduğunu hatırlamaya davet edemeyen, birbirlerine neyle bağlandıkları aşikâr insanların meydana getirdiği bir topluluktan ibaret kalmıştır. Bu bakımdan, onu bir ciddi siyasi parti olarak kabul etmek ve ona kıyasen hükümler vermek dahi abestir.

Ancak, C.H.P. tarafından girişilen ve elzem bulunan temizleme hareketinde hislere kapılınarak akıldışı hareketlere girişilmesi, partiyi otoriter bir Genel Merkezin idare ettiğinin herkese gösterilmesine çalışılırken bu Genel Merkezin dikta hevesiyle lekelenmesi Muhalefetin bugün asıl kuvvetini teşkil eden tarafsız vatandaşların güvenini çok sarsacaktır. İstanbuldaki hizipçiliğin mahiyeti, aslında o kadar karışık değildir ve bir taraf yüzde yüz haklı bulunmadığı gibi öteki taraf da yüzde yüz haksız değildir. O halde, Tahkik Heyeti lütfen söyler mi, Kravatsızların su üstündeki liderleri Haysiyet Divanına sevkedilirken Kravatlıların açıktaki başı Ekrem Özdenin Geçici Kurulda işi nedir? İstanbulda müsbet çalışacak bir Geçici Kurulun eski heyetin iki mensubu, Şemseddin Günaltay ile Ali Sohtoriksiz düşünülemeyeceği doğrudur. Ama onlara Ekrem Özden karıştı mı, işleri eline alan heyet işin tâ başında zerrece itimat uyandırmayan, peşin hükümlü olduğu derhal ortaya çıkan, bileğinin kuvvetiyle başedemediği rakipleri Genel Merkeze sırtını dayayarak ortadan kaldıran bir hizipçiler zümresi gibi görünmekten kurtulamaz Ekrem Özden, şahsi politikasını değil, partisinin hayrını düşünüyorsa bu kurulda kendisine hatalı şekilde verilen yeri derhal boşaltmalıdır. Kravatlıların Kravatsızlara tercih edilecek tek tarafları yoktur.

Buna mukabil Kravatsızların da, son hadiseler ümit edilir ki, gözlerini açacak ve tamamiyle şahsi sebepler dolayısıyla kendilerini el altından kışkırtanların artık Partide zerrece nüfuzlarının kalmadığını onlara gösterecektir. Bu şahıslar, ne İnönüye karşı, ne İnönüden sonra C.H.P. yi ellerine geçiremeyeceklerdir. Bunlara oynamak, yanlış ata oynamaktır. Oğuz Oran ve Yaşar Keçici Partiye ihanetlerinin değil, bu hatalarının bedelini ödeyeceklerdir. Ancak, haksızlığa dahi uğradıklarını sansalar önlerine, Partiye hakikaten bağlı olduklarını ispat etmeleri için ciddi bir fırsat çıkmaktadır.

Partiler, partililerin üstünde tarafsızların tepkilerini hesaplamak zorundadırlar.

C.K.M.P. li belediye azalarıydı. Başbakan Menderes bir gün evvel şehre gelmiş ve okdukça iyi bir merasimle karşılanmıştı. Merasimde tek hata binleri aşan kalabalığın Menderesin nutkuna pek fazla itibar etmeyişi ve coşkun tezahüratta bulunmayışıydı. C.K.M.P. li belediye azaları karşılama için ellerinden geleni yapmışlardı. Büyük bir hataya düştükleri söylenemezdi. Nutku alkışlamaya gelince, Belediyenin bunda bir günahı yoktu. Belediyenin eli vatandaş vicdanına, elbetteki vatandaşın kamyonuna uzandığı kolaylıkla uzanamazdı.

Maamafih Kırşehir Belediye azalarının yüzlerinin asık olması bundan dolayı değildi. Gerçi Beyfendi bir hayli sinirlenmişti. Gerçi D.P. Kırşehir müfettişi Sadık Giz bütün uğraşmalarına rağmen memnun olmamıştı. Ama Belediye azalarının bunlara fazla aldırış ettikleri yoktu. Asıl C.K.M.P. li Kırşehir belediyesinden istifa istenmişti. D.P. idarecileri Kırşehirin mamur hale gelmesi için bunun şart olduğunu, Beyfendinin bu hareketten ziyadesiyle memnun kalacağını bildirmişlerdi. İşte asık yüzler bundandı.

Toplantı salonunda yüzü asık olmayan bir kişi vardı. Ufak tefek, gözlüklü, lacivert skoç elbiseli bu zata dikkatle bakanlar, kendisine Ankarada sık sık rasladıklarını hemen hatırladılar. O gruptan bu gruba, şu köşeden bu köşeye mütemadiyen koşan, çırpınan, telaşla bazı şeyler anlatan bu adam Ankaralıların yakından tanıdığı Etibankın Demokrat Umum Müdürü Burhan Ulutandı. Ulutanın Belediye Meclisi toplantısında ne işi var diye zihinlerde beliren soruya cevap vermek için 1954 ve 1957 genel seçimlerinde D.P. nin Kırşehir listesini hatırlamak kâfiydi. Ulutan, gedikli D.P. adayıydı. Netice ise malumdu!.

Belediye Başkanı Vehbi Demir toplantıyı açtı. Ulutan salonu terketmemişti. Demir, durumu arkadaşlarına bir kere daha izah etti. Ya C.K.M.P. den istifa edeceklerdi veya Kırşehire İktidarın eli uzanmıyacaktı. Yüzler bir kat daha asıldı. Sadece istifaları istenseydi belki düşüneceklerdi. Esasen C.K.M.P. belediye seçimine katılmadığı için, Belediye Meclisinin C.K.M.P. li azaları seçimlere "müstakiller adı altında iştirak etmişler ve kazanmışlardı. Gelgelelim istifayla yetinilmiyor, bir de V.C ye iltihakları talep ediliyordu. Belediye Meclisi azaları işte buna yanaşmıyorlardı. İsimlerinin radyoda vefat etmiş bir yığın adamla beraber okunmasına gönülleri razı gelmemekteydi.

Burhan Ulutan
Ya Etibankla kim meşgul?

Münâkaşa saatlerce sürdü. Vali Konağındaki D.P. idarecileri dakikası dakikasına gelen haberlerden, durumun hiç de iyi olmadığını anladılar. Vakit ilerledikçe piyasa düştü ve DP. ileri gelenleri sadece Belediye Başkanının istifasına razı oldular. Hattâ Başkanın V.C. ye iltihakından bile vazgeçtiler.

Vehbi Demirin istifası iki satırlık bir mektupla Burhan Ulutana verildi. Etibankın Demokrat Umum Müdürü istifayı süratle Beyfendiye bildirmeğe koştu.

Çakallar Senfonisi

Belediye binasında kurulan pazarda bu alış - veriş devam ederken, Başbakan Menderes ve refakatindeki zevat Vali konağında Mucur ve Hacıbektaş ziyaretlerinin hazırlıklarıyla meşguldüler. Beyfendi, konağın ikinci katında merdivenden çıkınca sola düşen, hususi olarak hazırlanmış odasındaydı. Yanında Ağaoğlu, Benderlioğlu, Berk ve Hususi Kalem müdürü ile muavini vardı.

Gece geç yatmasına ve yorgun olmasına rağmen Menderes erken kalkmıştı. Medeni Berkle şehrin imarı mevzuunda konuştuktan sonra, Kırşehir valisinden şehrin ihtiyaçları hakkında izahat almıştı. O gün Mucur ve Hacıbektaş ziyaret edilecekti. Programa göre, Mucura saat 10 da hareket edilecek, öğle yemeği orada yenilecek, Hacıbektaşa gidilecek, orada akşam yemeğine kalınacaktı. Basın mensupları bir gün önceden bildirilen program gereğince Vali Konağında toplanmışlardı. Konağın sobasız ve oldukça soğuk holünde bekleşen gazeteciler Belediyedeki alışverişten habersiz bulundukları için gecikmeye bir mana veremediler. Holün sağındaki sıcak odada Burhan Belge ve Memduh Yaşa, Beyfendinin Mucur nutkunu hazırlıyorlardı. Diğer sobalı odada ise milletvekilleri ve ileri gelen zevat bir gün evvelki karşılama merasiminin kritiğini yapmaktaydılar. Saat 10 oldu. 11 oldu. 12 oldu. Yukarıdaki odadan hala bir ses çıkmamıştı. Mucur telefonla arandı ve ziyaretin gecikeceği, gereken tedbirlerin alınması tenbihlendi. Öğle yemeği de yenmiyecekti. Basın mensuplarına ve diğer zevata başlarının çaresine bakmaları söylendi.

Vali konağının üst katında sinirler bir hayli gergindi. Alış - veriş uzamış, üstelik beklenilenin yüzde biri elde edilememişti. Nihayet saat 13.30 sıralarında beklenen haber geldi. Beyfendi, yanında Medeni Berk ve Benderlioğlu olduğu halde aşağıya indi. Hızını arttıran tipinin altında ağır adımlarla otomobiline ilerledi, vali konağının kapısında bekleyen birkaç vatandaşı selâmladıktan sonra Mucura hareket etti. Menderes keyifsizdi.

Tipinin şiddetini en fazla arttırdığı sıralarda Mucura giren Menderes birden neşelendi. -Bir ruh haletinden ötekine görülmemiş hızla geçmektedir- Canavar düdükleri halka Başbakanın geldiğini haber veriyordu. Karın altında güç halle, Belediye binasında hazırlanan kürsüye gelebilen Menderes, gözlüklerini çıkardı ve eski türkçe yazılı dört sayfalık konuşmasını okumağa başladı. Beyfendi nutku okurken, hemen arkasında bulunan filozof kılıklı birisi ziyadesiyle heyecanlanıyor ve Menderes cümleleri tamamlamadan, bilgiç bir eda içinde yanındakilere cümlenin sonunu söylüyordu. Bu zat, ezeli "İktidâr taraftarı" Burhan Belgeydi. Eserini Beyfendinin ağzından sindire sindire dinliyordu. Hele Başbakan "Gece ininden çıkarak uluyan çakallar gibi haysiyet ve şeref sahibi insanlara hakaret eden den'i, sefil zihniyetin nifakçı temsilcileri" diye Bölükbaşıya yüklenen cümleyi okuduğunda Belgenin keyfine diyecek yok - tu. Yanında bulunan Memduh Yaşaya "İyi okudu değil mi ?" diye bir iki defa sordu. "Evet" cevabını alınca dondurucu soğuğu bile unuttu.

Başbakan kısa konuşmasını müteakip Belediyenin merdiveninden indi. Saçları kardan bembeyaz olmuştu.. Sesi soğuktan titriyordu. Bütün ısrarlara rağmen 0002 numaralı lüks Cadillac'ına atladı. Artık biraz

memnun görünüyordu...

Bektaşinin vefası

Cadillac, Mucurla Hacıbektaş arasındaki 23 kilometrelik yolu tipinin artmasına rağmen onbeş dakikada katetti. kasabanın methalinde tesbih dizisi gibi sıralanmış, fakat üstleri boş kamyonlar Beyfendinin yeni yeni beliren neşesini az daha kaçırıyordu. Yanındakiler bunun sebebini derhal kendisine anlattılar ve Başbakana rahat nefes aldırdılar. Hava soğuktu. Üstelik, geç kalınmıştı. Halk bu tipide saatlerce kamyonların üzerinde pinekleyemezdi. Ama kasabanın içi mahşer gibiydi. Halk halay çekiyor ve Başbakanını bekliyordu.

Hacıbektaş Belediye binası önünde toplanan kalabalık Menderesin yüzünü güldürdü. Yanındakiler Beyfendiye "'Dememiş miydik" der gibi baktılar ve tatlı tatlı gülümsediler. Hacıbektaş konuşmasının, diğerlerinden pek farkı olmadı. Sadece hayvan isimleri ve hayvan seslerini ifade için kullanılan kelimeler bu sefer yoktu. Kalabalık, karın altında Menderesi bol bol alkışlayınca hüzün, yerini neşeye terketti. Beyfendinin bundan sonraki dakikaları coşkunluk içinde geçti.

Menderes o kadar keyiflenmişti ki, konuşmasını bitirip içeri girdikten sonra etrafına bol bol iltifat etti. Bundan ziyadesiyle nasibini alan Atıf Topaloğlu oldu. Beyfendi, Topaloğlunun yanağını sıktı:

"— Nasıl buluyorsun bunları Atıf?" dedi. Sağında bulunan bir bektaşinin Hacıbektaş stili bıyıklarını tuttu, "Bu ne güzel Bektaşi bıyığı, dede" diye iltifat etti. Sonra yağan kara baktı, etrafındakilere:

"— Ne kadar güzel yağıyor.. Ne kadar güzel değil mi?" diye sordu. Soğuktan iliklerine kadar titriyen Hacıbektaş Belediye Başkanı bile bu soruya "Evet" dedi. Başbakanın neşesi adamakıllı artmıştı. Öylesine keyifliydi ki, her zamanki gibi hemen yanında bulunan AKİS muhabirinin koluna girdi, onunla resim çektirdi. Sonra da:

"— Bunu sakın kimseye gösterme, sonra seni döverler" diye takıldı ve bir kahkaha attı. Odada bulunanların hepsi zoraki gülümsediler.

Bu sırada kır saçlı, orta yaşlı bir adam Beyfendiye sokuldu; Ellerini tutarak ağlamaklı bir sesle:

"— Beyfendi, ben çocuktum. Bir gün Atatürk de Hacıbektaştan geçti. Hatırlıyorum. Bugün aynı heyecanı gördüm, gözlerim yaşardı" dedi ve Menderesin elini öperek hıçkırmağa başladı. Başbakan bu hisli D.P. linin yanağını babaca okşadı. Kendisine teşekkür etti ve Hacıbektaş hazretlerinin türbesini ziyaret etmek için Belediye binasının kapısına doğru yürüdü.

Bu arada şiddetini artıran tipi, Hacıbektaştaki programı değiştirmeğe sebeb olmuştu. Akşam yemeği yenilmiyecek, Kırşehire dönülecekti. Türbe ziyaret edilip, fatiha okunduktan sonra 0002 numaralı Cadillac Kırşehire doğru yola koyuldu.

Kaçırılan ölçü

Şayet dönüşte Mucura ait bazı haberler Beyfendiye iletilmeseydi, şehre son derece keyifli vasıl olunacaktı. Ne var ki kötü haber çabuk gelirdi. Mucurlular bu kısa ziyaretten pek memnun kalmamışlardı. Hele "İninden çıkan çakallar" gibi edebi kalitesi yüksek sayılamıyacak iltifatlar Mucurluları ziyadesiyle üzmüştü.. Başbakan anlıyordu ki vefalı, yardımcıları, nutku hazırlarken ölçüyü kaçırmışlar ve senfoninin icrasında fosnotlara yol açmışlardı. Bunun düzeltilmesi, hiç değilse umumi efkâra karşı tashihi gerekiyordu. Yapılacak tek şey, AA. nın bülteni vasıtasıyla gazetelere gidecek olan metinden bu cümleyi çıkarmaktı. Kırşehire varılır varılmaz meselenin üzerinde durulacaktı.

Başbakan, Vali konağına gelir gelmez hususi kalem müdürüne A.A. Umum Müdürü Feruzan Tekilin bulunmasını emretti. Telefonlar, etrafa çıkarılan adamlar Tekili aramağa koyuldular. Ne var ki A.A. nın gayretli Umum Müdürü gecikilmesin diye metni Mucurdan vermeği düşünmüş ve orada kalarak telefonla Ankarayı bağlamalarını söylemişti! Tekilden bir türlü haber çıkmayınca, Umum Müdürü bulmayı bizzat Belge üzerine aldı. Eeee, "Akılsız başın cezasını ayak çeker" di. Hatırına A.A. nın muhabirlerinden birini bulmak geldi. Nutku ekseriyetle "Nevzat bey" temize çekiyordu. "Nevzat bey" herhalde postahanede olmalıydı. Telefona sarıldı. Postahanedeki memura Nevzat adındaki gazetecinin orada olup olmadığını sordu. Memur, salonda kan ter içinde haberlerini İstanbula aktarmağa çalışan gazetecilere "Nevzat bey"in Vali konağından arandığını söyledi. Kıvırcık sarı saçlı bir genç, gruptan ayrılarak kendisine uzatılan ahizeyi eline aldı ve:

"— Buyrun efendim" dedi. Belge ile genç gazeteci arasında şu muhavere geçti:

Benderlioğlu - Dülger

Akıl yoldaşları

Okuyucu Mektupları

Kitaplar hakkında

Hayatımda çok "Kitap Tenkidi" okudum. Hem bizim basında, hem yabancı basında. Ama AKİS'in 287. sayısında çıkan ve Susan Sözen hanımın Sanera romanıyla alâkalı "Kitap Tenkidi" kadar mükemmeline bugüne kadar rastlamadım. Yazı değil, şaheser! Ahbaplarımla birlikte belki on defa okuduk ve on defa yeni bir taraf bulduk. Bu "Kitap Tenkidi" bizi ne kadar sardı, tarif edemem. Hepimiz "işte, AKİS budur!" dedik ve bir daha kani olduk ki Türkiyenin en tatlı, en zeki mecmuasını çıkartıyorsunuz.

Ferhunde Aldı - İstanbul

Menderes kar altında Hacıbektaşlılara hitap ediyor
İşte "Görülmemiş kalabalık"!..

"— Nevzat.. Ben Burhan.. Beyfendinin Mucur nutku sendeymiş.."

"— Bende mi?.. Ah, nerede o şans.. Soğuktan not alamadım da Ajansa bıraktım o işi."

Belge birkaç saniye durdu. Ajansa mı bırakmıştı o işi? Peki, bu Nevzat zaten A.A. nın muhabiriydi ya.. Sonra sordu:

" — Siz hangi Nevzatsınız, evladım?"

" —Ben mi? Hürriyet muhabiri Nevzat Ünlü!"

Genç gazeteci iki saniye sonra elindeki ahizeden meşgul işareti olan devamlı düdük seslerini duydu ve gülümseyerek telefonu memura uzattı.

Ağlama duvarı

Kafileden bir saat sonra Kırşehire varan Feruzan Tekil, Vali Konağından içeri girer girmez Belge tarafından karşılandı. Vaziyet kendisine anlatıldı. Kaçan ölçü A.A. nın bülteninden çıkarıldı. Hadise Beyfendiye nakledildi. Biraz rahatlayan Menderes Belediye tarafından verilen yemeğe giderken, evvelâ gömlek, sonra iki gündür taktığı mor kravatını değiştirdi. Yerine, bordo çizgili kurşuni bir kravat bağladı

Yemeğin verildiği salona girdiğinde hemen herkes gelmişti. Basın bu defa Başbakanın pek yakınındaki masaya oturtuldu. Menderes sağına Berki, soluna Benderlioğluyu aldı. Samet Ağaoğlu, Benderlioğlunun hemen yanındaydı, Yemek pek neşeli başladı. Başbakan kısa müddet zarfında iki duble susuz rakı içti. Şayet eski C.K.M.P. milletvekili ve yeni D.P. İl Başkanı Mehmet Mahmudoğlu konuşmasaydı, Beyfendinin yüzündeki neşe, hüzünlü bir tebessüme çevrilmiyecekti.

Mahmudoğlu, konuşmasına Başbakanını methüsena ile başladı. Kırşehirliler vefakâr kimselerdi. Milli mücadelede Atatürkü sınırdan alıp Ankara sınırına kadar bağırlarına basmışlardı. O zaman da aynı heyecanı duymuşlardı! Şimdi de, kalpleri memleketin büyük mimarı için çarpıyordu!

Konuşma Atatürk faslına kadar normal devam etti. Ama ondan sonradır ki Mahmudoğlu hislendi. Sesi çatallaştı, gözleri yaşardı. Ağlamağa başladı. Herkes bir piyes seyreder gibi garip sahneyi eğlenerek seyrediyordu. Mahmudoğlu Başbakanına sarıldı. Bir müddet de böyle gözyaşı döktü. Menderesin sinirleri bu derece hissi bir sahneye tahammül edemezdi. Yüzünden, 1956 Bütçesinde şimdi ağlıyan bu adam için söylediklerine pişman olduğu anlaşılıyordu. Öyle ya, bu kadar içten bir adama o tarihlerde C.M.P. nin sözcülüğünü yaptığı için cevap vermek üzere kürsüye gelip :

"— Biraz evvel konuşan zat, neydi ismi?.. Mahmut Mehmetoğlu mudur.. Mehmet Mahmudoğlu mudur, işte o.." denir miydi? Mahmudoğlunun bu derece vefalı olduğunu bir Başbakanın daha o samandan kestirmesi gerekmez miydi ? Ah, Menderes o hatayı işlemiş bugünkü ideal arkadaşını o tarzda küçümsemişti.

İşte bu hislerdir ki, Menderesi cevaba zorladı. Üçüncü duble susuz rakısını bitirdi. Ağır ağır ayağa kalktı. Denebilir ki gezinin en güzel konuşmasını yaptı. Bu konuşmanın diğerlerinden farklı olan bir tarafı, gazetecilerin arasında oturan Burhan Belgenin nutku dinlerken sadece "Çok güzel.." diyebilmesi ve cümlenin sonunu bilememesiydi.

Gözde basın

Konuşma bittikten sonra Basın şerefine kaldırılan kadehler, Beyfendinin bir müddet bu "Yaramaz Çocuklar"ı baş üstünde tutacağına delil sayıldı. Belli ki, seçim, sathı mailine girilmiş olması Başbakanı hiç değilse hapishanenin dışında kalabilen "Yaramaz Çocuklar"la iyi geçinmeğe sevkediyordu.

Adeta Menderes, basın mensuplarını -hangi taraftan olursa olsun- ziyadesiyle sevmeğe başlamıştı. Şerefe ilk kadehi ikincisi, sonra üçüncüsü takip etti. Başbakan salonu terkederken Basın mensuplarının masasının etrafında dolaştı ve hepsine ayrı ayrı iltifat etti.

Ertesi gün trafo tesislerinin temeli atılacaktı. Yorgun ve hislenen Başbakan vali konağına döndü. O gece diğerlerinden erken yattı. Temel atmadan sonra Kamana gidilecek ve oradan Ankaraya dönülecekti. Nite-

Bir Mülakat

Taksilerde Halk

Herkes nabzı yokluyor. Başbakan şehir şehir dolaşıp D.P. nin kuvveti hakkında bir fikir edinmeye çalışıyor, Muhalefet lideri halkın kendisine karşı gösterdiği sevgi tezahüratından mânalar çıkarıyor, hatta Bölükbaşı sözlerinin gazete sütunlarına akis derecesine bakıp partisinin ne derece itibarda olduğunun işaretlerini arıyor.

Ya, bu arada halk ne konuşuyor, neden bahsediyor, hangi fikirleri savunuyor, neyle meşgul oluyor? Bunun ivazsız, gösterişsiz, maksatsız cevabını aradık ve insanların en ziyade taksilerde rahat, fütursuz konuştuklarını düşünerek rasgele seçilmiş şoförlerden bilgi sorduk. Bu iş için Ankaradaki ve İstanbuldaki muhabirlerimiz seferber oldu, günlerce sayısız taksi şoförüyle görüştüler. Bu intibaların en alaka uyândırıcı olanlarını aşağıda bulacak ve 1960 Türkiyesinde hakiki nabzın ne şekilde attığını öğreneceksiniz.

İstanbul T. 50215 plakalı otomobil şoförü Ziya Çalık der ki: "Ben hem taksicilik, hem de dolmuş yaparım. Dolmuş müşterileri ekseri günün meseleleri üzerinde konuşurlar. Meselâ şimdi kar yağdı, Belediyeye ver yansın ederler. Belediye hizmetlerinin eksikliğinden bahsederler. Neden yollara kömür tozu dökülmediğine kızarlar. Şu rıhtımda gazetecileri dövdüler ya, günlerce onu dinledik, müşteriler hapis edilenlere acıyıp, hükümeti kabahatli buldular.

Siyasi meseleler de çok konuşulur. Benim dinlediğim dolmuş müşterilerinden yüzde yetmişi hükümeti tenkid ediyor. Yeni açılan yolları gösterip "Bu yollar açıldı ama, bizim de cebimizde metelik kalmadı" diyorlar. Ama kimi de yolların açılışından memnun görünüyor."

Ankara T. 16872 plâkâlı otomobil şoförü Hasan Kara der ki: "Ben şahsen C.H.P. liyim. Fakat benim arabama daha fazla D. P. liler biniyor. Yeni yollar ve binalar gibi imar faaliyetlerini görünce de "Yaptık da, ettik de, diye övünüyorlar."

Ankara, T. 18436 plâkalı otomobil şoförü Tahsin Karasu der ki : "Ben bir Üsteğmenim. Geçinmek için mesai saatleri dışında şoförlük yapıyorum. Müşterilerimin ekserisi C.H.P. lidir. Kendi aralarında yaptıkları konuşmalarda iktidarın halkı ezdiğinde ittifak ediyorlar. Daima İnönüyü haklı çıkarıyorlar. Menderesin, İnönü ile giriştiği her münakaşada, mağlûbiyete uğradığını kabul ediyorlar."

Ankara T. 15976 plâka numaralı otomobil şoförü Can Dumlu der ki: "Müşterilerimin çoğu, bilhassa kadınlar muhalif. Yolcuların siyasi istikametleri, daha ziyade mesleklerine ve içtimai durumlarına göre değişiyor. Memur ve askerlerin yüzde doksanbeşi C.H.P. li, köylünün yarısından fazlası ne hikmetse D.P. li Müşterilerin arzu ettikleri İnönünün Cumhurbaşkanı olması, Menderesin ise Başbakan kalmasıdır".

İstanbul T. 52904 plâkalı otomobil şoförü -ismini açıklamamıştır- der ki: "Dolmuş müşterilerinin en fazla konuştukları şey siyasettir. Benim rastladıklarımdan büyük bir kısmı hükümeti tenkid eder. Sayın Başbakanımızın yaptığı yolları beğenmezler. Buna benzer ne tenkidler yaparlar. Açlıktan, pahalılıktan bahsederler. İşte şunun şurasında hepimiz kazanıyoruz. Şimdiye kadar açlıktan kim ölmüş. Daha neler söylemezler. Ama yapılan isleri iyi bulanlar da yok değildir hani..."

İstanbul T. 52226 plâkalı otomobil şoförü Mustafa Yılmaz der ki: "Dolmuş müşterilerinin hepsi her konudan konuşurlar. Ama siyasetten bahsedenler çoğunluğu teşkil ediyor. Benim şahit olduğum konuşmaların hemen hepsinde hükümet tenkid edilir. Müşterilerin yüzde sekseni C.H.P. lidir. D.P. liler taksiyle gidiyorlar çünkü... Basın hürriyetini, hapse giren gazetecileri anlatırlar, Belediye hizmetlerini beğenmezler. Söylemedik laf komazlar."

İstanbul T. 52597 plâkalı otomobil şoförü Şükrü Yücel der ki : "Benim gördüğüm siyasi mevzularda konuşanlarını ekserisi muhalif. Hepsi de İsmet Paşayı çok sevdiklerini, ona inandıklarını söylerler. Biz de acık konuşursak müşterilerimizin fikrine iştirak ediyoruz."

İstanbul T. 50023 plâkalı otomobil şoförü Ali Yüksel der ki: "Müşterilerimden hangisi siyasi mevzulardan konuşursa D.P. yi tenkid eder. Daha bir kere müdafaasını yapanı görmedim. En fazla şikâyet ettikleri şey hayat pahalılığıdır. Basın hürriyetinden de çok şikâyet edenler gördüm. Bir de üniversitenin muhtariyeti mi ne, onu da çok konuşur ve dünyanın hiçbir yerinde böyle şey olmaz derler."

Ankara T. 13936 plâkalı otomobil şoförü Mustafa Yıldız der ki : "Ben takside çalışırım. Müşteriler umumiyetle kendi havalarında olurlar. Bazan iki kişi bindi mi aralarında politikadan bahsettikleri oluyor. Son günlerde İnönü - Menderes söz düellosu konuşuluyor. Kaç kişi bindiyse hep bundan bahsetti. Ekseriyet çarpışmadan İnönünün galip çıktığını söylüyor. Bilhassa Menderesin İnönüye cevap verişindeki gecikme üzerinde duruyorlar. Ancak bazılarının "Menderesin sözlerinin bir kısmı doğru" dediğini de işittim.

İmar hareketlerinden bahsedildiği de olur. Ankaranın eskiye nazaran çok daha iyi yollara kavuştuğunu

Bundan Bahsediyor!

söylerler. Pek fazla ifrata kaçanlar oldu mu dayanamayıp söze biz de karışırız. Dediğimiz şu; "Asfaltladılar, genişlettiler, genişlettiler ama yapılanların bozulmasından bizde ön takım kalmadı."

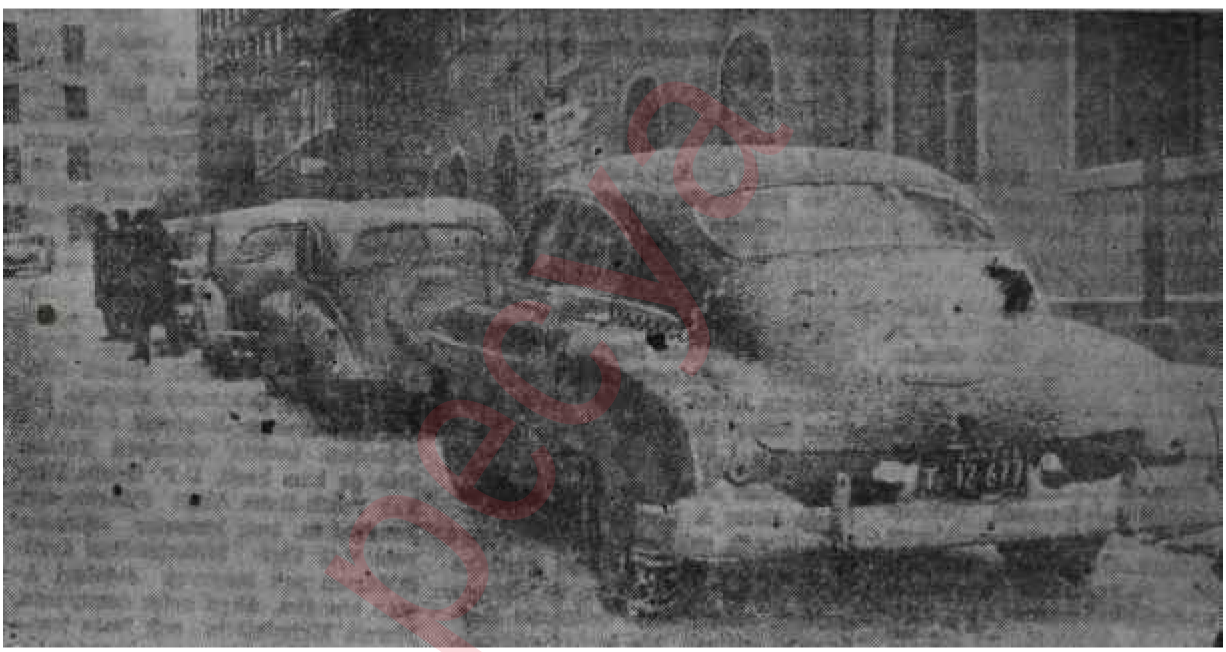
Ankara T. 14427 plâkalı taksi şoförü Hüseyin Kuyumcu der ki : "Ben ekmek partisindenim. Seçim sırasında oy kullanmadan da edemem. O zaman vicdan partisini seçerim. Politikadan pek hoşlanmam. Bu mevzuda konuşulmaya başlandı mı, ya bir şarkı tuttururum, ya da radyoyu sonuna kadar açarım. O da olmadı mı çekinmem, söylerim. Müşterinin kalbini kırmadan tabii...

Benim için lüzumlu konuşma Ferah Dibaya benzeyen güzel kızların konuştukları şeylerdir. Geçenlerde böyle birisi Diba ile İran Şahının maceralarını anlattı, pek hoşuma gitti."

Ankara T. 15142 plâkalı otomobil şoförü Gazi Taşkıran der ki: "Benim anladığım bir şey var. Müşterinin C.H.P. lisi daha nazik ve kibar oluyor. DP. lisi ise daha kabadayıca davranıyor Şahit olduğum bir hadiseden sonra bunu daha iyi anladım. Bir gün istasyondan bir hanım aldım. Kavaklıdereye götürdüm. Hanım çıkarıp 250 kuruş verdi. Ben itiraz ettim. Tarifeye göre ücretin bunun üzerinde olduğunu söyledim. Aldığım cevap "milli korunma var fazla vermem" oldu. Bende boş bulunup "Olmaz olaydı şu milli korunma" dedim. Banım pek kızdı, bana: "Ben bilmem ne ilçeis D.P. kadınlar kolu başkanıyım. Daha fazla konuşursan hakkında fena olur. Eldivenlerimi kaybettim, otomobilde kaybettim der, karakolda başına dert açarım" dedi.

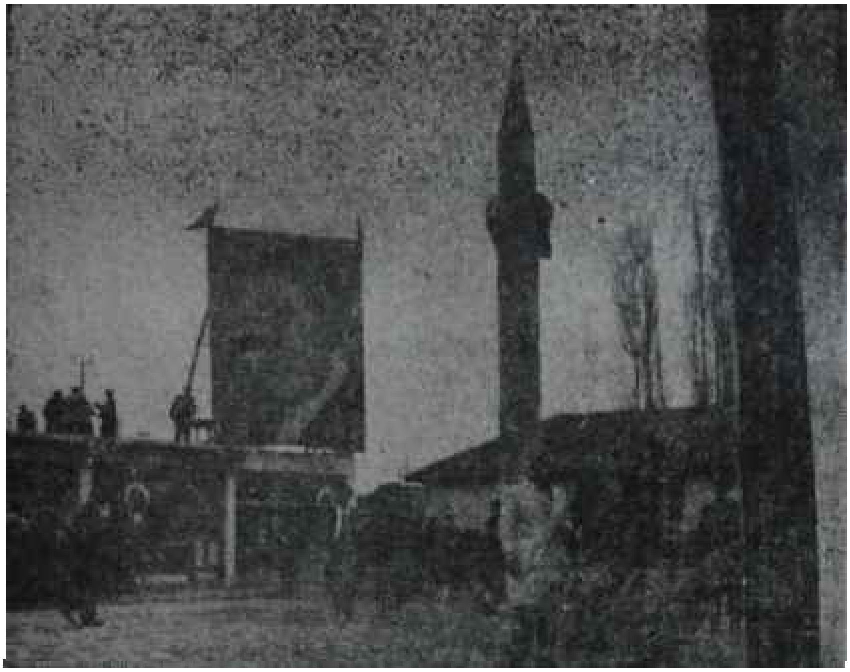
O gün bu gündür, arabamda parti münakaşası açıldı mı evvela hangi partiden olduğunu araştırıyorum, D.P. liyim derse, hemen bir şeyinin kaybolup kaybolmadığını soruyorum. Kaybolmamışsa münakaşaya katılıyorum..."

Ankara T. 15757 plâkalı otomobil şoförü Mehmet Eminoğlu der ki: "Benim arabama hep C.H.P. liler biner. Zaten memleketin yüzde sekseni C.H.P. li. Geri kalan yüzde yirmisi de her nedense bizim otomobile itibar etmez. Bana sorarsanız bundan memnunum. Allah onların parasını benim kursağımdan geçirmesin. İşte böyle kardeşim..."

Hergün binlerce Seçmen taşıyan taksilerden bir görünüş
Hakiki nabız orada atıyor

Ankara T. 15757 plâkalı otomobilin sahibi Nuri Caymaz der ki "Kendi arabamda bazan ben de çalışırım. Mehmetin dediği doğrudur. Zaten ben de Demokrattım. Ama istifa ettim. C.H.P. ye katıldım. Bu Demokratlar yüzünden bir arabamın başını yedim. Benim rastladığım müşteriler imar hareketlerinin sâdece ve sâdece seçimi kazanmak için kullanılan bir koz olduğunu, üstelik plansız yapıldığını ve halktan çok D.P. ye sırtını dayamış müteahhitlerin işine yaradığını söylüyorlar. Yapılan yolların iki ay sonra eskisinden beter hale geldiğini görünce buna hak vermemek elde değil."

Menderesin asılan portresi
İmza Oscar Wilde değil!

kim sabahleyin büyük gürültüler, alkışlar, tekbir sesleri arasında temele atılan harç, çabuk neşelenen ve aynı çabuklukla sinirleniveren Başbakanın yüzüne tebessümünü iade etti. Trafo tesislerinin temelini atan Menderes Kırşehirden ayrılırken memnun ve neşeli görünüyordu. Kar dinmiş, güneş açmış, soğuk biraz kırılmıştı. Menderes Kırşehirden toparlanıp temel atma mahalline getirilen halka veda ederken saat 14 ü gösteriyordu.

0002 numaralı Cadillac Kaman kazasına girdiğinde Kamanlı Demokratlar Başbakana ne söyliyeceklerini bilemiyorlardı. Gerçi kurbanlar hazırlanmış, yeni taklar kurulmuş, kürsü yerine konmuştu. Ama köylerden gelen haberler hiç iyi değildi. Nitekim Kamanın kalkınması için gerekli vaadleri yapan Menderes konuşmasından sonra girdiği Belediye binasında Kırşehir seyahatinin bilançosunu açıkça öğrendi. Kaman D.P. idare kurulundan Hacı adındaki genç adam, salonda Başbakanına şunları söyleyiverdi:

"— Kasabanın içinde az farkla da olsa kazanırız Beyfendi, ama köylü inat ediyor. Ben Demokrata rey vermem, diyor."

İşte bu sözlerdir ki Beyfendinin içini dökmesine sebep teşkil etti. O da anlamıştı ki Kırşehirde D.P. nin kazanması imkânsızdır. Bütün baskılara rağmen bir tek Belediye azası istifa etmemişti. Haydi bunları bırakın, üç gün kalıp Kırşehirin kalkınması için elinden geldiği kadar çalışacağını ve Hükümetin sihirli elinin artık Kırşehirlilerin üzerinde olduğunu söylemişti de gene Kırşehir Belediyesi kendisine bir Fahri Hemşehrilik bile vermemişti.

Kamandan ayrılırken yüzündeki tebessüme rağmen Beyfendiyi iyi tanıyanlar, Menderesin gayesine erişememenin hayal sukutu içinde olduğunu kolaylıkla anladılar...

Horoz şekeri

Bu halden ıstırap duyanların başında Etibank Umum Müdürü Burhan Ulutan geliyordu. Belediye dairesinde uğradığı hezimeti mutlaka tamir etmeli, D.P. için ne derece gayretli çalıştığının delillerini Beyfendiye vermeli, bir şeyler yapmalı, bir şeyler yaratmalıydı. Nitekim, haftanın son günü meramına erdi.

Haftanın son günü Ankarada Gölbaşı sinemasının altındaki güreş salonunun kapısından bakanlar, odacılar ve hademeler cemiyetinin kongresinin akdedildiğini sandılar. Göğüslerinde kırmızı rozetler bulunan kurşuni elbiseli, pos bıyıklı odacılar güreş pistinin etrafına dizili sandalyelerde oturmanın tadını çıkarıyorlardı. Toplantıda göze çarpan en mühim husus, rollerin değişmiş olmasıydı. Evet.. Roller değişmişti. Etibankın hademe ve odacıları sandalyelerinde kalantor beyler gibi oturuyorlar, buna mukabil kısa boylu, koyu renk elbiseli, gözlüklü bir zat durmadan sağa sola koşuyordu. Koşan adam Etibankın Umum Müdürü ateşli Demokrat Burhan Ulutandı. Oturanlarımıza V.C. nin yeni ve şerefli üyeleri!.. Eeee, V.C. ye iltihak etmek için odacılar ve hademelere göre bu sebep dahi kafiydi. Ulutanın telaş etmekte hakkı vardı. O gün D.P. Vatan Cephesi Etiler Ocağı açılıyordu!

Salonda hademe ve odacılardan sonra çoğunluğu kadınlar teşkil ediyordu. Esasen Etibank müessesesi en fazla kadın memur çalıştıran müesseselerden biriydi. Kadın memurlar da V.C. nin yeni azalarıydı. İşin en eğlenceli tarafı, zannediliyordu ki bu memurlar seçimlerde reylerini D.P. ye vereceklerdir!

Açılışın şeref misafirlerini Tevfik İleri, Baha Akşit, Mazlum Kayalar, Hamdi Sancar, Bahri Turgut, Necati Çelim gibi ünlü Demokratlar teşkil etmekteydi. Eski Sanayi Bakanı Sıtkı Yırcalı da misafirler arasında bulunuyordu.

Açış konuşmasını bizzat Burhan Ulutan yaptı. Umum Müdür konuşmasında içini boşalttı. Partilerinin ilerlemesi için çalışmaları lazım geldiğini, kendilerine örnek olarak Başbakanlarının çalışmasını almalarını, Menderes sayesinde memleketin nereden nereye gittiğini bir solukta anlatıverdi. Sonra V.C. nin gayelerine geçti. V.C. nin en büyük gayelerinden biri de sosyal hizmetlerdi. Dinleyenler kıstas gülüyorlardı. Ulutan sözü bundan sonra "sayın büyükleri"ne bıraktı. Sayın büyüklerden ilk olarak Hamdi Sancar konuştu. Çoktandır Mecliste konuşma merakını -Beyfendi emretmediğinden- tatmin edemiyen Sancar yine de kısa kesti. D.P. Grubu Başkan Vekili Baha Akşit öylesine sert konuştu ki, bazı kimseler -bilhassa yeni V.C. liler- Muhalefetten ayrıldıklarına pek memnun oldular! Aman efendim, Akşit neler demiyordu. Meselâ Muhalefetin pek fazla tuvalet yapan bir kadın gibi aynanın karşısından ayrılmadığını ve kendini gördükçe hırslanarak bağırıp çağırdığını söylüyordu. Bu arada elinde olmıyarak -heyecanına vermeli- bir de gaf yaptı. "Yapılan fabrikalar" diyecekken aklı, nurlu istikbalin imar faaliyetlerine giderek "Yıkılan fabrikalar" deyiverdi.

Mazlum Kayalara gelince, evvelâ sükûnetle başladı, sonra coştukça coştu. Hele Basına hücum faslı bir hayli firaklı oldu. Basının, memlekete yaptığı fenalıklar Kayaların ağzından sayıldı döküldü.

Sayın büyüklerden Tevfik İlerinin konuşması eski vs taze Demokratları bir hayli terletti. Büyük bir ciddiyetle demokrasi dersine girişen

İleri bir ara duraladı ve solundakileri süzerek:

" Ben tereciye tere satmağa kalkıyorum. Siz hepiniz esasen Demokratsınız. Ben sizlere demokrasi dersi vermeğe kalktım" dedi.

Ne var ki, İlerinin bu dersi gene birbuçuk saat devam etti. Etibankın "maişet zoru" V.C. ye girmiş, aylardır devam eden tazyiklere mukavemet edememiş, zaten seçimlerde kimi tutacaklarını kararlaştırmış olduklarından bir beyanname doldurmayı fazla ehemmiyetli bulmamış mensupları, Sayın Büyükleri, bu yeni ideal arkadaşlarını müstehzi dinliyorlardı. İşte, D.P. böyle devşirilmiş topluluklara güvenerek Seçim Maçına giriyordu.

Yeni deneme

Bu haftanın başında Beyfendiye yakın çevreler, Kırşehirden sonra "daha ılık iklimler"e yapılacak seyahatin hazırlıkları içindeydiler. Adana ve Kırşehir gibi Muhalefete rey vermiş bölgelerde nabız yoklayan D.P. Genel Başkanı bu sefer gene güneyin bileğini tutmak niyetindeydi. Ufukta görünen Maraş, Mardin ve Urfaydı. Oralarda D.P. iktidarının başı, aradığı siyasi havayı nihayet bulacak mıydı, bunu bilmenin imkânı elbette ki yoktu ama, hiç olmazsa soğuk, kar, tipi ve Kırşehirin C.K.M.P. li Belediye Meclisi azalarının hışmı kendisini ve etrafındakileri rahatsız etmeyecekti!

Dışişleri

Meclisten de gizli!

Geçen haftanın sonlarında bir gün, Büyük Meclisin Dışişleri Komisyonunda bulunanlar Dışişleri Bakanlığının kendisine ait bir rekoru kırdığını hayret ve takdir hisleriyle seyrettiler. Bir hafta kadar önce Bütçe Komisyonunda meşhur "ek ödenek" talebiyle "istim arkadan gelsin" politikasının devrimizdeki şampiyonu olduğunu ortaya koyan Dışişleri Bakanlığı (Bak. AKİS, sayı 288, sayfa 13) bu defa yeni bir harika yarattı. Hâdisenin o günkü kahramanı, -Endonezya Cumhurbaşkanı Sukarnonun memleketimizi ziyareti sırasında, Meclis kürsüsünde misafir Devlet Başkanının nutkunu dünyada "İşitilmemiş Sadakatsizlik" ile tercümede büyük bir başarı kazanan Birinci Daire U. Md. Elçi Talât Benler oldu. Gider ayak, Bakanlığını son bir defa Dışişleri Komisyonunda temsil etmekle görevlendirilmiş olan talihsiz Benler -Benler, Kabil Büyükelçiliğini İkinci Sınıf Elçi olarak tedvir edecektir- bu sefer neticeleri hayli dal budak salacak bir işe girişmişti. Endonezya Cumhurbaşkanının

Hey gidi dünya, hey!

Kırşehirde bir adam, geçen haftanın ortasında bir akşam Başbakan Adnan Menderesi öve öve göklere çıkardı, sonra bu kadarla da yetinmeyerek boynuna sarıldı, büyük bir maharetle ağlamaya başladı. Adam, Kırşehirin bugünkü D.P. İl Başkanı Mehmet Mahmudoğludur. D.P. nin "Transfer Kıymet" lerinden biri olan ve vaktiyle üzerinde C. M. P nin milletvekilliği sıfatını taşıyan Mehmet Mahmudoğlunun, bugün boynuna sarıldığı zat ve D. P. hakkında neler düşündüğünü AKİS okuyucuları aşağıda bulacaklar ve herhalde pek neşeli birkaç dakika geçireceklerdir.

28 Mart 1956. C.M.P. Samsun mitinginde Mehmet Mahmudoğlu konuşuyor : "D.P. kardan bir adam gibi eriyor. Bizim özümüz sözümüz doğrudur. D.P. den ayrılanlar, D.P. içinde kalsalardı, Menderes diktatörünü daha kolay devirebilirlerdi. Bir zamanlar makam otomobillerini tenkid edenler, şimdi akrabalarına uçak tahsis etmektedirler."

Mehmet Mahmudoğlu Menderesin elini öpüyor

Buyur, öp babanın elini şimdi!

31 Mart 1956. C.M.P. Giresun mitinginde Mehmet Mahmudoğlu konuşuyor : "1958 de D.P. bir ceset haline gelecektir. Memlekete demokratik kanunlar getireceğini vaad eden D.P., bunların tamamen aksini yaptı. Şeker fabrikaları yapıyoruz, diyorlar. Beğenmedikleri C.H.P. nin fabrikaları, onlarınkinden bin kere daha randımanlı çalışıyor."

29 Şubat 1956. Bütçe müzakerelerinde -Zabıtlar: Sayfa 1245-1246-48. İnikat- Mehmet Mahmudoğlu konuşuyor : "Bir parti için şeref, Muhalefette müdafaa ettiği fikir ve prensiplere, iktidara geldiği zaman sadakat göstermesidir. Dün söylenenin bugün aksini söylemek veya yapmak, Başbakan Menderesin sık sık bahsettiği siyasi ahlak buhranının bir tezahürü ise vesikalar ve izahatımız karşısında bu mevzuda davacı olmak D.P. liderleri için akıllı bir hareket olmaz.. Maddi imkanları nisbetinde her İktidarın ele alabileceği kalkınma hareketlerini bir milletin varlığının temeli olan ve bugün son derece kısılan hak ve hürriyetlere bir karşılık olarak göstermek temayülü totaliter bir zihniyetin bariz misalidir".

nutkunun tercümesinin doğrusu, nasıl olsa bulunabilirdi. Hem nihayet bu, iyi niyet ziyaretinden ibaretti. Bütün Devlet dairelerinde olduğu gibi Dışişleri Bakanlığında da söylenmesi adet olduğu gibi, "Bundan dolayı Devlet batacak değildi". Fakat, bu sefer mesele başkaydı. Mesele, Türk - Amerikan münasebetlerini ve onun da üstünde, Türkler için mukaddes birkaç mefhumu, milli hakimiyet ve istiklâli ilgilendiriyordu.

Gündemdeki konu 14 Temmuz 1958 Bağdat İhtilalinden sonra, binasına varıncaya kadar her şeyini kaybetmiş olan meşhur Bağdat Paktına sun'i kan vermek için imzalanmış olan Türk - Amerikan Garanti Andlaşmasının tasdikine dair Hükümet tasarısıydı. Başkanlık mevkiinde eski Bayındırlık Bakanı İzmir Milletvekili Muammer Cavuşoğlu vardı. Çavuşoğlu, hakkında 1957 seçimlerinden sonra ve hattâ daha önce Cumhurbaşkanının kendisine Dışişleri Bakanlığını teklif ettiğine dair söylentiler çıkmış olmasına rağmen, şimdiye kadar büyüklerinin gözüne girmek için hiçbir gayretkeşliğe başvurmamıştı. Nitekim o gün de Bülent Ecevit, Hamza Eroğlu, Hürrem Müftügil ve Esat Mahmut Karakurttan müteşekkil Muhalefet ekibi Komisyon Başkanının soğukkanlı, tarafsız ve efendice idaresinden asla şikâyetçi olmadılar.

Ecevit **Karakurt** **Müftügil** **Eroğlu**

Bir "Silahsız Tecavüz" yaptılar

Komisyon, çalışmasına Talât Benlerin Hükümet gerekçesini okumasıyla başladı. İlk tuhaflık da buradaydı. Dışişleri Bakanlığı Meclis İçtüzüğünden hiç haberdar görünmüyordu. Gerekçenin şifahen okunamayacağı ve önceden bastırılıp komisyon üyesi milletvekillerine dağıtılması gerektiği temsilciye hatırlatıldı. Fakat tarafsız Başkana rağmen Komisyondaki D. P. çoğunluğu her şeyi sineye çekmeğe razıydı. Bu da sineye çekildi.

Esrarengiz lâflar

Dört C.H.P. milletvekilinin bu aldırmazlıktan doğan kızgınlıkları, gerekçeyi dinledikçe hayret ve şaşkınlığa döndü. Hükümete bakılırsa, bu Garanti Muahedesi Bağdat Paktını kuvvetlendirmek ve Birleşik Amerikanın -sol kulağını sağ eliyle başının üstünden tutarcasına- bu Pakta iltihakını sağlamak için yapılmıştı. Üstelik, Pakt Türkiyenin emniyeti için yeni yeni tedbirler getiriyordu. Yenilik, "Silâhsız Tecavüz" karşısında dahi -NATO'da tecavüz silâhlı olmalıdır- Türk Hükümetinin talebi üzerine Amerikanın Milletlerarası Komünizm kuvvetlerini yenmek için icâbında silâhlı müdahalede bulunabilmesiydi. Fakat, gerekçe ne "Silâhsız Tecavüz"ün ne olduğunu, ne de Milletlerarası Komünizmden ne kasdedildiğini açıklıyordu. Tecavüzün silâhsızı nasıl olacaktı? Şimdiye kadar dünya tarihinde Silâhsız Tecavüz görülmemişti. İnsanların harp etmeğe başladıkları en eski devirlerden beri birbirlerini öldürmek için oktu, kamaydı, birtakım silahlar kullandıkları bilindiğine ve savaşçılar savaşçı olmak için hiçbir devirde sadece güreşçi veya boksör olmakla iktifa etmediklerine göre bunun mânası ne olabilirdi? Acaba, Hükûmet -her zamanki gibi- görülmemiş derecede ileriyi görerek tam silâhsızlanma halinde Kuzeyden gelecek silâhsız mujiklerin istilâsına karşı şimdiden tedbir mi almak istemişti? Yoksa, bununla Kremline bağlı bir takım teşekküllerin Kremlinin parasıyla -Devletin iç veya dış emniyetine karşı birtakım tertiplere ve teşebbüslere girişmeleri mi kaydediliyordu? Fakat, bu gibi gayrimeşru faaliyetler dahi neticede silâhlı bir ayaklanmaya müncer olacağına göre, bu olsa olsa silâhlı tecavüze teşvik, yani bir nevi muzır sızma faaliyetleri olabilirdi. Herhalde, bu terimle hangi muzır faaliyetlerin kasdedildiği tam bir açıklıkla Yüksek Meclise izah edilmek gerekiyordu.

Öte yandan, C.H.P. milletvekilleri Milletlerarası Komünizmden kimlerin kasdedildiğini de iyice öğrenmek istiyorlardı. Mesela, Yugoslavya komünist bir memleketti. Ama Sovyet Rusyayla ittifakını bozmuş, Demir perde blokundan ayrılmış ve sonra da Türkiye ve Yunanistanın müttefiki oluvermişti. Şimdi Yugoslavya da mı Milletlerarası Komünizm cephesinin bir mensubu olarak görülecekti? Herhalde, bu umumi terimle kasdedilen devletlerin hangileri olduğu hiç olmazsa Meclis zabıtlarında tam olarak yer almalıydı. Bir aralık, Dulles'ın Birleşik Arap Cumhuriyetinin idarecilerine bile Komünist damgası vurmağa kalkıştığı, Türkiyedeki bazı büyük politikacıların da muhataplarına Tunus ve Fas mücahitleriyle Kral Faruku Mısırın başından defeden General Necibi bile komünist ilan edecek kadar büyük dirayet gösterdikleri henüz unutulmamıştı. Yine haçlı Dulles'ın ilk önce Komünist diye ilân edip tedibi için koskoca bir armadayı Beyrut sularına gönderdiği Saeb Salam'ın ayağına, sonradan meşhur pamuk ipliği üstadı Robert Murphy gitmemiş miydi? Bütün bunlar unutulamayacak kadar yakın bir tarihin dersleriydi. Hafızalar, bazılarının sandığı kadar -hele dış meselelerde- nisyanla malûl olamazdı.

Ya Anayasa?

Fakat, C.H.P. milletvekilleri akıllarından geçen bu istifhamları dudaklarına intikal ettirince, Dışişleri Bakanlığı temsilcisinin büyük bir ciddiyetle "bu hususların gizli müzakerelerde tesbit edilmiş olduğunu ve bunların gizli tutulmasındaki zaruretlerin Komisyon tarafından anlaşılacağından emin olduğunu" söylediği duyuldu. Doğrusu, Dışişleri Bakanlığında böylesine parlak bir tezi savunanların -tekrar mektep haline de getirilse- Mülkiyeye geri gönderilmeleri ve esaslı bir Anayasa Hukuku kursundan geçirilmeleri zarureti vardı. Türk Anayasası açıktı. Bütün anlaşmalar Meclisin tasdikinden geçmeliydi. Meclis, kanunlarla bazı anlaşmaların -kredi, yardım ve ticaret anlaşmaları- daha önce yürürlüğe konmasını ve sonra Meclisin tasdikine sunulmasını kabul etmişti. Fakat, ortada bir garanti andlaşması vardı. Bunun Meclisçe tasdiki gerekiyordu. Üstelik, Anayasayı dinlemekle kendisini bağlı addetmeyen bir zihniyet içinde, bu garanti andlaşmasının, imzalanmasıyla birlikte yürürlüğe girmesi de kabul edilivermişti. Şimdi ise, andlaşma Meclisin önüne getiriliyor fakat andlaşmada geçen terimlerin manalarının Meclis tarafından bilinmemesi talep ediliyordu! Eğer herkesin duyup bilmemesi gereken muazzam atomik sırlar bahis konum ise, Dışişleri Bakanlığının hiç olmazsa İçtüzükte gizli celse akdedilebileceğine dair bir

madde bulunduğundan haberdar olması gerekirdi. Meclisten, kendisinin manasını bildiği fakat milli hakimiyetin koruyucusunun bilemeyeceği bir andlaşmayı tasdik etmesini istemek ne bir yüksek memurun, ne bir Bakanın hakkı olamazdı.

C.H.P. milletvekilleri bunları söylediler ve bizzat zorlu Dışişleri Bakanının Komisyona kadar zahmet buyurup milletvekillerini tenvir etmesini talep ettiler.

Fakat, C.H.P. milletvekillerinin asıl endişesi bundan ibaret değildi. Elçi Benler, "Silahsız tecavüze" dair garantinin İranın isteği üzerine konduğunu söylemişti. Ama, Türkiyenin böyle garantilere ihtiyacı var mıydı ? Türkiye İran mıydı ki üye sayısı bile bilinmeyecek kadar kuvvetli bir Komünist Partisinin tehdidinden tirtir titremek mevkiinde olacaktı? Birkaç kendini bilmez vatan haini çıkarsa, Türk Milleti onları, hiç kimseye muhtaç olmadan sadece getirmesini pekâlâ bilirdi. Bunu, Türkiyenin emniyetini kuvvetlendirmek diye takdim etmek demagojinin dik âlâsı değil miydi?

Sonra Türkiyede zinhar bir Hükümet çıkar ve sırf kendisi iktidar koltuğuna çakılı kalıp milleti inim inim inletsin diye kendisine karşı en meşru haklarını kullanan muhaliflerini komünist ilân edecek bir başka Haçlının silâhlı yardımını talep ederse ne olacaktı? D.P. İktidarı, Türkiyede mevcut olmayan Komünistlerden Amerikan garantisine ihtiyaç duyacak kadar korkuyorsa, C.H.P. de bir takım farazi Şamun benzerlerine karşı tedbir alınmasını istememeli miydi ? C.H.P. lilerin asıl vazettikleri sual işte bu oldu.

Esaslı cevaplar

İktidarın esaslı milletvekillerinden Osman Kapani buna çok esaslı bir cevap bulmakta gecikmedi: Takdir hakkı Devlet Başkanına aitti. Yoksa C.H.P. liler Devlet Başkanının takdirine itimât etmiyorlar mıydı? C.H.P. liler çatık kaşlı İzmir milletvekili - nin bu çıkışını gülerek karşıladılar. Mesele Cumhurbaşkanına itimat edip etmemek değildi. Çünkü, Cumhurbaşkanının Türk Anayasasına göre böyle bir yetkisi yoktu. Hem, bir milletin, bir Meclisin kendi haklarını bir tek şahsa devretmesi elbette bahis konusu edilemezdi.

Fakat, müzakerelere asıl tonunu ve hattâ -hiç beklenmezdi ama heyecanını veren İzmirin hanım milletvekili zelzele mütehassısı Doç. Dr. Nuriye Pınar oldu. Zelzele mütehassısı yaptığı tenkitler dolayısıyle Ankara milletvekili Bülent Eceviti -şartlı bir ifadeyle de olsa- Komünistlikle itham etmeğe varan birkaç söz sarfedince, nazik Ankara milletvekilinin harekete geçmesini beklemeyen Adana Milletvekili Eroğlu, Bayan Pınara gereken dersi verdi. Fakat, taşı gediğine yine Bülent Ecevit koydu: "Nuriye Pınar Hanımefendi, önüne geleni bu kadar büyük bir kolaylıkla, Komünistlikle itham edebildiklerine göre, bizzat kendileri, bu garanti andlaşmasını, bu tarz alelacayip tefsirlere müsait olduğunun en mükemmel misalini vermiş olmuyorlar mı?"

Nuriye Pınar
Meclise renk veriyor

Osman Hapam
Meclise şevk veriyor

G E N Ç L İ K

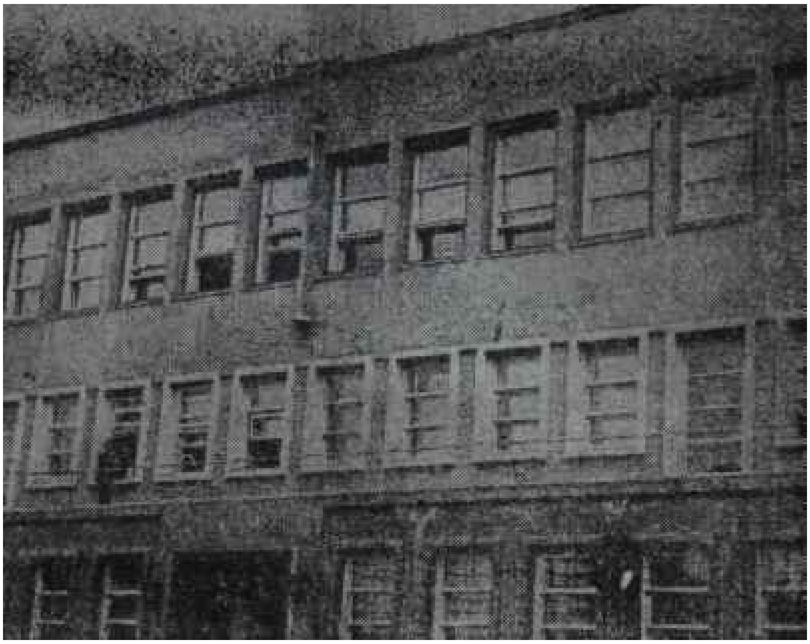
Üniversiteler

İntikam

Ekseriyetini D.P. ye sadık -ve nesli gittikçe azalan- vatandaşların teşkil ettiği bahtiyar bir topluluk, geçen haftanın başındaki Salı gününün akşamı İktidarın büyük adamlarından Burhan Belgenin devrimler ve gençlik konularında serpiştirdiği incilerden doyasıya istifade imkanını buldu. Hadise, Başbakanın varlığını sonradan hatırladığı Kırşehirin iki katlı vali konağında geçiyordu. Bu yakınlarda dehşetli form tutmuş görünen Belge, birinci katta misafir salonu olarak kullanılan büyücek bir odada, bir köşeye yerleştirilen alçak bir masanın başında ayakta duruyor ve çay fincanındaki kahvesini höpürdetirken söz sırasını kimseciklere kaptırmıyordu. Menderes ile refakatindeki gözde ve seçkin zevat, Hacıbektaşın Türbesini ziyaretten henüz dönmüşlerdi. Daldan dala atlıyan Belge, Bektaşî nefeslerinin büyüklüğünden bahsetti. Arkasından, 1936 da Ankarada kurulan Etnoğrafya Müzesine geçti. Hacıbektaşın Türbesinin soyularak paha biçilmez sanat kıymetini haiz bütün tarihi eşyaların Etnoğrafya Müzesine nakledildiğinden ve bunun adına devrim denildiğinden dem vurdu. Halbuki hareket, kendi tabiriyle devrim değil "çevrim"di. Nihayet, devrim denince zihninin davet ettiği bir konuyu, uslandırılamıyan gençliği hatırladı ve ona yüklendi. Dişlerini gıcırdatarak hışımla, fakat kimlerden bahsettiğini tasrih etmeksizin "Bir yığın piç karşımıza çıkmış!" dedi. Son düelloda Menderesin İnönü karşısındaki yenilgisinin mesuliyetini paylaşan Belgenin anlattıklarına bakılırsa, bu bahsettiği kimselerin gençlikle alâkası yoktu. Daha geçenlerde birisi, imtihan hakkı için B.M.M. Dilekçe Komisyonuna müracaat etmişti. Efendim, böyle bir harekete garpta rastlanmazdı. -Sanki bir kimse, öğrenci olmakla vatandaşlıktan çıkıyor ve kendisine bütün hukuk yolları kapanıyordu!- Belge iki nokta üst üste koyuyor ve her zamanki gibi cesaret ve şecaatle kararını veriyordu: "Şark ile Garbı beraber götürmek imkansızdır!"

Kırşehir tipi ceza

İktidarın yüksek çevrelerinde gençlikten, devrimlerden ve bektaşilikten böyle bahsedildiği geçen hafta içinde büyük kafaların Üniversiteden ve üniversitelilerden duydukları rahatsızlık Siyasal Bilgiler Fakültesinin başına patlayan bir kabak olarak

Siyasal Bilgiler Fakültesi
Kırşehir II

yeni bir tezahürünü ortaya çıkardı. Galiba "yüzüncü yıldönümü" Demokrat İktidar devrinde müesseselere yaramıyordu. Zira yüzüncü yıldönümünde Basın kurban üstüne kurban verirken geçen hafta Siyasal Bilgiler Fakültesinin boynu üzerine "Kırşehir tipi" bir Demokles kılıcı asıldı: Fakülte "tenzil-i rütbe" edecek ve tekrar okul haline getirilecekti! Artık İktidarın Üniversite Mütehassısı haline gelen Trabzonlu milletvekili Mustafa Reşit Tarakçıoğlu -Üstadın idari muhtariyeti kaldırmağa matuf kanun tasarısı unutulmamıştır- yeniden sahneye çıktı, S.B.F. nin tekrar Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir okul yapılması için dokuz arkadaşı ile birlikte bir kanun tasarısı imzaladı. Mülkiye Mektebi 1935 te Siyasal Bilgiler Okulu haline gelmiş ve 1950 yılında da S.B.F. adıyla Ankara Üniversitesine katılmıştı. D.P. nin nüfuzlu on milletvekili tarafından hazırlanan kanun tasarısının bir boş lakırdı torbasından farksız gerekçesi, muğlaktı ve ciddiye alınabilecek bir tarafı yoktu. Neymiş de, "bir zamanların yersiz, aşırı ve faydasız bir özentisi olmaktan ileri hiçbir sebebe dayanılmaksızın Ankara Üniversitesi bünyesine dahil edilmiş bulunan Mülkiye Mektebini, şerefli tarihinden almış olduğu hakiki hüviyetine irca etmek maksadıyla... yeniden Siyasal Bilgiler Okulunun tesisi düşünülmüş!" Böylece gençlerimizin, "memleketimizin bütün tarihi ve halihazır hususiyetlerine uygun bir gayeye müteveccih olarak yetiştirilmeleri temin" olunacakmış! Tabii bu son cümle, tasarının -Demokrat sözcülerin ağzıyla- "terbiye edici fazilet"ini belirtiyordu. Gençlerimiz memleketimizin "halihazır hususiyetler"ine uygun tarzda yetiştirilecekti! "Halihazır hususiyet", -gene Demokrat sözcüler emsal olarak alınırsa-, şakşakçılık olduğuna göre...

Herkes gider Mersine...

İlk defa muteber Zaferin 5 Şubat sayısında fazlasıyla mütevazı tarzda arzı endam eden haber, sömestr tatili dolayısıyla içinde bulunduğumuz haftanın başına kadar öğretim üyeleri ve talebelerden gelmesi beklenen şiddetli tepki ve infialden mahrum kaldı. Sadece medeni cesur Dekan Fehmi Yavuz sesini yükseltmekten geri kalmadı ve vekarla, "Denenmiş ve gerçekten müsbet neticeler alınmış Fakülte sisteminden mahrum kalmak, geriye gitmek sayılır" şeklinde konuştu.

Dünya, akademik hüviyetteki müesseseleri arttırmak ve Fakülteler kur mak doğrultusunda giderken bizdeki geriye dönüş, üzüntü ile karışık hayret yarattı. En şerefli ve haysiyetli müesseselerimizden S.B.F., on senedir Fakülte statüsü içinde akademik ve idari sahalarda cidden çok ilerlemiş, gelişmiş ve eskisiyle kıyas edilemiyecek bir dinamizm kazanmıştır. Bugün, Üniversitelerin esas rolleri öğretim ve araştırma olmak üzere ikidir. Mülkiye, öğretim fonksiyonunu tamamladığı mülahazasıyla okulluktan Fakülteliğe yükseltilmişti. S.B.F. nin araştırmaları, bütün Fakültelere cesaret ve ümit verici mahiyettedir. Kanun tasarısının muharrirleri, anlaşılan S.B.F. nin araştırma faaliyetlerini fazla bulmuşlardır. Bazı yüksek okulları Akademi yaparak hürriyetler bağışlıyan bir İktidarın milletvekillerinin, şimdi tam 360 derecelik bir dönüş yapmaları görünüşte düpedüz tenakuzdur. Ama aslında yukarıdan telkin edildiğini farketmek için üzerine pertavsız tutmağa zerrece ihtiyaç göstermiyen kanun tasarısının mânâ ve mahiyetinde öyle pek anlaşılamıyacak taraf yoktur. İktidar ilkbaharda genel seçimlere gitmeğe kararlıdır ve bütün yaptığı, resmi ilân kılıcı ile basına denediği blöf ve gözdağını, şimdi diğer bir murakabe müessesesi, Üniversite üzerinde tekrarlamaktır. At koşturacağı meydanda belirebilecek bilumum pürüzleri tasfiye azminde olan İktidar zannınca müthiş bir silâh keşfetmiştir. Kanun tasarısı kabul edilirse ne olacaktır? S.B.F. akademik ve idari muhtariyetini kaybedecek, öğretim üyelerinin akibetleri ve talebelerin istikballeri Milli Eğitim Bakanının alt ve üst dudakları arasına terkedilecektir. Çatık kaşlı bir "Müdür Bey" vasıtasıyla da memleketin en atılgan bir murakabe müessesesi zapturapt altına alınacaktır. Kısacası böylece, S.B.F. ye ve dolayısıyla Üniversitelere, ele matah bir koz geçirilmiş gibi gerine gerine "Susun, yoksa vallahi..." denebilecektir. S.B.F. çevrelerinde, daha şimdiden çatık kaşlı Müdür Bey adaylığı konusunda bir tahmin ittifakı hasıl olmuştur: Merkez Bankası ve Kızılay İdare Meclisleri azalıkları, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Genel Direktörlüğü, Avrupa Konseyi Mahkemesi Hakimliği gibi "zevkli vazifeler"i bol olan Medeni Hukuk Profesörü Kemal Fikret Arık!

Fakat kanun tasarısına karşı birkaç kişi hariç, sadece S.B.F. nin değil, Türkiyedeki bütün Üniversitelerin hocaları ve talebeleriyle ayak diriyeceklerinden ve bir ölüm - kalım savaşı açacaklarından bu hafta hiç kimsenin şüphesi yoktu. Ancak, bir taktikten ibaret görünen kanun tasarısının, üç Mülkiyeli, Erkmen ile Polatkân ve Şamanı barındıran gedikler dolu Beşinci Menderes Kabinesinde dahi itibar görmeyeceği ümidi hayli kuvvetlidir.

Meselenin önemi, Kırşehiri kaza yapan zihniyetin şimdi de Üniversiteleri cezalandırmak gibi bir yolu denemesidir.

BASIN

Gazeteciler

Beyhude gayretler

Geçtiğimiz haftanın başında bir gün Zafer gazetesini alanlar, birinci sayfanın en gösterişli yerine çift sütun üzerine oturtulmuş "Ankara Gazeteciler Sendikası bölündü" serlevhalı haberi görünce, istihza ile "Ooh, oh maşallah, şimdi de sıra gazetecilere geldi" dediler. Haber, bir telgraftan ibaretti. Hepsi A.A. ve Zafer mensubu 32 kişinin "Kongre Başkanı ve eski İdare Heyetinin tutumunu beğenmiyerek" A.G.S. den istifa ettikleri bildiriliyordu. Ancak işin garip tarafı, istifa ettikleri bildirilenlerden dört kişi, A.G.S. nin azaları bile değildi. Ayrıca, dağdağalı telgrafta isimleri okunan birçok Zafer ve A.A. mensubu da, istifa ettiklerinden haberleri olmadığını ifade ediyordu. Dahası da vardı: "Ağır" hastalığı dolayısıyla bir yıldanberi hapis cezası infaz edilemiyen bir muteber İktidar Organı mensubu da Kongre Başkanı ve eski İdare Heyetinin tutumunu beğenmemişti. Haberin hemen sonunda bir de iltihak listesi yayınlanmıştı. Zafer ve A.A. da ne kadar adam varsa, hepsi Kongre Başkanı ve eski İdare Heyetinin tutumunu beğenmiyenlere katılmışlardı! İltihaklar ertesi gün de devam etti.

Çarşıya uymıyan hesap

Kongre pazar günü toplanınca, yıllardır Kızılaydaki Lokalin kapısının zilini çalmayan bazı Zafer ve A.A. mensupları, çok önceden salondaki yerlerini almışlardı. A.G.S. Kongresi normal seyri ile devam ederken, bazı gazeteciler, IPI hakkında bir gün önce son derece seviyesiz bir manşet-başmakale neşreden D. P. sempatizanı, katıksız besleme bir gazetenin durumunu bahis konusu etmişler ve içinde pek çok Türk gazetecisinin bulunduğu bir teşekküle "köpek sürüsü" demenin çok çirkin olduğunu belirtmişlerdi. Müteakiben Kongre Başkanlığına bir önerge verilmiş, IPI konusunda bir karara varılması istenmişti. Önerge üzerinde lehte ve aleyhte ikişer konuşma yapıldıktan sonra, meselenin halli yeni İdare Heyetine bırakılmıştı. IPI ile alakalı olarak A.G.S. Kongresinde cereyan eden müzakereler, işte sadece bundan ibaretti. Ama çekilen kimseler, bazı Hükümet ileri gelenlerine meseleyi işlerine geldiği şekilde aksettirmekte menfaat mülahaza etmişler ve saatlerce onların da huzurunu kaçırmışlardı.

Radyoda okutulmıyan tebliğ

Yeni İdare Heyeti vazife taksimi için ilk toplantısını aktediyordu ki, bir üye, bazı Zafercilerin birtakım Bakanlarla temas ettiklerini ve A.G.S. Kongresinde IPI'ye teşekkür edildiğini söylediklerini anlattı. İtham, yabana atılacak cinsten değildi. Derhal, Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürü Altemur Kılıç aranmağa başlandı. Esasen yeni İdare Heyeti ile görüşmek arzusunda olan Kılıç, onları evine davet etti. Namık Kemal Mahallesi, Üçüncü Sokak 8 numaralı evde, yeni İdare Heyetinin yedi üyesi ile Genel Müdür iki saat süren bir konuşma yaptılar. A.G.S. Kongresinde cereyan eden olaylar anlatıldı ve Kılıç, meselenin kendisine bambaşka şekilde ifade edildiğini açıkladı. Bir parti ajanı gibi hareket etmesi dolayısıyla yıldırımları üzerine çeken Kılıç, müteakiben bazı tavsiyelerde bulundu. Madem ki, IPI hakkında karar alma yetkisi yeni İdare Heyetine tevdi edilmişti, o halde derhal harekete geçmek lâzımdı. Münasebetsiz ve başbelâsı IPI karşısında Türk gazetecilerinin milli hisleri elbette galebe çalacak ve hiç kimsenin müdahalesine lüzum kalmadan içişlerimize karışanlar tel'in edilecekti! Zaten Kılıçın yaptığı, "ufak bir hatırlatmadan" ibaretti. Meslekten yetişme gazeteci Kılıçın bir tavsiyesi daha vardı: A.G.S. Kongresinin havası yanlış aksettirilmişti. Dolayısıyla tebliğ derhal yayınlanmalı ve Devlet Radyolarının saat 23 haberler programına yetiştirilmeliydi. Kendisi de Başbakan ile görüşecek, meseleyi anlatacaktı; ama tabii ki tebliğ elinde bulunsaydı "Beyfendileri" daha çabuk ikna edebilecekti. Şaşırıp kalan yeni İdare Heyeti düşünebilmek için mehil istedi, derhal Kızılaydaki Lokale döndü ve toplantılarına devam etti. Toplantı devamınca Kılıç sık sık telefon ediyor ve neticeyi öğrenmek istiyordu. Her defasında da kendisine, müzakerelerin devam ettiği bildiriliyordu. Bir ara da Dülger telefon etmiş, yeni İdare Heyetinin kararını öğrenmek istemişti. Dülger de telefonda uzun uzun tavsiyelerde bulunmuş, tel'in tebliği çıkarmanın faziletlerinden bahsetmişti. "Tesadüfen" telefonda karşılaşılan Medeni Berk de, Kılıç ve Dülgenin noktai nazarlarına hararetle iştirak etmişti.

Yeni İdare Heyeti, nihayet bir tebliğ hazırlıyabildi. İlk önce 5953 sayılı kanundan, arkasından da mer'i basın mevzuatından şikâyet ediliyor ve cezaevlerinde gazetecilerin bulunmasından duyulan üzüntü belirtiliyordu. Daha sonra da, bahis konusu meselelerin Türkiye Cumhuriyeti hudutları içinde halledilebileceği ve herhangi bir dış tesire iltifat olunmıyacağı kesin olarak ifade ediliyordu. Saat 22.45 te telefonda Kılıça okunan tebliğ, Genel Müdür tarafından aynen kaleme alındı. A.G.S. yeni İdare Heyetinin Kılıçtan bir ricası vardı: Şayet tebliğ Devlet Radyolarında okunacaksa, metinden inhiraf edilmemeliydi. Kılıç, böyle bir garanti vermek selâhiyetine sahip olmadığını, mamafih meseleyi Beyfendiye arzedeceğini bildiriyordu.

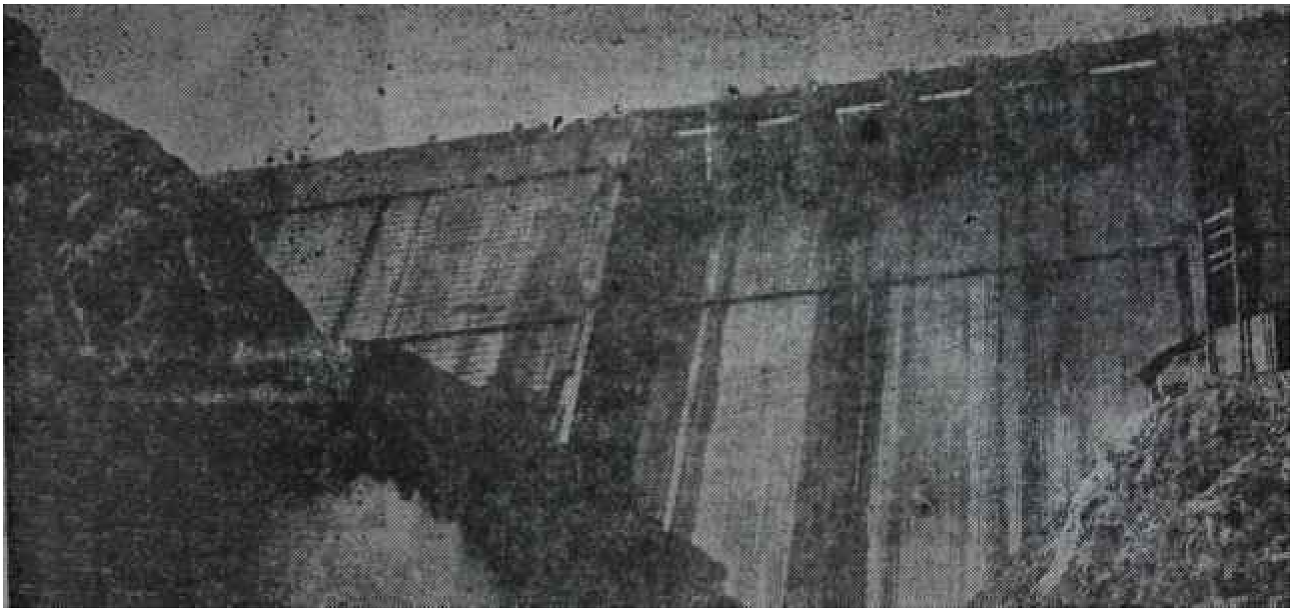

Altemur Kılıç
İş bilenin, Kılıç Menderesin

Nitekim 15 dakika sonra yeniden çalan 28312 no. lu telefonda Kılıç önce Beyfendinin yeni İdare Heyetini tebrik ettiğini bildiriyor ve hemen arkasından da Başbakan namına bir ricada bulunuyordu. Tebliğdeki ikinci madde çıkarılsa ne olurdu? Tebliğ sadece birinci ve üçüncü maddeleriyle kalmalı ve bir de üçüncü maddeye küçük bir IPI ibaresi yerleştirilmeliydi. Fakat yeni İdare Heyeti kararlıydı. Mesleklerinin bugünkü sıkıntılarını dile getirmiş ve Anayasanın bir amir hükmünü tekrarlamıştı. Hiçbir dış tesir, A.G.S. den iltifat bulmayacaktı. Daha ne denebilirdi. Tebliğde doğru olmıyan hiçbir taraf yoktu ki değiştirilsindi.

Yeni İdare Heyetinin azmi karşısında Kılıç, fazla bir şey söyliyemedi. Ancak tebliğin Devlet Radyolarında okunamıyacağını belirterek ahizeyi kaidesine yerleştirdi. Böylece, İktidarın, Dülgerin Zaferdeki bir başmakalesindeki tabirle IPI karşısında bir "Milli Cephe" teşkili gayretleri beyhude çıkıyordu.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Sarıyar Barajından bir görünüş
Sular akar, akar gider

Yatırımlar

Bir Seminer

Maltepede "imarzede" köprünün hemen yanında yükselen altı katlı yeni stil binanın en üst katındaki salonu bundan bir müddet evvel hıncahınç dolduran kalabalık, orta yaşlı, orta boylu, kır saçlı bir hatibi dikkatle dinliyordu. Dinliyenlerin heyecanından biraz sonra açılması beklenen tartışmaların havasını sezmek kolaydı. Toplantının gayesi bir aydın zümresinin hayat - memat meselesini teşkil eden bir davanın halli ve memleketin on yıldır içinde bulunduğu teknik keşmekeşe çare bulunması idi.

Hatibin, yani K.B.A. (Kuzey-Batı Anadolu) Elektrik İşletmesi Umum Müdürü Sabih Duralının, komşu Yunanistanda elektrik enerjisi politikasının ne şekilde ele alındığını ve bu işlerin bir tek organizasyon tarafından nasıl mükemmelen yürütüldüğünü anlatan konuşması uzunca sürdü. Sözlerinin sonunda mevzu ile pek fazla ilgisi olmayan, fakat güzel çekilmiş, enteresan "slide" lar gösteren Duralının, anlattığı şeylerle ilgili birçok suallere muhatap olacağı tahmin ediliyordu. Aslında toplantıyı tertipleyenler -Elektrik Mühendisleri Odası- Türkiyede elektrik işlerinin ne şekilde organize edilmesi gerektiği hakkında bir seminer yapmayı düşünmüşlerdi, gündeme göre söz alan başkalarının da birer konuşma yapacağı, toplantının başında ilân edilmişti. Hattâ mevzuun memleket çapındaki ehemmiyetinden dolayı gazeteciler ve foto muhabirleri de gelmişlerdi. Fakat toplantının sonunu beklemeden ayrıldılar. Ertesi günkü Zafer gazetesi Sabin Duralıdan sonra söz alan sekiz kişinin mevzu etrafında fikirlerini açıkladığını yazıyordu. Hâlbuki o gün vaktin gecikmesinden seminer tatil edilmiş, söz alanların konuşmaları Ocak ayının ilk haftasına bırakılmıştı!

Gerçekle karşı karşıya

O gün toplanan bu güzide topluluk neyi tartışacaktı, şikâyet konusu "aksayan taraf" ne idi? Bunu anlamak için kısaca geriye, onbeş yirmi yıl evveline bakmak icabeder. O yıllarda Türkiyede elektriklendirilmiş yerler nisbeten azdı, sonra şimdiki gibi "devâsâ barajlar" modası da yoktu, binaenaleyh bu barajlarda istihsal edilen elektriğin ihtiyaç merkezlerine nakli de bahis konusu değildi.

Sonra, "Görülmemiş Kalkınma" nın memlekette görülmesiyle birlikte ortaya çıkan "teknik keşmekeş" elektrik işleriyle uğraşan kimseleri şaşkına çevirmeğe başladı, gerçekten türlü gayelerle ve çeşitli kanunlarla teşkil olunan birçok daireler elektrik enerjisi politikasına sahip çıkmak için görülmemiş bir rekabete giriştiler. Bunların başlıcaları şunlardı: Elektrik İşleri Etüd İdaresi (EİE), Etibank, Su İşleri İdaresi (DSİ), İller Bankası, Büyük şehirlerdeki (İstanbul gibi) elektrik işletmeleri, Sanayi Bakanlığı.

Fakat her daire keseri kendi tarafına yontarak davanın öncüsü olmağa çalışırken vazife ve salâhiyet noktasından olduğu gibi, teşkilât yönünden de aralarında hayli bariz farklar olduğunu hiç kimse hesaba katmadı.

EİE aslında sırf ilmî araştırma gayesiyle kurulmuş bir teşkilâttı. Elektrik sanayii ile ilgili istatistikleri tutmak ve Türkiyenin elektrifikasyonunu programlaştırmakla uğraşacaktı. Halbuki kendisini münferit ve müteferrik işlere vermiş, âdeta ka saba elektrik projeleriyle uğraşan bir büro haline gelmişti. Program yapmak için gereken geniş görüşlerden mahrum bir idarenin herhalde Türkiyenin elektrifikasyon plânını on yılda değil, elli yılda bile hazırlayamayacağı, bilâkis günlük politika cereyanları içersinde bunalıp kalacağı aşikârdı; Nitekim öyle oldu. Tıpkı istimin arkadan gelmesi gibi, "devâsâ barajlar" kurulup cereyan vermeğe başladıktan sonra EİE nin aklı başına geldi ve bunların nerelere elektrik vereceğini hesaplamağa koyuldu ise de eski geleneği bırakmak kolay olmadı. Bu çaptaki "devâsâ" bir işi başarmak onun harcı olmadığı anlaşılınca kolayına gidildi ve yabancı müşavir firmalara, birinin dediğini diğeri nakzeden bir düzüne

firmaya milyonlarca dolar su gibi akıtıldı.

Etibank ise tatbikatçı bir müessese olarak bütün yapılan çalışmaların meyvesini toplama kademesindeydi, fakat ne yazık ki "devâsâ barajlar" politikasının kurbanı oldu. Tüneliyle meşhur "Sarıyar" ın inşaatı, teknik ve idari bakımlardan, muvaffakiyetsizliklerle doludur. Bunun sebebini, bankanın inşaat kontrolü için tuttuğu ecnebi müşavirin kifayetsizliğine bağlayanlar vardır. Nitekim, o firma Türkiyede bir daha iş alamadı.

DSİ baraj politikasında Etibanktan şanslı çıktı. Biraz da ihalelerin yapılış tarzlarının yardımıyla, inşaatlar normal zamanda bitti; fakat ödemeler malûm sebeplerle geciktiği ve bu arada paramız devalüe olduğu için yüz milyon tahmin edilen işler dörtyüz milyona maloldu. Filhakika işlerin zamanında bitmesinde Türk idarecilerin de rolü büyüktü, ama yine İşleri kontrol eden Amerikalı bir müşavir firmaydı. Yani, DSİ nin "şu devasa barajları ben yarattım" demesi hiç olmazsa teknik işler yönünden haklı değildi.

İller Bankası tatbikatçı bir müessese olmakla beraber "tatbikatçılık" bakımından çok şanssız çıktı. 1960 yılında elde tâ 1953 de başlanıp henüz bitirilememiş, müzminleşmiş pek çok iş vardı. Allahtan bunlar, projelerini kısmen EİE nin hazırladığı elektrik santrallarıydı ve muvaffakiyetsizlik de projelerin iyi hazırlanmamış oluşuna atfolunuyordu.

Bilhassa İstanbul gibi büyük şehirlerin elektrik işletmeleri de enerji davasında birinci derecede rolleri bulunduğunu farz ediyorlar, meselâ ucuz elektrik üreten su santralları inşa edilmekte olduğu bir devirde tâ Zonguldaktan yaz - kış binlerce ton en iyi kaliteli kömürün İstanbula kadar naklini icabettirecek yeni buhar santralları inşasına gidiyorlardı! Plansızlık işte bu idi

Suya düşen ümit

1957 de Sanayi Bakanlığının teşkili ile bu hercümerce bir çare bulunacağı zannedildi. Gerçekten bu Bakanlık Türkiyede inşası düşünülen veya inşasına başlanan her türlü enerji tesisleri mevzuunda murakabe vazifesi ve selâhiyeti ile kuruluyordu; yani diğer bütün daire ve müesseseler arasındaki koordinasyonu sağlayacaktı. Bu sefer de teşkilat kifayetsizliği, beklenen murakabe ve koordinasyonun sağlanmasını engelledi, Teşkilâtın başındakiler aradan geçen ikibuçuk yılda nedense teşkilatın gelişip inisiyatifi ele almasını bir türlü sağlıyamadılar. Sanayi Bakanlığı teşkilatında mevcut 10 elektrik mühendisine mukabil DSİ de 10, EİE de 40, İller Bankasında 50 ve Etibankta 70 elektrik mühendisi çalışıyordu. Vazifeler de teknik elemanla görülecek neviden olduğundan bu daire bir türlü üstünlüğü ele geçiremedi.

Hülâsa, 1960 yılında elektrik işlerinin Türkiyedeki idaresi hâlâ 1953 yılındakinden farksız bir keşmekeş hava arzetmektedir. O yıl toplanan Türkiye I. Enerji Kongresinde hatiplerin ileri sürdükleri şikâyetler el'an bakidir. Orada ileri sürülen tavsiyelerden en ziyade tatbike şayan görüleni, bahsi edilen bütün teşekkülleri bir tek kurumun, yani "TEK" in (Türkiye Elektrik Kurumu) çatısı altında birleştirmek fikri oldu. Nitekim uzunca bir zamandanberi hazırlanan TEK kanunu tasarısı 1959 da Meclise sevkedilerek uzun ve münakaşalı komisyon çalışmalarından sonra umumî heyette müzakere edildi. İlk madde tâdilen, müteakip onüç madde aynen kabul olundu. Sıra onbeşinci maddeye gelince büyük şehirlerden heyetler Ankaraya akın etmeğe başladı. Bu madde ile bütün belediyelerin elektrik tesisleri yeni kurulacak kuruma devrediliyordu. Elektrikten kâr edenler fena halde telâşlanmışlardı. Milletvekillerinin de takviyesiyle bazı belediye başkanları, Başbakanı ziyaretle "bu işe bir çare araması için" ricada bulunuyorlardı.

Ortaya çıkan diğer bir zorluk, selahiyetlerin TEK'de toplanması meselesiydi. Bu hususta DSİ ile Sanayi Bakanlığı arasında fikir ihtilâfı çıktı. "Barajlar Şampiyonu" DSİ bütün su santrallarının inşasına el koymak istiyor, bunun esbabı mucibesi olarak "ehliyet" ini öne sürüyordu. Halbuki, bu ehliyetin ona mı yoksa müşavir firmaya mı ait olduğuna lehte cevap vermek zordu. Zira DSİ, mühendis sayısı bakımından diğer bütün teşekküllere nisbetle çok cılız durumdaydı. O hâlde "devâsâ barajları" ve hidroelektrik santralları yaratmak ancak, milyonlarca dolara tutulan yabancı müşavirler sayesinde mümkün olmuştu. Buna rağmen, büyük bir sabır ve gayretle, politik mücadelede muvaffak olan DSİ'ciler nihayet kanunun birinci maddesini istedikleri şekilde değiştirebildiler.

Hazin netice

TEK'in, haiz olması icabeden salahiyetlerin en mühimlerinden mahrum bir şekilde kurulmasıyla mevcut durumda zahiri olmaktan gayri herhangi bir değişiklik beklemek abestir. Belediyelere ait elektrik işletmelerinin tamamının kuruma devredilmemesi bu konuda mevcut problemleri halletmeyecek, bilâkis tatbikatta büyük güçlükler doğuracaktır. Filhakika, bugün Türkiyede elektrik santrallerinin tam kapasite ile çalışmaması ve ortada bir fazla kapasitenin yaratılmış görünmesi (Bak: AKİS Sayı 287, Sah. 24) hep belediyelerin, beldenin enerji taleplerini takip edememesinden, gerekli tevsiatı ve ilave tesisleri zamanında tamamlayamamasından ileri gelmektedir. Bunda İller Bankasının gerekli finansmanı teminden âciz oluşu kadar, belediyelerin başta teknik bilgisizlik birçok sebeplerle durumu evvelden görüp teşebbüse geçmemeleri amil olmaktadır. Belediyelerin elinde mevcut tesislerin bakımı ve yedek parça durumu da ekseriya kötüdür. Pahalı bir meta olan mühendis ve teknisyen istihdamı birçok belediyeler için mümkün değildir. TEK'in en faydalı hizmeti bu sahada olacak merkezi bir bakım teşkilatı ve zengin yedek parça stoku yardımıyla belediye teşkilâtının halledemediği müşküller bertaraf edilecekti. Halbuki mevcut şekliyle TEK kanunu belediyelerin bir kısmını ve İller Bankasını kurumun dışında bırakmaktadır.

Diğer taraftan, Türkiyenin coğrafi karakteri icabı, sudan faydalanılarak yapılacak enerji tesisleri ön planda gelirken, bu kaynakla ilgili müessesenin -DSİ nin TEK'in çatısı altına dahil edilmemiş oluşu büyük bir hatadır. Son yıllarda yapılan enerji santrallarının yüzde doksanını baraj ve akarsu santrallarının teşkil ettiği nutuklarda iftiharla belirtildiği halde bu hususun unutulmuş olduğu akla gelemez. Ama kimbilir ne gibi tesirler bu hataya düşülmesinde rol oynamıştır?

Türkiyenin istikbâlde bir sanayi memleketi değil, hâlâ nüfusunun dörtte üçü ziraatle geçinen bir memleket olması istenmiyorsa su kaynaklarının idaresi de behemahâl TEK'e devredilmelidir. Aksi takdirde, bugüne kadar sürüp gelen ve elle tutulur mahzurlar doğuran hadiseler aynen tekerrür edecek ve yurdun elektrik enerjisinden bol ve ucuz bir şekilde faydalanması davasında daima aksamalar ve gecikmeler olacaktır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Fransa

Atma Martini..

Cezayir şehrinde Üniversite mahallesinde ve Büyük Postahane meydanında barikatlerin arkasına çekilen faşist asiler, -Paristeki dostlarından aldıkları haberlerden memnun- şenlik yaparlar ve kendileriyle aynı hisleri taşıyan paraşütçülerle çay, kahve, sigara teati ederlerken geçen haftanın başında Cezayir Radyosu General de Gaulle'ün nutkunu yayınlıyordu.

Generalin nutku çok sarihti: İki baldırıçıplağın karşısında teslim olacak adamlardan değildi. Cezayirin, bir barcı hanedanının -âsi elebaşılarından Joseph Ortiz'in Cezayirde bir mütarekeyi ve de Gaulle'ün şartlarını kabul edinceye kadar silahlı mücadele devam edecektir. Hiçbir Fransızın, de Gaulle'ün "en çok Fransız olan" hal şeklini tercih ettiğinden şüphelenmesi katiyyen caiz olamaz. Mazisi ortadadır. Nitekim, eğer televizyonda karşılarına general üniformasıyla çıkmışsa, bundan maksadı, o şerefli maziyi Fransızların hatırlaması, onun Fransayla bir olduğunun tekrar anlaşılması içindir. Eğer Cezayirliler "en çok Fransız olan" hal çaresini kendiliklerinden seçerlerse, bunun hukukî formülünü bulmak da ona düşecektir. İşte, de Gaulle'ün yani Fransanın siyaseti budur. Bundan bir adım dahi geri gidilmeyecektir. Halbuki, Arap âsilerden sonra şimdi de birtakım Fransız âsiler onun si- zaman, ilk işleri, barikatlerin önünde nöbet bekleyen paraşütçülerin komutanıyla temas etmek oldu. Fakat, heyhat, barikatlerin önünde nöbet bekleyen paraşütçüler artık Massu'nün meşhur 10. Paraşütçü Tümenine mensup muvazzaf askerler değildi. Karşılarında Albay Dufour Komutasındaki Yabancı Lejyona mensup bir Paraşütçü Alayı vardı. Albay Dufour, Lagaillarde ve Ortiz'in temsilcileriyle gayet açık bir dille konuştu. Yapılacak hiçbir şey yoktu. Ordunun Başkomutanı olan Cumhurbaşkanı de Gaulle gayet sarih emirler vermişti. Ertesi sabahtan itibaren Ordu barikatlerin kaldırılmasına başlayacaktı. Barikatlerin içindeki âsiler, bu cevap üzerine, sabaha kadar ne yapacaklarını müzakere ettiler. Âsi-

Cezayirde barikatlar
İnsan hakları önüne dikilen maniler

kahvehanesi vardır- hâkimiyeti altına girmesine müsaade etmeyecektir. De Gaulle hayatında bir kere dahi gerilemiş değildir ve gerilemeyecektir. Fransa adına söz vermiştir: Cezayirliler kendi mukadderatlarını tâyin etme hakkına sahip olacaklardır. XX nci asrın ikinci yarısında bir milleti kendi isteğine rağmen Fransız yapmak mümkün değildir. Eğer Cezayirliler böyle bir istek taşıyorlarsa bu istek ancak serbestçe ifade edildiği takdirde bir kıymet ifâde edebilir. Şu hâlde, Fransız Ordusunun Cezayirdeki vazifesi, Cezayir halkının -müslüman ve Fransız- plebisitte arzusunu tam serbesti içinde açıklayabilmesini sağlamaktan ibarettir. Bu maksatla, milliyetçiler yasetini değiştirebileceklerini sanmaktadırlar. Bu bir hayâlden ibarettir. Bu hayâlin beslenmesinin sebeblerinden biri, hiç şüphesiz, Ordudaki bazı unsurların Fransız âsilerin etrafında toplananlara karşı hayırhah oluşlarıdır. Bütün bunlar derhal sona ermelidir. De Gaulle, yani Fransa emretmektedir: İsyan derhal bastırılacak, barikatler derhâl temizlenecektir. Bu işlerin kan dökülmeden yapılması elbette ki tercih edilir. Bunun hangi usullerle başarılacağını takdir etmek Ordunun işidir. Fakat, icabında kan dökülmesinden de çekinilmemelidir.

Pabuç pahalılanınca

Barikatlerin arkasında Ortiz ile Lagaillarde bu nutku dinledikleri ler ilk başta Cezayirdeki Silâhlı Kuvvetler Başkomutanı Orgeneral Challe'e güvenmişlerdi. Challe, Tümgeneral Massu'nün kurmay heyetine, Parise giderken Massu'yü de beraber getireceğini vaad etmişti. Fakat, Challe işte ihanet etmişti. De Gaulle, Massu'nün geri dönmesinin asla bahis konusu olamayacağını söyleyince Challe istifasını sunmuş; fakat, de Gaulle, bu istifayı kabul etmek şöyle dursun, üstelik tekaüde sevkedilecek olan Genelkurmay Başkanı Orgeneral Ely'nin yerine Challe'in getirileceğini söyleyivermişti. Challe bu kadarına dayanamamış, Cezayire Massu'süz dönmeği kabullenmişti. Fakat, âsiler, Orgeneral Challe'i Cezayirde ellerine alacaklarını ummuş-

Dünyaya bakış

Söz Amerikada

Geçen Cama günü Büyük Millet Meclisi Dışişleri Komisyonunda cereyan eden müzakereler birçok bakımlardan dikkat çekicidir.

Ortada Türkiye ile Birleşik Amerika arasında imzalanmış bir Garanti Andlaşması vardır. Bu Garanti Andlaşması, aslında Türkiyenin emniyetine hukuki bakımdan hiçbir yenilik katmamaktadır. Türkiye esasen NATO dahilinde Birleşik Amerikayla müttefiktir. Bu ittifak aslında Birleşik Amerikaya, Türkiye tecavüze uğradığı takdirde Türkiyenin yardımına koşmak için silâhlı kuvvetlerini kullanmak vecibesini kesin olarak yüklemez. NATO içersinde Birleşik Amerikanın sadece yardımda bulunmak mükellefiyeti vardır. Bu mükellefiyetin silâhlı bir şekil alması Birleşik Amerikanın takdirine bağlıdır. Meclisin tasdikine sunulmuş olan Garanti Andlaşması için de durum aynıdır. Türkiye, bu Garanti Andlaşması gereğince Birleşik Amerikadan yardım talep ettiği takdirde bu yardımın silâhlı olup olmaması Washington'un takdirine tabidir. Şu halde, bu Garanti Andlaşması hukuki plânda emniyetimize yeni bir şey katmamıştır.

Bu Garanti Andlaşması ayrıca yersizdir de. Çünkü, Milletlerarası Komünizme karşı savunma vecibesi bu Andlaşmada karşılıklı değildir. NATO İttifakında olduğunun aksine, bu Garanti Andlaşmasıyla Türkiye, Birleşik Amerikanın tecavüze uğraması halinde hiçbir vecibe altına girmemektedir. Bu, şimdiye kadar Cumhuriyet diplomasisinin savunma vecibelerinde eşitliğe riayeti milletlerarası itibarın esaslarından biri sayan tutumuna aykırı düşmektedir. Bu Andlaşma başka bir bakımdan da lüzumsuzdur. Çünkü, Türkiyede Milletlerarası Komünizmin teşvik ettiği bir silâhlı ayaklanmanın çıkması halinde de Türkiyenin, garantinin işlemesini talep edebilmesi kabul edilmiştir. Oysa ki, Türkiyede Milletlerarası Komünizmin ne kadar zayıf olduğu ve böyle bir ayaklanmayı batırmaya Türk milletinin kendi kuvvetinin pekâlâ yeteceği zaten malûmdur. Bu hususun Andlaşmada yer alması, Türkiyeyi İran gibi zayıf ve istikrarsız bir devlet gibi göstermekten başka hiçbir şeye yaramaz.

Bütün bu yersiz taraflarına rağmen bu Andlaşma niçin akdedilmiştir? Andlaşmamn akdedilmesinin tek sebebi, Bağdat Paktının Bağdatsız kalmasının doğurduğu yıkıntı tesirini, Birleşik Amerikanın Paktla işbirliğinde -tam olmamakla beraber- bir adım daha atması suretiyle Pakta bir gençlik aşısı yapılması arzusundan ibarettir. Bir de, sırf İranı ilgilendiren bir hususi sebep olmuştur. Tahtını sadece Komünistlerin değil, Milliyetçilerin de tehdidi altında gören İran Hükümdarı, herhangi bir talepte bulunduğu zaman Birleşik Amerikanın müdahalesini -zahiren olsun- haklı gösterebilecek bir metnin ortaya konmasını istemiş ve uzun tereddütlerden sonra Birleşik Amerika da bunu kabul etmiştir.

Ancak, Türkiye buna rağmen bu Andlaşmayı imzalamayabilirdi. Nitekim, Türkiye gibi hem CENTO'da, hem NATO'da üye olan İngiltere böyle bir Andlaşma akdetmiş değildir.

Fakat, Türkiyenin böyle bir Andlaşmayı akdetmemesi, o zaman, Ortadoğudaki Amerikan politikasının desteklenmediği mânasına gelecekti ve şimdiye kadar Dulles'ın hatalı Ortadoğu politikasını daima desteklemiş olan D.P. İktidarı, elbetteki tam o sırada daha bağımsız bir politika takip etmek imkânına malik olamayacaktı.

Diyelim ki, bu kadar basit bir diplomasi taktiği bu Andlaşmanın bugün tasdik edilmesini gerektirsin. Fakat, herhalde, tasvip edilemeyecek olan bir husus vardır ki o da Dışişleri Komisyonunda Dışişleri Bakanlığının Andlaşmaya hakikatte hiçbir zaman mâlik olmadığı birtakım mânaları, anlaşılmaz sebepler altında verme çabası içinde görünmesidir.

Gerçekten, Garanti Andlaşmasında Amerikan garantisinin işleyişinin Eisenhower Doktrini dahilinde olacağı belirtilmektedir. Eisenhower Doktrininde ise, garantinin işlemesi iki şarta bağlanmıştır. Birinci şart, tecavüzün silâhlı olmasıdır; tecavüz ister bilvasıta, ister doğrudan doğruya olsun, garantinin işleyebilmesi onun silâhlı olmasına bağlanmıştır. İkinci şart, tecavüzün Milletlerarası Komünizmden gelmesini gerektirmektedir. Milletlerarası Komünizmden maksat ise, Sovyetler Birliği ve onunla askeri ittifak halinde olan devletlerdir.

Dışişleri Bakanlığına bakılırsa, tecavüz "silâhsız" da olabilir. Halbuki, Andlaşmanın, Eisenhower Doktrinindeki şartları aynen benimsemiş olması, tecavüzün behemehal silâhlı olmasını gerektirmektedir. Binaenaleyh Bakanlık ya Andlaşmayı doğru dürüst okumamıştır veya onu bile bile değişik bir tarzda göstermektedir.

Akla gelen ve gelmiş olan ihtimal, ister istemez şu oluyor: Acaba bazı D.P. sözcüleri de İran Hükümdarının düştüğü telaşın içinde midir? Bunların kanaatince D.P. silâhsız olarak ve en meşru şekilde haklarının kendisine tam olarak iadesini isteyen bir çoğunluk kitlesini dahi, icabında, Milletlerarası Komünizme bağlı diye gösterip Birleşik Amerikanın müdahelesini davet etmek kararında mıdır? Bu elbette ki inanılmayacak bir ihtimaldir, Bu hususların tam bir açıklıkla Meclis kürsüsünden açıklanması her bakımdan elzem hale gelmiştir.

D.P. bu izahatı vermediği ve bazı sözcüleri Andlaşmaya aslında asla haiz olmadığı mânaları atfetmeğe devam ettiği takdirde ise Amerika herhalde söylenmesi gereken sözü söyleyecek ve iki millet arasındaki dostluğun üzerine şüphe bulutlarının düşmesini önleyecektir.

lardı. Ancak Orgeneralin Hükümet Temsilcisiyle birlikte çöldeki Regaya Hava Üssüne, kendisine tamamen sadık adamlarının yanına -Challe bir havacıdır- çekildiğini öğrenince ondan da ümit kalmadığını anlamışlardı. Tek ümit, 10. paraşütçü Tümeninin yeni Komutanı Tümgeneral Gracieux'deydi Fakat, Gracieux de ihanet etmişti. Cezayir Kolordusu Karargâhında Mâssu'nün yerini alan Korgeneral Crepin, de Gaulle'e tamamen sadıktı. Gracieux'ye bunu böylece bildirdi. Gracieux, bu sırada, Cezayirin diğer büyük şehirlerinde ne olup bittiğini öğrenmek istiyordu. Kısa bir zaman sonra Oran ve Constantine Kolordularının Komutanları Korgeneral Gambiez ile Korgeneral Olie'nin de de Gaulle'e tam sadakat gösterdiklerini öğrendi. Hatta, işin en acayip tarafı, ifrata kaçmakta bir aralık Massu'den de ileriye varmış olan meşhur siyasî subaylardan Tümgeneral Faure bile de Gaulle'e karşı sadakatini ilân ediyor ve Albay Dufour'a yardım etmesi için bir Alpinist Dağ Alayını Cezayir şehrine doğru yola çıkardığını telliyordu. Bunun üzerine Gracieux, Tümeniyle birlikte şehri terketme emrini dinletmeyi ve çölde milliyetçilerle savaşa girişmek üzere askerlerini kamyonlara bindirmeği tercih etmişti. Sabaha karşı ise, asilerin maneviyatı, büsbütün bozuldu. Anavatandan gelen haberler, Fransızların yüzde 98 inin General de Gaulle'ü desteklediklerini gösteriyordu. Komünist, Sosyalist ve Hristiyan sendikaların verdikleri grev emrine tam manasıyla riayet edilmişti. Grev çok kısa sürecekti ve maksat, bütün işçilerin, siyasi kanaatleri ne olursa olsun Cezayir faşistlerine karşı de Gaulle'ü tam olarak desteklediklerini göstermekti. Fransanın dört bir tarafından yağan telgraflarda, valiler her sınıf halkın yekpare bir kütle halinde Cumhurbaşkanının, ardında olduğunu bildiriyorlardı. Bu, sadece bir resmî dalkavukluk eseri değildi. Nitektim, Fransız vatandaşları da kendi his ve kanaatlerinin açıklanmasını sadece valilere bırakacak cinsten değildiler. Sendikalar, cemiyetler, siyasi partiler, talebe ve öğretmen cemiyetleri koro hâlinde de Gaulle'ü desteklediklerini bildiriyorlardı. Tamamen Kremline bağlı olan Komünist Partisi, Arap milliyetçilerle derhal müzakerelere girişilmesini istemesine rağmen de Gaulle'ü faşistlere karşı desteklemek emrini almıştı V. Cumhuriyet Anâyasasına muhalefet eden Bağımsız Sosyalist Partisi ve onun etrafında toplanan birçok küçük sosyalist teşekküller başta büyük devlet adamı Pierre Mendes - France olduğu halde de Gaulle'ü desteklemeyi cumhuriyetçilik geleneklerine olan imanlarının en tabii bir neticesi sayıyorlardı. V. Cumhuriyet Anayasasını kabul eden, fakat Debre Hükümetine karşı muhalefette bulunan Sosyalist Partisi de başta Guy Mollet olmak üzere, kendilerini Cezayirde 1956 da çürük domates yağmuruna tutanlara karşı de Gaulle'ün giriştiği mücadelede onunla birliktiler. Hristiyan - Demokratlar da -Fransada Kilise, Cezayir işinde gayet insani ve liberal bir tutumun içindedir- faşistlere karşı de Gaulle'ü desteklemekteydiler. Golistlerin kahir ekseriyetinin de aynı yolda olduğu şüphesizdi. Muhafazakarlar ise, de Gaulle etrafında böylesine bir çoğunluğun teşekkül ettiğini görünce onlara iltihaktan başka yapacak şey bulamadılar. Faşist asiler işte bunu görünce hiçbir ümidin kalmadığını anladılar. Üstelik, Cezayir Kazbasında -Müslüman mahallesi- giriştikleri tahrik faaliyetleri, Hükümet Temsilcisi Delouvrier'nin yerinde manevraları sayesinde önlenmiş ve Cezayirli Araplar, büyük, ekseriyetleriyle bu badirede de Gâulle'e sadık kalmışlardı. Sadece bu dahi, müslümanların, de Gaulle'ün plebisit vaadine bel bağladıklarını göstermeğe yeterdi.

Bozulan maneviyat

Faşist âsilerin maneviyatının bozulması için bir tek gececik yetti. Daha üç gün önce Orgeneral Challe ile Delouvrier'nin şehri terkedip çöle çekilmelerini "korkaklık" diye vasıflandıran bu Don Kişotlar o zaman kara kara düşünmeye başladılar. İçlerinden bir kısmının evlâdü ayali evde bekliyordu. Onların hali ne olacaktı? Boşu boşuna ölmeğe değer miydi? Diğer bir kısmı ise, Soustellelerin, Bidault'ların, Challe'lerin ihaneti karşısında şimdi yapılacak tek şeyin ilerde daha müsait bir fırsat beklemek olduğunu söylediler. Neticede, Ortiz'le Lagaillarde, sabahın erken saatlerinde Albay Dufour'la tekrar temasa geçtiler. İstedikleri tek şey şerefi kurtarmaktı. Şeref kurtulursa, tek kurşun bile atmadan teslim olmağa razıydılar. Dufour, tilki gibi bir adamdı. De Gaulle kan dökülmemesini tercih ettiğini söylememiş miydi? O halde, âsilere şerefli kalacaklarını vaad etmek -hele bu sırf sözde kalacak olduktan sonra- bedava bir işti. "Peki" dedi. Fakat, ilâve etti: "De Gaulle emretmişti. Âsiler cezalandırılacaktı." Ama bunun da bir çaresi vardı. İsteyenler, Fransada, her suçlunun yapabildiği gibi Yabancı Lejyona kaydolunurlardı. Bu takdirde haklarındaki takibat dururdu. Buna razı olmayanlar ise hapishaneyi boylayacaklarını bilmeliydiler. Şeflere gelince, onlar için yapacak hiçbir şey yoktu: Yabancı Lejyona yazılsalar da yine hapishaneyi boylayacaklardı.

General Challe
Sadakat yemini

Ertesi sabah, Cezayir halkı, işlerine giderken, bir Fransız Bayrağı taşıyan üç milisin barikatlerin üzerine çıktığını gördüler. Nöbet bekleyen paraşütçüler bayrağı görünce derhâl hazırol vaziyetine geçtiler. Tiz bir selâm borusu öttürüldü. Biraz sonra, barikatlerin arkasından paraşütçü teğmeni üniformasıyla sakallı Lagaillarde göründü. Çok mahzundu. Yavaş yavaş caddeye indi. Onu 600 tane arkadaşı takip etti. Lagaillarde âsilerin başına geçti. Hepsinin silâhları omuzdaydı. Asi taburu paraşütçü alayının sancağını selâmlayarak kısa bir geçit resmi yaptı ve sonra Yabancı Lejyon karargâhına sevkedilmek üzere kamyonlara bindiler. Şeref güya kurtulmuştu! Lagaillarde ise, arkadaşları çöle doğru yollanırken, Başkomutanlık binasında gözaltına alındı. Öbür elebaşı Ortiz'in ise, lâğımların içinden bilinmeyen bir yere kaçtığı öğrenildi. Bir serencam işte böyle bitiyordu.

İsyanın sonu

Ertesi gün Pariste polis devamlı aramalar ve tevkifler yaptı. Bütün aşırı sağcı teşekküller sorgu hâkimi kararıyla kapatıldı. Asilerle birlik olduklarına dair elde delil bulunanlar tevkif edildi. Tevkif edilen-

ler arasında, Parise getirilip meşhur La Sante Hapishanesine kapatılan Lagailarde'dan başka iki milletvekili -Le Pen ile Biaggi- daha vardı.

Fakat, de Gaulle tasfiyesi gereken başkaları olduğuna da kaniydi. İlk işi, Başbakan Yardımcısı Soustelle'i nezdine çağırmak oldu. Cezayir müfritlerinin hamisi bu eski Genel Vali, de Gaulle'den çok ağır sözler işitti. Bu ne biçim sadakatti? Derhal defolması lâzımdı. Soustelle, bu kadar şiddet karşısında biraz olsun soğukkanlılığını muhafaza etti ve istifa etmeyeceğini söyledi. Bunun üzerine bir kararname Soustelle'in Başbakan Yardımcılığından azledildiğini bildiriyordu. Aynı kararnameyle Massu'ye karsı disiplin takibatı yapılmasına muhalefet etmiş olan ve faşist âsiler karşısında zayıf davranılmasını isteyen Bakanlardan Savunma Bakanı Guillaumat, Devlet Bakanlığına naklediliyor. Münakalât Bakanı Cornut-Gentille ise azlediliyordu. Bu arada, Milletvekilleri Meclisi ve Ayan Meclisi, Debre Hükümetine -yani Debre tam bir kukla olduğuna göre de Gaulle'e- bir yıl müddetle her sahada tam yetki veren kanun tasarısını ezici bir çoğunlukla kabul etmişti. Sosyalistler bile bu tasarıların lehinde rey veriyorlardı. De Gaulle şimdi Cezayire gidecek ve Ordu şefleri arasında da esaslı bir temizliğe giriştikten sonra elleri tamamen serbest olarak Parise dönecekti.

Fransa Cumhurbaşkanı bütün bu hadiselerden sonra, geçen haftanın sonunda bir mesaj aldı. Bu mesaj, bütün, Batı Camiasının de Gaulle'e müteşekkir olduğunu ifâde ediyordu. Mesaj Ike'tan gelmişti ve Ike'ın, mesajında bütün Batı milletlerinin -Türkiye dahil- hakiki hislerine tercüman olduğu muhakkaktı. Cezayir işinin aydınlığa çıkmasının önündeki en büyük engel artık devrilmişti. Cezayir ergeç bağımsız olacak ve nihayet kendi kendisine tekrar kavuşmuş olan Fransanın medeniyet âlemine ışık tutan o asil milletin ebediyen dostu olarak kalacaktı.

KADIN

Güzellik

Makyajlı bir kadın
Modern sanat

Soğuk havalarda makyaj

Kış mevsiminin en soğuk devrelerini geçirmekte olduğumuz şu günlerde, daha güzel görünebilmek ve cildi yıpranmaktan korumak için, kadınların bazı tavsiyelere kulak vermeleri gerekir. Dondurucu bir güne girerken, ılık bir duş veya vücudu kısmen yıkamak, kan deveranını kolaylaştırarak ısınmak ve cildi havalandırmak cihetlerinden faydalıdır. Duştan sonra, banyo süngeri veya yumuşak bir fırça ile ayak bileğinden vücuda, ellerden omuza doğru friksiyon yapmalı. Böyle bir ameliye, bir ev kadınının bir dakikadan fâzla zamanını almaz. Müteakiben yüz, boyun ve ele sürülen az yağlı bir krem, cildi yumuşatır.

Dondurucu soğuklarda, yüz makyajı pek muhtazam durmaz. Makyaj malzemesinin kullanılışındaki bazı ufak değişikliklere dikkat etmeli. Pudrayı, ayazın cilde yaptığı tesire göre seçmeli. Bazı ciltler, soğukta soluk görünür, diğerleri ise güneş yanığı gibi kızarır. Solan yüzlerde, allığı yanağın her tarafına dağıtıp, üstüne pembemsi pudralar sürmelidir. Kızaran yüzlerde ise soluk renkli pudralar kullanmak ve hiç allık sürmemek isabetli olur.

Soğuktan çatlıyan dudaklara, rujdan evvel vazelin yaymalıdır. Bilhassa yağlı ruj sürmeli, fırsat buldukça silip tazelemeli ve katiyyen dudağı yalamamalıdır. Kış günlerinde, ruj ve tırnak cilalarının pembe gibi açık renklilerine veda edip, kırmızı tonunun canlıları tercih edilmelidir.

Gece makyajı

Günümüzün kadını için, nisbeten basit olan gündüz makyajını yapmak, büyük bir problem değildir. Fakat, malzemeyi bir ressam maharetiyle konuşturabilen bir kadın, dahi, gece makyajında bazı tereddütler ve müşküllerle karşılaşır. Günün iki değişik zamanındaki makyajın yapılışları arasında belirli farklar vardır. Makyaj malzemesi gündüz hafif, gece nisbeten ağır sürülür. Gece makyajında hatlar mübalâğasız, fakat bariz olmalıdır. Maksat, gecenin ışıklarında soluk görünen ve gündüzün yorgunluğunu taşıyan izleri kaybettirip, çehreye canlılık vermektir.

Makyaja cildi sabun ve alkollü su ile temizliyerek başlayıp, pudrayı sürmelidir. Yağlı ve mesaneleri geniş olan çehrelere kremli veya ıslatılmış süngerle sürülen taş pudra, kuru ve hassas ciltlere likid veya toz pudralar tercih edilmelidir. Pudradan evvel sürülmesi lâzım gelen allık yüze renk ve tazelik verir. Allık, elmacık kemiğinin en çıkıntılı yerine sürüldükten sonra dağıtılmalıdır. Allık, uzun çehrelerde şakaklara, yuvarlak yüzlerde ise çene kemiğinin dolgun kısımlarına doğru yayılmalıdır.

Gece makyajında en fazla hassasiyet gösterilecek taraf, göz ve dudak boyanmasıdır. Arzu edilen veya göz rengine uygun far, kapakların her kısmına sürüldükten sonra kirpik diplerine doğru kalın çizgiler halinde koyulaştırılır. Kalemle göze çekilen hatlar, ne kalın ne de fazla ince olmalıdır. Kalemle yapılan çerçevelemenin göz biçimine uygunluğuna göre muhtelif şekilleri vardır. Kalemi gözün iç tarafından başlıyarak, alt ve üst kirpik köklerinden dışa doğru çekip uçlarını paralel iki hat halinde bırakmak veya yukarıya doğru birleştirmek lâzımdır. Ufak bir fırça ile sürülen koyu kahverengi ve siyah rimeller göz boyasını tamamlar.

Gecenin bitiminde, yatağa girmeden önce makyajı iyice silmek, cildi dinlendirmek bakımından muhakkak lazımdır. Esasen, ertesi gün, dinlenmiş cilde makyaj daha kolaylıkla yapılır.

SİNEMA

Filmcilik

Milli filmlerin serencamı

"Ateşten Damla" da T. Özatay - M. Nur - O. Arıburnu

Asıl düşman: Sansür

Uzun boylu, yakışıklı daha çok bir film aktörüne benzeyen rejisör, elindeki film fotoğraflarını yazıhanenin camı üzerine bırakırken yorgun bir tavırla, ortağına:

"— Bu iş, dedi, umduğumuzdan da daha zor ve meşakkatli olacak! Ordu Birliklerinin ciddi yardımına rağmen, bir eski model top arabasını çalıştığımız yere nakledebilmek için, aşağı yukarı bir iş günü kaybediyoruz. Hele savaş sahnelerini istediğimiz gibi çekmeye çalışırsak, bilmem ne yapacağız?"

Bu sözleri, bundan hayli uzun bir zaman evvel Beyoğlunda Duru Filmin Alyon Sokağındaki bürosunda geçen mevsim Türk sinemasının kendisinden en çok bahsedilen adamı olan rejisör Memduh Ün söylüyordu. Biraz yorgun ve düşünceliydi. Bu mevsim Türk beyaz perdelerinden geçireceği "Ateşten Damla" adındaki yeni filminin dış sahnelerini çekmekten henüz dönmüştü. Belki de için için kostümlü bir millî film çevirmeğe kalkışmanın hiç de pratik iş olmadığını düşünüyordu.

Nitekim bu konuşmayı takibeden günler, hattâ aylar zarfında olup bitenler rejisörün tahminlerinde yanılmadığını gösterdi. Film Adapazarında ve Balıkesirde çekildi. İç sahnelerinin bir kısmı İstanbulda hazırlandı. Zamanında bitirilemedi. Birkaç kere operatörü değişti. Üstelik önemli rollerinden birisini oynıyan aktörün tehlikeli bir sahneyi çevirirken düşüp ayağını kırması, işleri büsbütün karıştırdı. Gerçekten aktör Kenan Artunun alçıda yattığı müddetçe "Ateşten Damla" bekledi ve neden sonra rolünü oynayabilecek hale gelebilen aktör, filmin bitirilmesi için rejisörün emrine girebildi. Bütün bu maceralardan sonra filmin dublajını da tamamlayıp sansüre götüren Duru - Uğur film ekibi bir yandan sansürün kararını beklerken bir yandan da Beyoğlunun göze görünür bir yerine alevler içinde Kuvayı Milliyecileri gösteren büyük bir pano astı; gazetecilere ve filmcilere birinci sınıf sinema salonlarından birinde hazırladıkları avant - premiere için davetiyeler bastırdılar. Bu davetiyelerden anlaşıldığına göre "Ateşten Damla" genç işçi kızların çok sevdikleri Mükerrem Kâmil Sunun aynı isimli romanından perdeye aktarılmış, senaryosunu ise ünlü rejisör Atıf Yılmaz yazmıştır. Bellibaşlı rolleri Muhterem Nur, Turgut Özatay, Kenan Artun, Atıf Kaptan ve Orhon Arıburnu aralarında paylaşmışlardır.

Takım takım endişe

Avant - premiere günü Türk sinemasının merkezi sayılabilecek olan Yeşil Çam, Alyon ve Hava sokaklarındaki film yazıhanelerinden muhtelif kimseler birer ikişer sinemaya geldiler. Bunların dışında prodüktörlere görünmekte fayda uman bazı film yıldızları, filmi nasıl olsa beğenmiyeceğini önceden bilen bazı film tenkidçileri de vardı. Rejisör Memduh Ün ve Duru film adına Naci Duru misafirlerini karşılıyorlar, bu mevsim piyasaya çıkarılan bu "üçüncü millî film" hakkında doğabilecek intibaları şimdiden kestirmeğe çalışıyorlardı. Filhakika, bugüne kadar Birisi Kemal Filmin diğeri Birsel Filimin olmak üzere iki "milli film" Türkiye film piyasasına çıkmıştı. Böylelikle 1923 de Muhsin Ertuğrulun rejisörlüğünde çevrilmiş olan "Ateşten Gömlek"ten beri onsekiz Kuvayı Milliye filmi gösterilmiş oluyor, "Ateşten Damla" bu serinin ondokuzuncu filmini teşkil ediyordu. Türk romanına ve şiirine kıyasla, Türk sinemasının Kurtuluş savaşımızla çok daha alâkadar olduğuna bundan güzel bir örnek gösterilemezdi. Hemen hepsi bizim sinemamıza mahsus kronik kusurlarla özürlü olan bu filmlerin içinde "Bir Millet Uyanıyor" (1932) gibi, "Vurun Kahpeye" (1949) gibi, "Yüzbaşı Tahsin" (1951) ve "Vatan İçin" (1951) gibi kendisinden bahsettirenler olmuş, bu çeşit filmlerin hemen hepsi de, seyirci tarafından anlaşılması kolay bir takdirle karşılanmıştı. Kimbilir, belki de film şirketleri seyircinin bu takdirinde ticari bir unsur görüyorlar, yatırımlarını, neticesi ve semeresi hiç şaşmıyan böyle bir iş sahasına yatırmakta fayda mülâhaza ediyorlardı. Yalnız "Ateşten Damla"nın prodüktörlerini gizli gizli düşündüren bir ölü nokta yok değildi. Geçen yıl çıkarılan ve film tenkidçilerince çok başarılı bir film sayılan "Bu Vatanın Çocukları" olsun, bu yıl çıkarılan ve yine tenkidçilerce övülen "Düşman Yollan Kesti" olsun, iç açıcı hasılat yekûnları getirmemişlerdi. Acaba "Ateşten Damla", Memduh Ünün "Üç Arkadaş"dan sonra ve o hizada bir sanat filmi yapma kaygısının sonunda, bunların kaderine ortak mı olacaktı ?

Halbuki endişe edecek hiçbir şey yoktu. Atıf Yılmaz, romanı senaryo haline getirirken dramatik gerilimi vermek maksadıyla elli yıldır hemen hemen her yerde denenmiş ve müsbet neticeler alınmış hareket unsurlarını işin içine katmayı ihmal etmemişti. Filme esas teşkil eden roman ise seyirci için çok değerli olan melodram unsurlarını getiriyordu. Bunlara Memduh Ünün daha çok sezgiye dayanan başarılı mizansenleri de katılınca "Ateşten Damla"nın eli ayağı düzgün bir Kuvayı Milliye filmi olmamasına imkan kalmamış-

Bizden Haberler

GEÇEN YIL KURULMUŞ olan Türk Sinema Sanatçıları Derneği, ilk kongresini İstanbul Filârmoni Derneği salonlarında yaptı. Epeyce hareketli ve tartışmalı geçen kongre sonunda yeni idare heyeti şu şekilde seçilmiş oldu: Başkan: Baha Gelenbevi, İkinci Başkan: Atıf Yılmaz, Sekreter: Metin Erksan, Muhasebeci: Çetin Karamanbey.

SON OLARAK Orhan Kemalin "Suçlu" adındaki romanını beyaz perdeye aktaran rejisör Atıf Yılmaz, şimdi başka bir romanın sinema adaptasyonunu yapmakla meşgul: "Ölüm Perdesi". Böylelikle Ümid Denizin yarattığı Gazeteci Murad Davman tipi, beyaz perdede de canlandırılmış olacak.

SERVER BEDİİNİN "Cumbadan Rumbaya" sını And Film adına prodüktör ve rejisör Turgut Demirağ film haline getirmektedir. Şu günlerde çekilmesine başlanan bu filmde Karagümrüklü Deli Cemile rolü için Çolpan İlhan angaje edildi.

ADI MUHTEMELEN "DEVLERİN ÖFKESİ" olacak bir macera filminin hazırlıklarını tamamlamakla meşgul olan Pesen Film bu kordela için Ayhan Işık, Neriman Köksal ve Turhan Seyfioğlu ile anlaşmıştır. Filmin rejisörlüğünü Nevzat Pesen yapacak.

tı. Gerçekten de film bütünüyle, öteki filmlerimizde az rastlanılan bir sentez karakteriyle dikkati çekti. Konuda düşmanın kim olduğu belli edilmiyerek Yunanlıların yerine Halifeye bağlı Kuvve-i İnzibatiye taraftarlarını, Anzavur ve adamlarını koyarak sansürün gösterme iznini verdikten sonra bile "görülen lüzum üzerine" filmi afişten kaldırma tehlikesi önlenmişti. Bu akibete uğramış bir filmin sahibi, edindiği tecrübeyle zenginleşmiş halde, salonda etrafına topladıklarına:

"— Korkulacak bir şey yok, diyordu. Hükümetin politikası değişse de filme dokunmazlar!"

Sansürün hışmı

Bu endişe yersiz değildir. Zira, diğer filmler kadar, hattâ onlardan da fazla, millî filmler sansür heyetinin hudutsuz kontroluna bağlıdırlar. 19 Temmuz 1939 tarihli "Filmlerin ve Film Senaryolarının Kontrolüne Dair Nizamname" ancak diktacı devletlerde görülen bir anlayışla bütün Türk sinemasını olduğu gibi millî filmleri de istikametlendirmekte daha doğrusu şaşılacak bir ısrarla istikametinden kaydırmaktadır. Öyle ki, bugüne kadar çevrilmiş yirmiye yakın millî filmimizde Kurtuluş Savaşına ait şartları gerçekte olduğu gibi görmeğe imkân yoktur.
Başka bir deyişle, Kurtuluş Savaşı filmlerimizde adeta "düşmansız bir savaş" anlatılmaktadır. Sansürün o çok yuvarlak ve tehditkâr maddesindeki "dost milletlerin hislerini rencide etmemek" kaygısı, kraldan fazla kralcı bir tutumla son uçlarına kadar götürüldüğü için filmlerde Mütareke devrine ait bir İngiliz üniforması, bir Yunan üniforması görmek imkânı bile ortadan kaldırılmıştır. Bu şartlar altında bu konuya uzanmış senaryo yazarlarının gerçekçi ve toplumcu davranışlarla ciddi ve önemli şeyler yazmasını beklemek elbette hayali bir şey olmaktadır. Onun için "Ankara Postası" (1928) Saraylı bir hanımla Kemalci bir subayın hikâyesini, "Bir Millet Uyanıyor" (1932), Padişahçılarla Kuvayı Milliyecilerin çatışmasını anlatır. Belki de yine bu yüzden, bu mevsim çıkan üç filmin üçünde de düşman tarafı "Saray ve İstanbul Hükümeti" temsil etmektedir. Böylelikle sansür dostları incitmemek isterken, Kurtuluş Savaşımızı doğrudan doğruya bir iç isyan, bir dahili harp kılığına soktuğunun farkında değildir. Üstelik o diktacı ve topyekûncu tutumuyla bu vaziyeti, yasak durumların sekizinci maddesi olan "memleketin inzibat ve emniyeti bakımından zararlı" bir vaziyet olarak görmeyişi doğrusu şaşılacak şeydir. Kurtuluş Savaşını konu edinen Türk filmlerine bakılırsa, bu savaş, ilkokul kitaplarında bile okuduğumuz gibi Türkiyeyi dört tarafından sarmış yabancı istilâcılara karşı girişilmiş bir ölüm kalım savaşı olmaktan çok Mustafa Kemal adındaki asi bir general ile Padişah ve adamları arasında cereyan eden bir iç savaştır. Gerek rejisör Nejat Saydamın "Kalpaklılar" ında, gerek Osman Sedenin "Düşman Yolları Kesti" sinde mesele seyircinin karşısına bu şekilde getirilmiştir. Herhalde bundan dolayı sorumlu sayılacaklar senaryocu ve rejisörler olamazlar. Çünkü işte Memduh Ün, filminin ikinci yarısından itibaren Kuvayi Milliyenin gerilla savaşlarını bırakıp düzenizi Büyük Millet Meclisi Ordusunun savaşlarını çizmeğe kalkışıyor, fakat sansür icaplarına uymak zoruyüzünden olayları bir türlü gerçek tarihî kadrosu içersine oturtamıyordu. Bununla beraber sanatçı, rejisör olarak yine de derli toplu bir film meydana getirebilmişti.

Maceralı film

Film, sinemacılığımızın alâmeti farikası olan kusurların dışında, umumiyetle beğenildi. O gün sevinenlerden biri de prodüktörlerden Naci Duruydu. Filmin gösterilişini müteakip kendisiyle konuşanlara Naci Duru şöyle dedi:

"— Yüzbaşı Tahsinden -Duru film tarafından 1951de çevrilmiştir- beri yeni bir millî film üzerinde düşünüyorduk. Bu bakımdan enteresan bulduğumuz Ateşten Damla teşebbüsüne katılmayı faydalı gördük. Filmin çekilişi maalesef zahmetli ve üzüntülü oldu. Mamafih neticeden memnunum."

Neticeden memnun olanlardan biri de hiç şüphesiz filmin çevrilişi sırasında ciddi bir kaza atlatan ve kırılan ayağını iyi etmek için hemen bütün yazı yatağında geçiren aktör Kenan Artundu. Kenan Artun kazayı şöyle anlattı:

"— Bir harp sahnesi çekecektik. Sahne icâbı yüksekçe bir kayadan atlıyacaktık. İlkin Turgut (Özatay) atladı, sonra ben. Prova başarılıydı. Memduh (Ün) bu defa sahneyi çekeçeğimizi söyledi. Motor kumandası üzerine Turgut atladı, arkasından ben atladım. Fakat Turgutun hafifçe sendelemesi, istikametimi değiştirmek zorunda bıraktı beni. Yoksa, onun üzerine düşecektim. Düşmeyeyim derken, öteye taşların üzerine düştüm ve ilk elde ayağımın kırıldığını katiyetle anlamadım. Yalnız şunu söyliyeyim ki, tekrar ayağa kalkıp filmi tamamlıyabildiğimden dolayı çok memnunum."

Bütün bu memnuniyetler filmin ilk gösteriliş gününü aydınlattı. Bununla beraber, filmin kaderini tayin edecek olan asıl önemli faktör seyircinin memnuniyetidir. Bu hususta tahminde bulunmak ise şimdilik hiç de kolay değildir.

EĞLENCE

Sanatkarlar

Halkın sevgilisi

(Kapaktaki şarkıcı)

Orta boylu, gözlüklü, makyajı itinayla yapılmış, pırıl pırıl bir genç kollarını yana açarak öne doğru eğildi ve salonu tıklım tıklım dolduran seyircilere:

"— Merhabaaa..." dedi.

"r" harfinin üzerine hissedilir derecede basıyordu. "Merhaba"nın sonundaki "a" harfleri diğerlerine nazaran daha ince bir tonda ve uzatılarak söylenmişti. Selâmını tamamladıktan sonra, elleriyle sual sorar gibi bir işaret yaptı:

"— Nasılsınız?. .İyi misiniz ?.. İyisinizdir inşallah!"

Bu defa da "s" harflerinin üzerine basarak konuşuyordu. Salon bir anda alkış sesleriyle doldu. Ön masalarda oturan iki kişi bıyıklarını okşadılar. Bir kadın derin derin içini çekti. Sahnedeki genç adamın arkasında bulunan kalabalık saz heyeti Nihavent makamından bir parça çalıyordu.

Hadise geçen haftanın ortalarında İstanbulda bir gazinoda cereyan etti. Genç adam Türkiyenin 1 numaralı alaturka ses sanatkarı Zeki Mürendi. Her geceki normal seanslarından birine başlamak üzereydi.

Çok ince ve pahalı bir kumaştan yapılmış, vücuduna yapışık gibi duran sımsıkı, beyaz renkte bir frak giymişti. Pantalonunun üzerinden slipinin çizgileri belli oluyordu. Ayağında yumurta topuklu, İspanyol dansörlerinin giydiği dar, siyah, rugan ayakkabılar vardı. Yavaşça saza döndü ve söyliyeceği parçanın girişini yapmaları için işaret etti. Salondan çıt çıkmıyordu. Zeki Mürenin okşar gibi elinde tuttuğu mikrofondan ince erkek sesiyle kalın kadın sesi karışımı, tatlı, kadife yumuşaklığında nağmeler hoparlörlere yayıldı. İlk üç parça ağır ve içli parçalardı. Müren sazın geçiş taksimi yaptığı sırada gene seyircilerine döndü:

"—Bir dakika... Şimdi geliyorummmm" dedi ve sahnenin arkasında kayboldu. Bir dakika sonra, üzeri pullarla işlenmiş, ışık vurdukça pırıl pırıl parlayan kırmızı renkte bir frak ceketi giymiş olduğu halde döndü. Alkıştan yer gök inliyordu. Sıra biraz daha neşeli parçalara gelmişti. Kırmızı frak da nasibini aldı. Sonra gene "bir dakika"lar birbirini takip etti ve Zeki Mürenin üzerinde kırmızı, yerini yeşile, yeşil sarıya, sarı griye terketti. Türkiyenin en çok sevilen genç ses sanatkarı sahnede alâimisemayı andırıyordu. Şarkıları içten okuyordu. Heyecanlanıyordu. Gecede binlerce lira kazanan bir profesyonel olmasına rağmen, hâlâ bir amatör gibi çırpınıyordu. Seyircinin alâkasını çekmek, onları eğlendirmek için yapmadığı yoktu. Hele ellerine kastanyetleri alıp, kıvrak bir İspanyol dansözü gibi oynamağa başladığında, salonun hali görülmeğe değerdi.

Zeki Müren tam birbuçuk saat söyledi, güldü, güldürdü, oynadı, coştu, coşturdu. Dinleyicilerin bütün isteklerini yerine getirdikten sonra saz heyetiyle birlikte sahneden sessizce çekiliverdi.

Muhafızlı şarkıcı

Bundan, hemen hemen günügününe on yıl evvel, 1 Ocak 1950 akşamı sesi ilk defa İstanbul radyosundan Türkiyeye yayılan Zeki Müren bugün çalıştığı gazinoları servetlere kavuşturmaktadır. Hatta iflâs etmek üzere olan bir gazino, kapısının üzerine ışıklı harflerle bu iki kelimelik ismi yazar yazamaz bütün sıkıntılarından kurtulmaktadır. Ancak, dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiyede de artık bu neviden yerleri işletenler arasındaki, rekabet yumruk, muhafız, fedai, hatta tabancaya ihtiyaç gösterdiğinden "Servet Getiren Şarkıcı" hem seansları sırasında, hem seanslarından sonra itinayla korunmaktadır. Seans boyunca bir çok "dikkatli göz" rakip gazinoların, hatta şarkıcıların adamları hadise çıkarmasınlar, sahneye bir şeyler fırlatmasınlar diye bütün masaları tarassut etmektedir. "Şüpheli masa"ların civarı güçlü kuvvetli garsonlar veya garson kılıklı kimseler tarafından çevrilmektedir. Bunlar, en ufak kıpırdanışta müdahale etmekte, tedbirlerini almakta, yani "alâkalılar" ı ya kargatulumba dışarı atmakta, ya da hemen, oracıkta sesi çıkmaz hale getirivermektedirler. Bu tedbirler boşuna değildir. İstanbulda, garsonları arasında muntazam meydan kavgaları cereyan eden gazinolar vardır. Ankarada, bu rekabet tabancaları bir kaç defa konuşturmuştur.

Nitekim, seanstan sonra da Zeki Müren dikkatle muhafaza edilmektedir. Kendisiyle konuşmak isteyip de randevu alanlar sahnenin arkasında iri kıyım, sağlam yapılı iki genç adam tarafından karşılanırlar. Bunlar, randevudan haberdar edilmişlerdir. Son derece kibardırlar. Bir bölmeyi işaret ederek "Buradan buyrun" derler. İri kıyım gençlerin gösterdikleri kapı gazinonun kulisine açılan kapıdır. Bu kapı gıcırtıyla açılır. Girilen yer karanlık denebilecek kadar loştur. Tavandan sallanan kordonun ucundaki yirmibeş mumluk kirli ampulun titrek ışığı altında ancak el yordamıyla yol bulunur. Karşıda bir merdiven vardır. Tahtadan yapılmış ve oldukça dik bir merdiven... Lacivert elbiseli, yumurta topuklu ve gözleri kristal parçaları gibi parlayan esmer mihmandarların biri önde yürür, diğeri arkada.

Zeki Müren
Milyonların sevgilisi

Merdiven tam yirmidört basamaktır. Sonra biraz sağa dönülür ve dört basamak daha çıkılır. Orada boksör yapılı, adaleli ve gene lâcivert elbiseli iki genç adamla daha karşılaşılır. Hep birlikte pembe boyalı bir kapıya doğru yürünür. Lâcivert elbiseli dört genç adamdan en az gösterişli olanı pembe boyalı kapıya muntazam fasılalarla üç defa vurur. İçeriden berrak ve tatlı bir ses "Evet, giriniz" der. Pembe boyalı kapı önce hafif aralanır, sonra ardına kadar açılır.

Girilen oda bir hücreden farksızdır. Penceresiz odanın her tarafında hakim renk pembedir. Duvarlar, tavan ve hatta zemin pembedir. Sağ tarafta, kumaşı pembe renkte bir paravananın ayırdığı kısımda kendisi basit, fakat muhtevası son derece zengin bir gardrop yer almıştır. İçi rengârenk fraklarla doludur. Pembe boyalı kapıdan girince tam cephede tuvalet ve komodin arası küçük bir masa göze çarpar. Sol tarafta, duvarın hemen dibindeki somyanın üzerinde pembe ve kırmızı renkleri dikkati çeken bir bornoz içinde Zeki Müren vardır. Çerçevesiz altın bir gözlük takmıştır. Gelenleri mütebessim bir çehre ve daima tevazuyla karşılar. Her tarafından sıhhat fışkıran beyaz teni terlemektedir. Güzeldir. Hare-

ketleri zariftir. Seyrek dişleri tertemizdir. Bir sıra inciyi andırmaktadır. Briyantinli düz siyah ve yumuşak saçları parlamaktadır. On dakika evvel gazinoyu tıklım tıklım dolduran, ekseriyeti erkek bir dinleyici kitlesine başarılı programlarından birini daha takdim etmiştir. Şimdi diklenmektedir. Düşünmek lâzımdır ki, üzerine giyip çıkardığı her bir pullu frak dört kilo çekmektedir. Zeki Müren, bu yükle oynamakta söylemekte, dolaşmaktadır. Ama pembe odasında mesuttur, zira bir az evvel pek az ses sanatkârına nasip olan azamette bir tezahürat ve sempatiyle karşılanmıştır.

Bir hayat hikayesi

Bu, artık milyonların sevgilisi şarkıcı 1931 yılında Bursada doğmuştur. Babası, kereste ticareti yapan Kaya Mürendir. Zeki, ailenin tek çocuğu olduğu için ebeveyninden müstesna bir alâka görmüştür. İlk tahsilini Bursa Tophanesindeki 8. ilkokulda ikmal eden küçük Zeki, orta okulu gene Bursada okudu. Lise çağı gelince yeşil Bursanın tarihi dekorundan ve Hisar caddesindeki 20 numaralı şirin evden göz yaşları içinde ayrılarak, İstanbula hareket etti.

İstanbula gidişi ismi ile müsemma Zekinin hayatında bir dönüm noktası olmuştur. İstikbali için zihninde çok küçük yaştan beri tasarladıklarını, romantik havalı Boğaziçi lisesinde okuduğu yıllarda işlemiş, onları kuvveden fiile sokma yoluna girmiştir. O yıllar Zeki Müren için bir hayli hareketli ve bereketli geçmiştir. Evvelâ musiki kültürünü geliştirme imkânını bulabilmiştir. Leyli Boğaziçi lisesinin sinema günlerini bile kıymetlendirmesini beceren Zeki Müren, Şerif İçlinin derslerine katılmış ve esasen mevcut istidadını üstadın irşatlarıyla mezcetmiştir. Musiki zevk ve kabiliyeti Zeki Mürene bir Allah vergisidir. Kendisi bu hasletini "Kendimi bildim, konuşurken şarkı söyledim" şeklinde ifade eder. İlk musiki derslerini -tabii bunlara dersten ziyade musiki müsameresi demek daha doğru olur- çocukluğunda, Bursada koza borsasında memurluk yapan Zeki beyden almıştır.

Zeki Müren, okul müsamereleriyle arkadaş sohbetlerinde tatmine çalıştığı musiki zevkini Boğaziçi lisesini bitirdiği 1950 yılına kadar güçlükle frenleyebildi. Fakat 1950 den sonra frenler patladı ve dizginler genç Zekinin elinden kısmen kaçtı. Artık onun için tek ideal mevcuttur: Şarkı söylemek! Taşmalıdır, coşmalıdır, coşturmalıdır, milyonları teshir edip peşinde sürüklemelidir. Ne var ki Zeki Müren yıllardır ve hatta asırlardır girdiği kalıptan bir türlü dışarı çıkarılamıyan Türk musikisine hamleler, yenilikler getirmek arzusundadır. İşte bu arzu, genç Zekiyi kültürünü arttırmak, hiç değilse klâsik bir yüksek tahsil yapmak yoluna sevketmiştir. Güzel Sanatlar Akademisi kumaş desenleri kısmına kaydolması bu sebeptendir. Güzel Sanatlar Akademisi ve şarkı söylemek!.. Zeki, ikisinin aynı başarıyla yürütülemiyeceğini müdriktir. Pek âlâ bilmektedir ki iki Karpuzu bir koltuğa sığdırmak iki cambazın bir ipte oynaması kadar güçtür ve lüzumsuzdur. O halde, sağduyu sahibi her insanın takip edeceği yolu takip etmelidir. Öyle yaptı. Akademiyi öne aldı, fakat musikiyi de ihmâl etmedi. Bir taraftan sınıfının daima birincisi olurken, diğer taraftan musiki sahasında da boş durmuyor, Radyo imtihanına hazırlanıyordu. Radyo imtihanı genç Zeki için profesyonel okuyuculuğa doğru atılmış bir adım olacaktı. Bu bir türlü zaptedemediği, aksine gittikçe alevlenen ezeli arzusuydu.

Nihayet imtihan günü geldi, çattı. Zeki heyecanlı, fakat kendinden emindi. Nitekim "Nideyim sahnı çemen seyrini cananım yok" mısrasıyla başlayan şarkıyı dinleyen jürinin kararı onun bu kendine olan emniyetini haklı çıkardı. Zeki Müren, istikbalde hiç şüphe yok Türk musikisinde bir "Zeki Müren devri" olarak yadedilecek ışıklı yolda ilk adımı atmıştı, Kuş gibi heyecanlıydı. Koşarak evine geldi ve belki de ilk defa, sevinçten hüngür hüngür ağladı.

Aradan zaman geçti. Zekiye bir asır kadar uzun gelen günler...

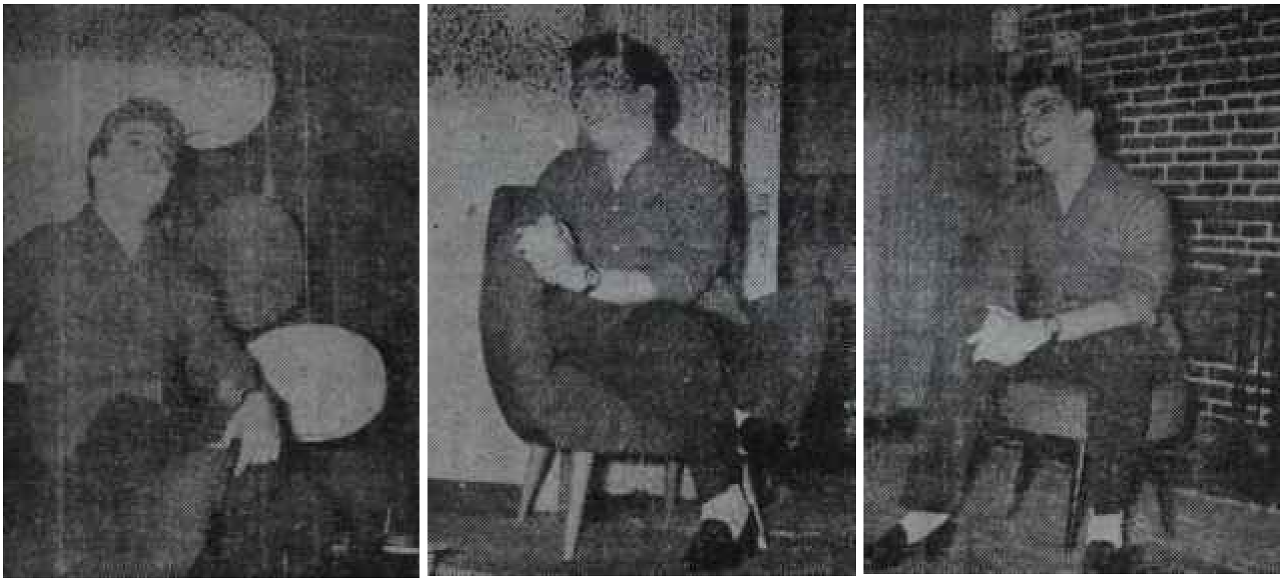
Şöhret kapısı açılıyor

İnsan hayatında küçük tesadüflerin büyük saadetleri doğurabileceği hakikati, Zeki Mürerin hikâyesinde bir kere daha meydana çıktı. 1 Ocak 1950 gecesi radyolarını Perihan Sözeriyi dinlemek üzere açanlar, hiç tanımadıkları bir sesle karşılaştılar. Kadın sesi miydi? Erkek sesi miydi? Belli değildi. Dinleyenler sesin sahibi veya sahibesi üzerine bahse bile girdiler. Yarım saatlik seansın, sonunda spiker "Zeki Mürenden şarkılar dinlediniz" deyince bahsi "sesin sahibi erkektir" diyenler kazandılar. Nasıl olmuştu da o gece Perihan Sö-

Müren kumaş desenlerine çalışıyor

Diplomalı desinatör

Zeki Müren evinde
Başarının sırrı: Çalışma

zerinin yerine Zeki Müren adında hiç duyulmamış bir ses okumuştu? Bu, insan hayatındaki nâdir mesut tesadüflerden biriydi.

O gün Perihan Sözeri aniden hastalanmıştı. Haber radyo idaresine geldiğinde, programda değişiklik yapmak imkanı yoktu. Sözerinin yerine bir başka solistin okuması gerekiyordu. Zeki Mürene haber verildi. Genç Zeki -kendi tabiriyle- bu davete "fırlamak suretiyle" icabet etti. Az daha genç sanatkârın belki de bir müddet daha beklemesine sebeb olacak bir hadise vukua geliyordu. Zeki Müren bu anı, hâlâ heyecanla ve boncuk boncuk terliyerek şöyle anlatır:

"— Telefon edildiğinde ne kadar heyecanlandığımı tarif edemem. Düşünün, uzun zamandır beklemişsiniz. Üstelik çok ehemmiyet verdiğiniz bir imtihanı da kazanmışsınız. Radyonun kapısından içeri giriyorsunuz. Karşınıza biri çıkıyor. Hem radyoda memur, hem de ses sanatkârı. Bütün boş seansları dolduran bir zat.. Programda hangi parçayı okumak istesem, o parçanın bir diğer sanatkarın seansında olduğunu söylüyor. Zaman ilerlemiş. Ne yapacağımı şaşırıyorum. Hatta büyük bir ümitsizliğe düşüyorum. Allahtan Refik Fersan beyfendi imdadıma yetişiyor. Beni kolumdan çekip, stüdyoya sürüklüyor ve mikronun karşısına çıkarıyor. İşte, böyle.."

O günden sonra genç Zeki için aydınlık günler başladı. Bir yandan Akademi, diğer yandan Radyo başarıyla yürüyordu. Zeki müstesna kabiliyetini iki karpuzu bir koltuğa sığdırmakla ispat ediyordu. Şöhret, yavaş fakat emin adımlarla Mürene doğru geliyordu.

1953 yılında Akademi bitti. Artık Zeki Müren asıl sahasına rahat ve emin dönebilirdi. Fakat hayatı boyunca tek küçük adımı dahi hesaplı atan genç şarkıcı için profesyonel olmak öyle kolay verilir kararlardan değildi. Evvelâ halkın nabzı yoklanacak, sonra sahneye çıkılacaktı. Nitekim Müren öyle yaptı. Anadoludaki bir aylık turnesinde Bandırma, Balıkesir, Aydın, Turgutluyu dolaştı. İzmirde sahneye beyaz frakla çıktı. Artık Müren bazılarına önce acaip gelen, fakat sonradan büyük sadakatle taklit edilen yenilikleri alaturka musiki salonlarına sokmağa başlamıştı. Turne sonu Küçük Çiftlik gazinosuyla anlaştı. Küçük Çiftlik onun için iyi bir reklâm fırsatı oldu. Sahnede makam değiştirir gibi frak değiştirme alışkanlığı bu gazinonun yadigârıdır. Pembeden tutun da, gri, mavi, kırmızı her renkten frak Türk sahnesine Zeki Müren tarafından o gazinoda sokuldu.

Son devrin en büyük ve en gözde ses sanatkârı dinleyicinin göz zevkini de böylece tatmin ettiği kanaatındadır. Dinleyiciler ise göz zevklerini sadece frakların rengiyle değil, Zeki Mürenin tatlı fizyonomisiyle de tatmin ettiklerini söylemektedirler.

Başarının sırrı

Tesadüfün ve Allah vergisi istidadın, tatlı sesin getirdiği şöhret arttı, arttı, arttı. Ama, çalışma sayesinde.. Bugün Zeki Müren sadece şöhret değil, büyük bir de servet sahibidir. Şişlideki Müren apartmanının ikinci katındaki dairesinin mavi ve yeşil boyalı kapısını çalanlar içerde sıcak ve zevkle döşenmiş bir ev bulurlar. Evin dekoru tanınmış şarkıcının kendi eseridir. Burada salon iki kısımdan ibarettir. Birinci kısım, diğerine nazaran daha aydınlık ve daha sadedir. Sadeliği bozan tek şey salonun bu kısmında yer alan koltukların frapan renkleridir. Diğer kısım ise daha loştur ve daha modern döşenmiştir. Duvarı baştan başa kaplıyan bir şömine salonun bu kısmına ayrı bir hususiyet vermektedir. Şöminenin kenarlarında gemici feneri şeklinde aplikler vardır.

Milyonların sevgilisi şarkıcı evinde ekseriya renkli bir gömlek, gri flanel pantalon, gene yumurta topuklu süet ve deri karışımı uzun burunlu mokasen ayakkabılar giyer. Bazı kimselerin zannının aksine, evinde kendisine bakan orta yaşlı bir kadın hizmetçiden başka kimse yoktur. Zeki Müren o frapan renkli koltuklara sağ ayağını sol ayağının altına alarak, oturur ve samimi arkadaşlarıyla konuşurken anlatır, anlatır, anlatır. Onun bu anlattıklarında bugün kavuştuğu inanılmaz başarının da sırrı yatmaktadır.

Türk musikisinde bir hareket, bir yenilik yapmak lâzımdır. Bunun tek yolu batı müziği ile Türk müziğini mezcetmektir. Kendisi buna çalışmaktadır. Nitekim bütün bestelerinde Nihavent makamını ve vals temposunu kullanmasının sebebi budur. Türk müziğinde yenilik yapmak sadece muhtevada değişiklikle olmaz. Sahnede de müziğin nağmelerine uyularak hareket etmek lâzım gelmektedir. İşte Müren bunun için sahnede ilk zamanlar pek acaip karşı-

lanan, fakat şimdi hararetle taklid edilen hareketlerle şarkı okumaktadır.

Bütün bunların üzerinde Türk musikisinde okuyucuya mesuliyet hissini aşılamak lâzımdır. Meselâ bir sanatkâr en kötü durumda iken dahi seyircisinin istediği şeyi verebilmeli, kendi durumunu seyirciye hissettirmemelidir. Müren bu mesuliyet yükünü gazetecilerin mesleklerinde çektikleri meşakkate ve okuyucuya ne olursa olsun en iyiyi verme çabasına benzetir.

Böyle bir hadise kendi başına da gelmiştir. Böbreklerindeki kum dolayısıyla bir gece aniden yakalandığı sancı genç sanatkârı sahneden çekip alamamıştır. Tıbbın fizikî sancıların en şiddetlisi olarak kabul ettiği bu sancıya rağmen Müren seansını tamamlamıştır. Her şarkı arasında sıcak pansuman yaptırmış, iki fasıl arasında Sürparil iğnesi yemiş, ama seansını bitirmiştir.

Genç sanatkârın en büyük üzüntülerinden biri, meslekdaşlarındaki mesuliyetsizlik duygusudur. Bilhassa kadın ses sanatkârlarında bu fazlasıyla mevcuttur. En ufak müşkilat bir kadın ses sanatkârını sahneye çıkmaktan alıkoyabilmektedir. Halbuki sahne hayatında son derece titiz olmak lâzımdır. Zeki Müren programlarını bizzat kendi hazırlar ve buna başkalarının karışmasına tahammül edemez. Ancak bu, halkın isteklerini yerine getirmemek manasına alınmamalıdır. Bilâkis, halkın isteklerini ne yapar eder, mutlaka okur. Hatta bilmese bile öğrenir ve bir gece sonra takdim eder.

Sanatkâr kendisini daima yenileyebilmelidir. Her gün kendisine bir şeyler katabilmeli, fikren ve zihnen de sanatıyla uğraşmalı, hayatını ona vakfetmelidir. Zeki Mürenі bugün için Türkiyenin 1 numaralı alaturka ses sanatkârı yapan, güzel sesinin, musiki bilgisinin ve sahnede oynadığı oyunların üstünde, asıl bu düşünceleridir. Nitekim başarısının parlak delili, sadece geçen yıl 149 bin lira vergi ödemiş bulunmasıdır ki kazancının büyük bir kısmı vergiye tâbi değildir. Bu kazancı senede bir milyon lira civarında tahmin etmek fazla hatalı sayılmaz. Astronomik kazanç Zeki Mürene büyük zevk aldığı bir işi yapabilmek imkânını sağlamaktadır. Milyoner şarkıcı pek çok kimseye yardım etmekte ve her sene hayır kurumlarına binlerce lira vermektedir. Bunların dışında Zeki Müren bir çok talebe okutmaktadır.

Sahne dışındaki hayat

Zeki Müren, hakkında belki de en fazla rivayet bulunan şöhretlerden biridir. Bu rivayetlerin bazıları doğrudur, bazıları hayal mahsulü.. Başkalarının anormal kabul ettikleri bazı şeyleri, yetişme tarzı dolayısıyla genç şarkıcı tamamiyle normal saymaktadır. Tıpkı rengârenk frak giymenin, Zeki Müren için bir garabet değil, göze hoş görünme vasıtası olduğu gibi.. Sahneye çıkarken makyaj yapmak, kaşlara muntazam sekil vermek, bol pudra kullanmak hiç fevkalâdeliği olmayan hareketlerdir.

Milyonların sevgilisi şarkıcı, evinde son derece sakin bir hayat yaşar. Yalnız oturur. Boş vakitlerinde eğlenmeği sever. Çok zaman gece yarısından sonra, İstanbulun muhtelif gece klüplerinde arkadaşlarıyla beraber -kendi tabiriyle- azar. Gazetecilerle arası pek iyidir. İçki meselesinde müşkülpesenttir. Sadece viski içer. White Horse'dan hoşlanır Ama, zinhar içkili sahneye çıkmaz.

Zeki Mürenin en merak edilen tarafı kadınlar hakkında düşündükleridir. Müren yeşil gözlü esmer kadınlardan hoşlanır. Esasen, umumiyetle tipi esmerdir. Evlenme meselesine gelince, Zeki Müren böyle bir sualle karşılaşınca şu cevabı vermektedir:

"— Zamanı gelince evleniriz.."

Ancak genç sanatkârın henüz talibi, daha doğrusu kendisinin eş edinebileceği birisi karşısına çıkmamıştır.

Yemeklerden en fazla sevdiği zeytinyağlı enginarla, pilâv ve makarnadır. Ne var ki üç aydır sıkı bir rejime girmiş ve ağzına tek lokma pilâv koymamıştır. Sadece et ve salata yiyen Müren bu müddet zarfında seksen kilodan yetmişbir kiloya düşmüştür.

Her Bursalı gibi skiyi sevmektedir. Voleybol oynar, futbol bilmez. Hiç bir takımı diğerine tercih etmez. Siyasi partiler karşısında da aynı vaziyettedir. Bütün takımlara eşit sempatisi vardır. Hayatında en büyük arzusu sahneden aranırken çekilebilmektir. Bu zamanı da seyircinin sempatisinin azalmağa başladığı ana bağlamaktadır.

Ama her şey gösteriyor ki, o an halen pek uzak bir andır.

CEMİYET

İlhami Sancar
Kahkahadan kırıldı...

Halen Gece Postası adlı bir gazetenin başyazarı olduğu AKİS'e gönderdiği ve edep dışı kısımlar ihtiva ettiği için yarısı savcılık tarafından sansür edilen bir tekzip sayesinde ortaya çıkan Babıâlinin eski şöhretlerinden Ethem İzzet Benice bu tekzibiyle pek çok kimseye hoşça vakit geçirtti. Bu kimseler, bahis mevzuu tekzibe yol açan hadisenin geçtiği düğünün (Bk. AKİS, Sayı 285, Sayfa 29) davetlileridir. Bunlardan İlhami Sancar, tekzibi okuduğunda arkadaşlarına şöyle dedi :

"Ethem İzzet Benicenin İnönü ile olan muhaveresini arka masadan üzülerek, gülerek, garip hislerle ve hayretle seyrettik. Bir çok kimseler vardı. Hatta çok bağırarak konuştuğu için bu taciz edici görüşmesinden sinirlenenler dahi oldu. Mecmuanın bu muhavereye ait yazdıkları asgarinin asgarisidir. Bu defa Benicenin mektubu ise bunu büsbütün ortadan kaldırmaya, inkâra matufdur. Halbuki hakikat tamamen berakisdir"

Kahkahayla gülenlerden bir başkası, gene yan masalardan birinde oturan ve "Davetsiz Misafir"e söylemediğini bırakmayan şair Behçet Kemal Çağlar oldu.

•

Kırşehirde A.A. Umum Müdürü Feruzan Tekil basın mensuplarıyla konuşuyordu. Mevzu bir ara

gazetelerin hadiseleri tefsirine intikal etti. D. P. li Umum Müdür son günlerin ateşli Demokratı Hürriyet gazetesinin hadiseleri en objektif gören gazete olduğunu ileri sürdü ve "hele son günlerde hadiseleri tam manasıyla aksettirmesini biliyor. İyi bir gazete oldu" dedi.

Sohbette bulunan basın mensuplarından biri gülümsiyerek Tekile şunları söyledi:

"— Doğru beyfendi! Hürriyet, tiraj gazetesidir. Büyük tiraj yapabilmesi için Muhalefete yakın olması lazımdır. Seçimler Mayısta yapılacağına göre, istikbalini düşünüyor".

•

Geçen haftanın ortalarında bir gün Akşehirli iş adamlarından biri İran Şahının armasını taşıyan zarfı açmağa uğraşırken yanındaki arkadaşları heyecanla ellerini oğuşturuyorlardı. Zarf kemali itinayla açıldı ve içindeki yazı okundu. Akşehirli iş adamları mektuptan ziyadesiyle memnun kaldılar.

Mesele, yeni piyasaya çıkarılacak bir bisküviye verilecek isim için istenen müsaadeyle alakalıydı Akşehirli iş adamları Şaha, düğünü sırasında piyasaya arzedecekleri bisküvilerin adını Diba koymak istediklerini bildirmişlerdi. Gelen cevapta Şahın "pek memnun olacağı ve iş adamlarına gösterdikleri yakınlıktan dolayı çok teşekkür ettiği" yazılıydı.

Yakın bir gelecekte, Dibayı ağızlarını şapırdata şapırdata yemek her bisküvisevere nasip olacaktır.

•

Büyük Millet Meclisi Başkanı Refik Koraltan geçen haftanın ortalarında bir gün hususi bir davette etrafındakilere ne kadar içli ve hassas olduğunu ispat etti. Hadise beş davetlisi hanım olan oniki kişilik bir davette cereyan etti. Davet sahipleri, salona kurdukları projeksiyon makinesiyle Koreye ait bir film gösteriyorlardı. Koraltan filmin Türk şehitliğini gösteren kısmında dayanamadı ve derin derin içini çekerek:

"— Gözlerim yaşarıyor. Kalbimi Korede bırakıp geldim" dedi. Salonda bulunanlar başlarıyla Meclis Başkanını tasdik ettiler. Bu hüzünlü hava uzun müddet devam etti. Yavaş yavaş neşelenen Koraltan bir ara:

"— Bu gibi şeyler beni sarsıyor ve zayıflamama sebeb oluyor" diye etrafındakilere dert yandı. Derdi depreşmiş olacak ki arkadan ilâve etti:

"— Son günlerde adamakıllı şişmanladım. Rejim yapmam lâzım gelecek!"

TİYATRO

Ankara

Maceralı piyes

Devlet Tiyatrosunun, geçen hafta Üçüncü Tiyatroda temsiline başladığı "Toreadorlar Valsi" piyesinin tercümesi bir hayli maceralı oldu. Eserin tiyatroya verilen tercümesi kifayetsiz görüldü, ıslahı cihetine gidilmek istendi. İlk mütercim buna razı olarak ortaklaşa bir metin meydana getirmeği kabul etmeyince de eser, bir ikinci mütercime yeniden tercüme ettirildi.

Fakat iş bu kadarla bitmedi. İlk mütercim mahkemeye başvurdu, önce kendi tercümesinin oynanmasına karar verilmiş olduğunu, ileri sürdü, bu iddiasını tevsik için Edebi Heyet kararının bilirkişi marifetiyle tesbitini istedi. Böylece, tiyatroya baskın yapılarak tesbit kararı yerine getirildi.

Halbuki hâdise pek iddia olunduğu gibi cereyan etmedi. Edebi Heyet eserin ilk tercümesini, tiyatroya verildiği şekilde kabul etmiş değildi. Görülen aksaklıkların ıslahı cihetine gidilmek, bu mümkün olmadığı takdirde yeni bir tercümesi yaptırılmak üzere Jean Anouilh'un eserinin repertuara alınmasını uygun görmüş, bu hususta Umum Müdüre, halin icaplarına göre hareket etmek yetkisini vermiştir.

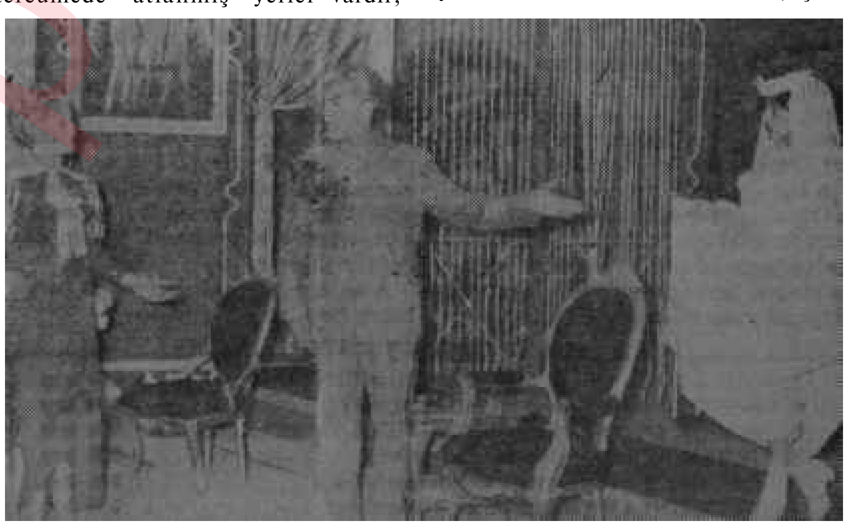
Öyle anlaşılıyor ki Edebi Heyet de, Umum Müdür de ilk mütercimin emeğini boşa gidermemek için mümkün olanı yapmışlar, fakat mütercim nedense bunu anlamamakta ısrar etmiştir. "Dost" dergisinin şubat sayısında verilen bilgiye göre de ilk tercümede "atlanmış" yerler vardır, "yazarın ince, güzel esprilerinin kaybolduğu" görülmüştür. Üstelik bu tercümeyi yapan zatın "fransızca bilmediği tiyatro ve sanat çevrelerince zaten biliniyor"dur ve mütercim olarak imzasını koyduğu eser "nişanlısı tarafından türkçeye çevrilmiş"tir... Aynı yazıda ikinci ve oynanan tercümeyi yapan Lûtfi Ayın müelliften gerekli müsaadeyi alarak tercümeyi yaptığı belirtildiğine göre, ilk mütercimin Anouilh'dan tercüme müsaadesini almıya da lüzum görmediği belli olmaktadır.

O halde Devlet Tiyatrosuna da, seyircilerine de, geçmiş olsun. Fakat daha çok galiba, bütün bunlardan haberi bile olmıyan, zavallı Jean Anouilh'a...

"Toreadorlar Valsi"

Tercümesi maceralı olan bu güzel komedinin konusu da maceralıdır. Jean Anouilh generalleri sahneye çıkarmaktan, onların dram veya komedilerini göstermekten zevk alır. "Ardele ou la Marguerite" de, "L'Hurluberlu" de olduğu gibi. Zaten "Toreadorlar Valsi" de "Ardele"in, aynı şahıslarla, devamı gibidir.

"Toreadorlar Valsi"nin kahramanı olan general Saint-Pe, evlilik hayatında mesut olmamış, teselliyi küçük "kaçamak"larda, kalıp kıyafetine, parlak bıyıklarına ve ateşli mizacına ram olmakta gecikmiyen kadınlarda aramış, çapkın bir adamdır. Bu "ihtiyar kurt", emeklilik günlerini geçirdiği bir kasabada, bir yandan Hatıralarını yazdırmakta, bir yandan da hizmetçi, terzi ne bulursa onunla, "iki kapı arasında" veya gül bahçesinde, dertli gönlünü avutmaya devam etmektedir. Dertlidir, çün-

"Toreadorlar Valsi"nden bir sahne

Maceralı tercüme...

kü, marifetlerini bilen, yaşlı, hastalıklı karısı ona göz açtırmamakta, yattığı yerden bile ona rahat vermemekte, her gün, her saat başının etini yemektedir.

Karısının "kart zampara" dediği bu adam, aslında, kendini yapayalnız hisseden bir ürkek, onyedi sene evvel bir ordu balosunda tanışıp seviştiği bir genç kızla, Mile de Sainte-Euverte'le, plâtonik bir münasebeti daha çok aşk mektuplarıyla devam ettiren bir romantik, eski bir opera şantözü olan karısından, iki budala kızından, herşeye rağmen, bir türlü ayrılamıyan bir pısırıktır. Yüreğinin yarısıyla sevmek ve yaşamak, yarısıyla da çile çekmek için yaratılmış gibi görünen generalin tek ümidi, bir gün, karısından ayrılıp kendisini onyedi senedir bekleyen sevgilisiyle nihayet birleşmektir. Ne yazık ki hâdiseler buna da imkan bırakmıyor. Karısının kasaba doktoruna yazdığı aşk mektuplarını ele geçirdiği zaman bile evlilik bağlarını derhal koparmak cesaret ve kuvvetini kendinde bulamıyor. On yedi senedir bekleyen sevgilisi de, intihar kastiyle pencereden kendini attığı zaman, kollarına düştüğü genç kâtibe abayı yakıyor. General bu tek ve son ümidi de kaybedince çılgına dönüyor. Çocuğu yerindeki katibiyle dövüşmeğe kalkıyor. Bereket versin köy papazı, tam zamanında, herşeyi önliyecek bir haberle geliyor: sevgilisini elinden alan o "tüysüz oğlan" meğer yirmi sene evvel işlediği bir günahın, eski bir "kaçamağın" meyvası, gayrimeşru oğluymuş!

Anouilh, fars adını verdiği bu komedisinde, alışkanlıkların, medeni cesaretsizliklerin ve vicdanî mülâhazaların kangren haline getirdiği sevgisiz evliliklerin hicvini yapmakta, bu çıkmaza düşenlerin dramını, gülünç durumların altında, bütün acılığı ile duyurmıya çalışmaktadır. Esasen onun diğer eserlerini tanıyan, daha evvel Devlet Tiyatrosunda oynanmış olan "Antigone", "Şatoya Davet" gibi eserlerini görmüş olanlar bu "fars"ın ne çeşit bir "fars" olacağını tahmin edebilirler.

Reji ve Dekor

Toreadorlar Valsi"nin bütün hususiyeti ve güçlüğü, rejisör için olduğu kadar aktörler için de şu noktada toplanıyor: Bir fars havası içinde oynamak, yani güldürmek, aynı zamanda o gülünç sahnelerin, durumların ve repliklerin arkasında müellifin gizlediği beşeri zaafları, tutkuları, duyguları belirtmek. Çünkü, eseri -kendisine verilen kısa zaman içinde- Anouilh'a lâyık bir itina ile tercüme etmiş olan Lûtfi Ayın takdün yazısında da belirttiği gibi müellif "insanı kahkahalarla güldüren bütün bu fars kişilerinden ve unsurlarından son derece beşeri notlar çıkarmaya muvaffak olmuştur. Onun için generalin düştüğü en komik durumlarda bazen gerçek bir dram havası esmekte ve birçok piyeslerinde olduğu gibi kahkaha ile gözyaşı ince bir çizgi üzerinde birleşmektedir."

Lütfü Ay
Sezarın hakkı sezara...

Sahnedeki oyun, ilk temsilde, daha çok eserin başlığı altındaki o "fars" kelimesinden ilham almış görünüyordu. Eseri sahneye koyan ve "Şahin Bey", "Yümnü Bey" gibi kreasyonlarıyla kuvvetli bir sanatkâr olarak tanınan Ahmet Evintan. Anouilh'un piyesini daha çok bu tarafıyla vermek istemiş. Öyle olmasa rüküş halleri, kıyafetleriyle duruşları, hatta sadece kulisten görünmeleri bile seyirciye güldürmeğe yeten generalin kızlarını karikatürleştirmeğe; dördüncü perdeyi, o büyük "hesaplaşma" sahnesini oynamak üzere karısının odasına giren generali biraz sonra oradan çıkarıp matmazelin odasını dinletmeğe ve iki taraftan başka başka tonlarda yükselen "Leon!" sesleri arasında şaşkına çevirtip gene karısının odasına döndürmeğe lüzum görmezdi elbette. Ama bunların dışında, bellibaşlı rollerin ifadesine verdiği üslûb çok ölçülüdür. Evintan General-Karısı-Sevgilisi-Kâtibi-Doktor arasında geçen esas sahneleri, aşırılıklardan korumasını bilmiştir. Mizansenin dikkati çeken bir tarafı da geçmişe ait hatıralardan bahsedilirken ışıkların kararmasıve bir vals müziğinin kulisten yükselmesidir. Sonra, o bahis kapanınca, ışıklar gene eski halini alıyor ve müzik susuyor. Eski bir sinema tekniği..

Tarık Levendoğlunun dekorları, güzel ve iç açıcıdır. Dört perdenin içinde geçtiği oda, açık kırmızı duvarlarıyla gençliğinde, Fasta, zavallı bedevilere karşı bir çeşit toreadorluk ettiğini itiraf eden generalin çalışma odası olarak iyi düşünülmüştür. Balkon kapılarından sarkan renkli sineklik de - konuşmalardan vakanın güney Fransada, İspanya hududuna yakın bir kasabada geçtiği anlaşıldığına göre- hem egzotik bir hava yaratmakta, hem de dekoratif bir güzellik vermektedir. Yalnız Matmazel kendisini pencereden attığına göre, bu oda bahseden bir hayli yüksekte olmalıdır. Halbuki balkonun serisinden yükselen kaktüsler bu odanın bahçe ile bir hizada olduğu intibaını veriyor. Sonra, aynı dekor içinde, sağ ön plâna kurulan 4. perdenin yatak odası dekoru, piyesin en mühim ve canlı perdesini seyirciye yaklaştırıyorsa da, mantığı bir hayli zorluyor. Çünkü, ışıklar lokalize edilse de, çalışma odası sol köşeden balkon kapıları ve eşyasıyla gözüküyor ve bu "oda içinde oda" bir hayli yadırganıyor.

Sahnedeki oyun

Oyuna gelince, İlk temsilin temposu, biraz ağır olmakla beraber, umumi üslûbu bakımından başarılıdır. Bu başarıyı, başroller kadar ikinci dereceden rollerin de çok iyi oynanmış olmasında aramak yerinde olur.

General Saint-Pe rolü esenin belkemiğidir. Bu rolü İstanbul sahnelerinde kendisine haklı bir şöhret yapmış olan Münir Özkul oynuyor. Özkul, Devlet Tiyatrosu kadrosu içinde ve yeni bir seyirci topluluğu önünde ilk defa ağır bir rolde sahneye çıkmanın verdiği heyecan ye yadırgama payı bir yana bırakılırsa, piyesin başından sonuna kadar sahneden ayrılmayan Generali vuzuhla canlandırmakta güçlük çekmiyor. Jest ve mimiğe o kadar çok yer vermese belki daha iyi eder, ama her çeşit aşırılığa müsait olan rolünü çok ölçülü ve bir Anouilh kahramanına yakışan duygulu bir oyunla yaşatıyor. Bu "yaşatma"nın gerçek bir "yaşama", iç ve dış ifadeleriyle "tam bir yaşama" halini alması için üçüncü, dördüncü temsili beklemek kâfi gelecektir. Gerçek şudur ki Münir Özkul, Devlet Tiyatrosu sahnesine, şimdiye kadar oynamadığı tarzda, güç ve ağır bir baş rolle adım atmış ve ancak hakiki sanatkârlarda bulunan bir intibak kabiliyetiyle rolün altında ezilmemiş, bilakis ona canlı, sevimli ve beşeri bir çehre kazandırmıştır.

KİTAPLAR

Vatan 1960 Yıllığı

(Hazırlıyan Vatan Gazetesi yazı heyeti, Vatan matbaası, İstanbul 1960, 500 Kr. 544 sayfa)

Türkiyede her yıl üç-dört bin kitap basılır. Bunların büyük bir kısmını edebi eserler teşkil eder. Romanlar, şiir ve hikâye kitapları bunların arasındadır. Edebi eserlerin peşinden teknik eserler gelir. İlmi yayınların sayısı da, Türkiye ölçüsünde bir memleket için kabarıktır. Ama bunların büyük bir kısmını ders kitapları teşkil eder.

Türkiyede asıl sıkıntısı çekilen, orta halli aydının baş vuracağı ansiklopedik yayınlar ise hemen yok denecek kadar azdır. Şimdiye kadar tamamlanarak yayınlanmış ansiklopedik neşriyat üçü, beşi geçmez. Bunlar da ya çok üst seviyede hazırlanmıştır, okuyucusuna pek bir şey ifade etmez; ya da ilk okul seviyesini aşmaz. Üstelik her iki şekil de yanlışlıklar ve noksanlıklarla doludur. Bunların dışında kalan ve henüz tamamlanması için yıllar istiyen bir iki ansiklopedi ise - Meselâ Türk Ansiklopedisi- bu gün için bir mana taşımamaktadır.

Yıllıklara gelince. Bu tip eserler bizim memlekette büsbütün ihmal edilmiştir. Dünyada binbir çeşidi olan yıllıkların bizdeki örnekleri ansiklopedilerden de azdır.

Yıllık veya almanak, geçmiş yılın hadiseleri ile ilgili bilgileri bir araya getiren kitaptır. Bu kitapları hazırlamak fikri bir hayli eskidir. Araştırıldığında ta eski Yunana, Mısıra, Romaya hatta Çine ve Hinde gitmek mümkündür. Yıllık fikri insanlarda hemen takvimle birlikte başlamıştır. O günden bu yana da durmadan ilerlemiştir. Türkçedeki yıllığın Fransızcadaki tam karşılığı "Annuaire"dir. Almanakdan da bir hayli ayrıdır. Almanakta daha ziyade ansiklopedik bilgiler ve eğlenceli hikâyeler yer alır. Yıllık ise geçen bir yılın günlük hadiselerini ve istatistik malûmatı ihtiva eder. Nitekim Osmanlı İmparatorluğu devrinde vilâyetler tarafından çıkarılan "Sâlnâme"ler bir bakıma tam yıllıklardır. Salnameler bir vilâyetteki yıllık hadiselerin günü gününe kaydedildiği kronik hatıra defterlerine benzer.

Yayın sahasındaki bu boşluğu gören Vatan gazetesi bu yılın başında "Vatan 1960 yıllığı" adı altında bir yıllık yayınladı. 544 sayfalık cüssesine göre hayli ucuz bir fiyatla satılan bu yıllık tam başarılı olmamakla beraber başlangıç olarak ümit vericidir.

Vatan 1960 yıllığının ilk 28 sayfası, geçen bir yılın, 1959 un hadiselerini kaydetmeğe ayrılmış. Zaten cildin yıllık vasfını taşıyan tek yanı da burası. Hazırlanması bir bakıma çok kolay, bir bakıma çok zor olan bu 28 sayfalık yıllık maalesef tatmin edici değil, üstelik pek muhtasar. Ancak gene de bir takım hadiselerin tarihini tesbit ve hatırlama bakımından faydalı. Meselâ 1959 yılının mart ayının üçüncü gününde cereyan eden hadiseler nelerdir, bulmak isterseniz Vatan yıllığına müracaat edebilirsiniz. O gün Amerika güneşe suni bir peyk göndermiş, eski İstanbul DP. Milletvekili Necmi Ateş ölmüş, MacMillan Rusya gezisini bitirerek Londraya dönmüştür. Bu malûmatı Vatan 1960 yıllığı içinde bulmak kolayca mümkündür. Meselâ Faik Ahmet Barutçu 1959 un hangi günü vefat etmiştir, Menderes İspanyaya hangi tarihte gitmiştir, Londra uçak kazası ne zaman olmuştur? Bütün bunları 28 sayfalık bölümde bulmak mümkün. Vatan yıllığının 28 inci sayfasından sonrası "1959 olayları karşısında Vatan gazetesi" başlığını taşıyor. Bu başlık altında geçen yıl Vatanda yayınlanmış muhtelif makale, fıkra ve inceleme yazıları yer almış. 140 Vatan yazarının 300 e yaklaşan bu yazıları, gene Vatana mensup 6 karikatüristin karikatürleri ile süslenmiş. Ayrıca 140 yazardan 100 kadarının da kısa biyografileri ve bir çoğunun resimleri yazıların başında yer almış. Geçen yılın muhtelif hadiseleri karşısında cephe alan, fikir beyan eden Vatancıların bu davranışlarından örnekler ihtiva eden Vatan 1960 yıllığının bariz vasfı, bu gazetenin yazı ailesini tanımak istiyenlere rehber kitap olmasıdır.

ANKARA
EN ALÂSI